

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYETİN NEZAKET STRATEJİLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ:
FARŞA VE TÜRKÇE KONUŞUCULARI ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

ALİ SERAJ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Sıla AY

Ankara-2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYETİN NEZAKET STRATEJİLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ:
FARŞA VE TÜRKÇE KONUŞUCULARI ÜZERİNDE BİR İNCELEME

ALİ SERAJ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sıla AY

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../2.....)

ALİ SERAJ

.....

Daha Fazla Başarılar Elde Etmek Sözünü Vermekle

Anneme, Babama ve Abime...

Önsöz

İnsan ilişkilerinde konuşma tarzı ve nezaket göstermek, bireylerin iletişimde dikkat edilmesi gereken konulardan biri olarak bilinmiştir. Bireylerin birbirlerine nezaket göstermeleri hem nezaket gösteren ve hem de nezaket gören bireyin itibar artışına neden olmaktadır. Ankara’da yaşamaya başladıktan sonra, nezaket ilkelerinin kullanım ve anlamının, Tebriz’den farklılık gösterdiğini gözlemleyerek böyle bir çalışma yapmaya karar verdim.

Bu çalışma aracılığıyla yıllarca bıkmadan usanmadan her türlü desteği sağlayan en büyük eğitici ve öğretmenim olan anneme şükranlarımı sunmaktayım. Bu çalışmanın yazımında ve yönlendirmesinde bana yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Sıla Ay’a tüm emekleri için teşekkür ederim. Tüm yüksek lisans eğitimim boyunca her türlü destekten kaçınmayan, kıymetli zamanını ve değerli bilgilerini benimle paylaşarak yol gösteren, nasıl öğretici ve öğrenci olunacağını öğreten, her zaman beni motive eden ve eğitim yolumda yanımda olan Prof. Dr. Özgür Aydın’a en derin saygı ve sevgilerimi iletip teşekkür etmeyi borç bilirim.

Bu çalışmanın verilerinin toplanmasında bana yardımcı olan sevgili ve değerli öğrencilerime, arkadaşlarıma, katılımcılara, özellikle Tebriz’de tanımadık karma grubunda bulunan kişilere teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, her zaman maddi manevi desteklerini benden esirgemeyen, sabır ve dirayetleriyle beni yönlendiren aileme teşekkür edip hayatımın sonuna kadar bugüne kadar yaptığım gibi, durmaksızın başarılarımın devam sözünü vermekteyim.

Ali Seraj

Haziran, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TERİMLER.....	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	1
1.4. Araştırmanın Soruları.....	5
1.5. Araştırmanın Problem ve Kısıtlılıkları.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Nezaket.....	8
2.1.1. Brown ve Levinson'nun Nezaket Kuramı.....	10
2.1.1.1.Yüz.....	11
2.1.1.2.Yüz Tehdit Edici Davranışlar.....	11
2.1.1.2.1. Yüz Tehdit Edici davranışların Çeşitliliği.....	12
2.1.1.3. Ağırılık.....	15
2.1.1.4. Dilde Nezaket Stratejileri.....	16
2.1.1.4.1. Dolaysızlık.....	17
2.1.1.4.2. OlumluNezaket.....	18

2.1.1.4.3. Olumsuz Nezaket.....	19
2.1.1.4.4. Dolaylılık, kaçınmacılık.....	20
2.1.1.5. Brown ve Levinson'un Nezaket Modelindeki Sorunlar.....	21
2.1.2. Leech'in Nezaket Kuramı.....	23
2.1.2.1. Edimsel İşlevler.....	24
2.1.2.2. Nezaket İlkeleri.....	25
2.1.3. Nezaket ve Kabalık	27
2.1.3.1. Kabalık Yargıları.....	29
2.1.3.2. Sınıf, Irk ve Kabalık.....	31
2.2. Toplumsal cinsiyet.....	32
2.2.1. Toplumsal cinsiyet Oluşturma.....	32
2.2.2. Toplumsal cinsiyetçi Olmayı Öğrenme.....	34
2.2.3. Baskınlık ya da Farklılık.....	38
2.2.4. Güç, Dişilik ve Erillik.....	40
2.2.5. Dil ve Toplumsal cinsiyet Üzerine Farklı Yaklaşımlar.....	41
2.2.6. Toplumsal cinsiyet ve Konuşma Stratejileri.....	41
2.2.6.1. Minimal Cevaplar.....	41
2.2.6.2. Dolaylı Konuşma.....	42
2.2.6.3. Ek Sorular.....	42
2.2.6.4. Sorular.....	43
2.2.6.5. Emirler ve Talimatlar.....	43
2.2.6.6. Küfür Etme ve Tabu Dili.....	43
2.2.6.7. İltifatlar.....	44
2.2.6.8. Dedikodu.....	44
2.2.6.9. Aynı Toplumsal cinsiyetten olan insanların birbiriyle konuşmaları....	44

2.2.6.10.	Erkeksi olmak, Kadınsı olmak.....	46
2.2.6.11.	Üst Konuşma.....	46
2.2.6.12.	İtalik Konuşma, Vokal ve Sözel İtalikler.....	47
2.2.6.13.	Dolaylı/İmali Konuşma.....	48
2.2.6.14.	Standart Konuşma.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	YÖNTEM.....	50
3.1.	Araştırma Deseni.....	50
3.2.	Çalışma Grupları.....	50
3.3.	Veri Toplama.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.	BULGULAR VE YORUM.....	53
4.1.	İranlı ve Türk Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	53
4.1.1.	İranlı Grubundan Alınan Örnekler.....	53
4.1.2.	Türk Grubundan Alınan Örnekler.....	55
4.2.	İranlı ve Türk Kadınlarının Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	58
4.2.1.	İranlı Gruptan Alınan Örnekler.....	58
4.2.2.	Türk Grubundan Alınan Örnekler.....	63
4.3.	İranlı ve Türk Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	66

4.3.1. İran Grubundan Alınan Örnekler.....	66
4.3.2. Türk Grubundan Alınan Örnekler.....	69
4.4. İranlı ve Türk Kadınlarının Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	73
4.4.1. İran Grubundan Alınan Örnekler.....	73
4.4.2. Türk Grubundan Alınan Örnekler.....	77
4.5. İranlı Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanıdık Olan Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	79
4.6. Türk Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanıdık Olan Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	83
4.7. İranlı Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanımadığı Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	86
4.8. Türk Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanımadığı Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmalarında Nezaket Uygulamaları Nasıldır?.....	92

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	105
EKLER.....	108
EK. 1. İranlı Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları.....	108

EK. 2. Türk Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları.....	115
EK. 3. İranlı Kadınların Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları.....	121
EK. 4. Türk Kadınlarının Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları.....	128
EK. 5. İranlı Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları.....	136
EK. 6. Türk Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları.....	143
EK. 7. İranlı Kadınların Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları.....	148
EK. 8. Türk Kadınlarının Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları.....	153
EK. 9. İranlı Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanıdık Olan Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları.....	160
EK. 10. Türk Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanıdık Olan Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları.....	165
EK. 11. İranlı Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanımadığı Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları.....	170
EK. 12. Türk Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanımadığı Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları.....	

Konuşmaları.....	174
ÖZET.....	182
ABSTRATCT.....	183

TERİMLER

Ağırlık: Weightiness (W_x)

Ayrık: Difference

Baskınlık: Dominance

Toplumsal cinsiyet: Gender

Çelişkili: Conflictive

Çift Toplumsal cinsiyetli: Androgynous

Davranış: Act

Diğerleri: Other

Dilsel Davranışlar: Linguistic Behaviours

Dilsel Nezaket: Linguistic Politeness

Dinamik: Dynamic

Dinleyici: Hearer (H)

Doğal Konuşma: Natural Conversation

Doğallama: Naturalization

Dolambaçlı: Shuffling

Dolaşıklık: Be Conventionally Indirect

Dolaycı: Bald On Record

Dolaylılık/Kaçınmacı: Off Record

Duygu Patlaması: Emotion Leakage

Edimsel İşlevler: Illocutionary Functions

Edimsel: Performative

Etkileşimli: Convivial

Eklenti Sorusu: Tag Question

Eksik: Deficit

Erdişi: Hermaphrodite

Erillik: Masculine

Göreceli/Edimsel: Relative

Görünüş: Habitus

Güçsüz Dil: Powerless Language

Hanımfendi Gibi Konuşmak: Talking Like A Lady

Heteroseksual Market: Heterosexual Market

İlişkili Güç: Relative Power (P)

İltifat: Compliment

İşbirlikçi: Collaborative

Konuşucu: Speaker (S)

Makullük: Rationality

Metanetle Karşılama: Face Up

Model İnsan: Model Person (Mp)

Mutlak/Anlamsal: Absolute

Olumsuz Nezaket: Negative Politeness

Olumsuz Yüz İsteği: Negative Face Want

Nezaket: Politeness

Olgı: Phenomenon

Ortak Nokra: Common Ground

Öz: Self

Özcülük: Essentialism

Olumlu Nezaket: Positive Poiteness

Olumlu Yüz İsteği: Positive Face Want

Rekabetçi: Competitive

Sosyal Mesafe: Social Distance (D)

Sözel Veriler: Linguistic Data

Tatlı Seanslar: Jam Session

Tekrarlılık: Reursiveness

Temel: Basic

Uygunluk: Appropriate Behaviour

Üst Yükselen Terminal: High Rising Terminal (HRT)

Yöneten: Hegemonic

Yüz Kaybı: Lose Face

Yüz Koruma: Save Face

Yüz Tehdit Edici Davranışın Toplumsal Konumu: Degree Measurement Of Rated Imposition In A Culture (R_x)

Yüz Tehdit Edici Davranış: Face Treathening Act (FTA)

Yüz: Face

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, İran vatandaşları (anadili Farsça) olan kadın ve erkekler ile Türk vatandaşları (anadili Türkçe) olan kadın ve erkekler arasında ayrı ayrı gruplarda nezaket açısından karşılaştırma yapılmıştır. Nezaket konusu ele alınarak hem, kadınlar ve erkekler arası bir karşılaştırma yapılmış, hem de iki farklı ülke vatandaşları olan kişiler arasında bir kıyaslama sunulmuştur. Bu kıyaslamada sadece toplumsal cinsiyet unsuru değil, oluşturulan gruplarda tanıyor olup olmama unsuru da ele alınarak nitel bir sonuca varılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Türkiye ve İran'daki erkekler ve kadınlar arasında geçen doğal konuşmalardan yola çıkarak, cinsiyetlerin hem kendi aralarındaki hem de karşı cinsin olduğu bir ortamdaki konuşmaların nezaket açısından karşılaştırılması ve değerlendirilmesi amaçlı bir çalışmadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, Türkiye ve İran'daki erkeklerin (ayrı ayrı) kendi cinsiyetlerinin bulunduğu ortamdaki konuşmaları, kadınların da kendi cinsiyetleriyle oldukları ortamdaki konuşmaları ve son olarak erkek ve kadın cinsiyetlerinin bir ortamda bulunduklarındaki konuşmalarının değerlendirilmesi nezaket açısından ele alınmıştır. Konusu geçen bu ortamlarda toplumsal cinsiyet hariç, kişilerin birbirlerini tanıma ve tanımama faktörü de göz önüne alınarak çalışmadan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Nezaket, dil kullanımında oldukça dikkat çekici bir konu olarak değerlendirilmiş (Ruhi, 2006) farklı bakış açılarından değerlendirilerek tanımlanmıştır. Leech (1983) nezaketi, uyumlu ilişkileri devam ettirmek amacıyla yapılan sözel bir davranış olarak belirlemiştir. Hâlbuki ki,

Brown ve Levinson (1987) nezaketi kişinin yüzünü (face) devam ettirmesi için yaptığı davranış olarak betimlemiştir. Ruhi (2006), Fraser (1990) dan yola çıkarak nezaketi, kişiler arasında iletişimde toplumsal kurallar ve gerekli davranışlar olarak, bir toplumsal uygulama olarak ifade etmiştir.

Bu çalışmanın farklılığı, bağlam konusunu nezaket değerlendirilmesi içerisine dâhil etmektir. Hatipoğlu (2012) gibi bazı karşılaştırmalı çalışmalarda, iki farklı kültürden ve milletten yola çıkarak önemli veriler elde etmişlerdir. Hatipoğlu (2012), karşılaştırmalı çalışmasında özür dileme eyleminin üzerine giderek Türkler ve İngilizler arasındaki farklılıklar ve benzerlikleri ortaya çıkarmıştır. Hatipoğlu'nun (2012) çalışmasında kültür, toplumsal cinsiyet ve dilsel nezaket (Linguistic politeness) incelenmiştir.

Konuşucunun toplumsal cinsiyetinin, yaptığı herhangi bir yanlış eyleme karşı özür dilemesinde büyük bir rol aldığını belirtilmiştir (Holmes, 1995; akt. Hatipoğlu, 2012). Bu çalışmada, cinsiyetlerin, tanıdıkları hemcinsleri ve tanımadıkları hemcinsleri arasındaki konuşmalarında nezaket olgularının iki ülke vatandaşları tarafından uygulanıp uygulanmadığı, uygulanıyorsa hangi durumlarda, hangi faktörün kullanıldığı ve hangi biçimde kullanıldığı ele alınmıştır.

Herhangi bir toplum dilbilimciye kadınlar mı daha nazik erkekler mi daha nazik sorusu sorulduğu zaman, kesin bir yanıt alınmayacağı açıkça belirgindir. Bu soruya kesinlikle nezaketten kastedilen ne? Hangi duruma göre? Ve hangi bağlama göre? sorularıyla cevap verilecektir (Holmes, 1995). Holmes'un bu yazısından yola çıkarak, bu araştırma cinsiyetlerin doğal bir konuşma ortamında günlük konuşmalarından bilgiler içermektedir. Cinsiyetlerin, tanıdıkları farklı cinsiyetlerle konuşmaları ve tanımadıkları cinsiyetlerle konuşmaları, aynı cinsiyetten olan kişilerin birbirlerini tanıması veya tanınamaması, hepsi Brown ve Levinson (1978, 1987) nezaket ilkelerinden yola çıkılarak incelenmiş ve çözümlenmiştir. Watts (2003)'ün belirttiği gibi, nezaket konusuna değinen herhangi bir araştırmacının, Brown ve Levinson'un

kuramından, eleştirilmesine rağmen, faydalanması gerekmektedir. Yetkiner (2008) Brown ve Levinson'un nezaket modelinin farklı kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları anlamada yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada da Brown ve Levinson'un kuramından yola çıkarak çözümlemeler yapılmıştır. Bu çözümlemeler içerisinde zaman zaman Leech (1983)'ün ilkelerinden de faydalanılmıştır.

Bu çalışma, doğal konuşma ortamından edinilen verilerden dolayı, toplumsal cinsiyet faktörü açısından değerlendirilmesi ve son olarak da kişilerin/cinsiyetlerin birbirlerini tanıyıp tanımaması açısından çözümlediği için önem taşımaktadır. Bu çalışmada, *sözel kullanım* başka önemli noktalardan biri olarak belirlenmektedir. Adel, Davoudi ve Ramezanzadeh (2016), yaptıkları araştırmada İngilizce çevirmenlik bölümünden 14 kız öğrencinin öğretmenleriyle internet günlüğü yazışmaları üzerinden inceleme yaparak, kız öğrencilerinin öğretmenlerine karşı nezaket açısından yazılarını incelemişlerdir. Söz konusu çalışmada nezaket stratejileri, Brown ve Levinson'un kuramından yola çıkarak yapılmış ve incelenmiştir. Bu çalışmanın önemi ve farklılığı ise sadece tek cinsiyet üzerine değil, cinsiyetler (erkek/kadın) arasında yapılmış olması ve *sözel verilerden* yola çıkarak incelenmesidir.

Bu çalışmayı önemli kılan noktalardan bir diğeri de, çalışmanın karşılaştırmalı olmasıdır. Karşılaştırma, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetlerin (kadın/erkek) birbirlerini tanıyıp tanımamaları durumlarının yanı sıra iki kültür arasında yapılmıştır. Hatipoğlu (2012) yaptığı çalışmada İngiliz İngilizcesiyle, Türkçe konuşucuların özür dileme açısından iki farklı kültürden yola çıkmıştır. Hatipoğlu'nun bu çalışmasının değerlendirme kısmı, bu çalışmanın değerlendirilmesiyle sonuç ve tartışma bölümünde uzun bir şekilde anlatılmıştır. Nezaket toplumsal cinsiyet ve kültür ile karıştığı zaman karmaşık bir hal alarak dinamik bir olaya dönüşmektedir ki bu nezaket, bir olgu (phenomenon) olarak değerlendirilmektedir (Eelen 2001, Mills 2003, Watts 2003; akt. Hatipoğlu 2012). Hatipoğlu'nun çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da toplumsal cinsiyet faktörü ele alınmıştır. Farklılıklar veya benzerlikler analiz

kısmında belirtilmiştir. Bu çalışmada erkekler ve kadınların sadece nezaket değil konuşma farklılıkları da tartışma kısmında incelenmiştir. Lakoff (1975), erkeklerin konuşmalarının kadınların konuşmalarından belirgin bir şekilde farklı olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada da Lakoff'un bu görüşü doğrultusunda inceleme yapılmıştır. Lakoff'un bu iddiası, bu çalışmada ortam ve kişilerin birbirlerini tanıyıp tanınamaması açısından da çözümlenmiştir. Kadınların daha nazik ve erkeklerin kaba oldukları iddiası sonuç ve tartışma kısmında açıkça tartışılmıştır.

Goffman (1967, 1971)'in oluşturduğu soru ve konular, insanların sosyal hayatları ve birbirleriyle olan etkileşimde büyük ve daimi bir önem taşımaktadır (Brown ve Levinson 1978, 1987). Brown ve Levinson (1978, 1987) Goffman'dan yola çıkarak Nezaket Modeli adında bir model ortaya koymuştur. Brown ve Levinson'un nezaket modeli dört ilkedен oluşmaktadır: 1) Olumlu nezaket (positive politeness) 2) Olumsuz nezaket (Negative politeness), 3) Dolaycı (bald on-record) , 4) Kaçınmacı (Off-record / indirect) (Türkçe adlandırma: Aktuna, Kamışlı 1997). Bu çalışmada kaçınmacı terimi yerine, dolaylılık terimi "Off record" terimi için kullanılmıştır. Kimi dilbilimciler tarafından Brown ve Levinson'un bu modelinin bazı problemler taşıdığı belirlenmiştir. Örneğin, Mills (2003) toplumsal cinsiyet ve Nezaket (Gender and Poiteness) kitabında, kitabın bir bölümünü sadece Brown ve Levinson'un modelinin problemlerine ayırmıştır. Bilindiği üzere bu modelin ana konusu, yüz olarak belirlenmiştir. Bununla beraber Mills'in kitabında yüz ve tamamıyla bu modelde olan nezaketin içtenliği Montgomery (1999)'u adres vererek sorgulanmıştır (Mills, 2003). Oysa ki Watts (2003), Brown ve Levinson'un modelinin nezaket araştırmacıları tarafından dikkate alınarak, araştırmalarda değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ruhi (2006), " İltifat cevaplarında nezaket" (Politeness in compliment responses) adlı çalışmasında Brown ve Levinson'un modeli ve ek olarak da Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkarak kendi çalışmasını çözümlemiştir. Bu çalışmanın verileri sözel verilerden oluştuğundan, nezaket konusunda Brown ve Levinson'a göre büyük bir rol alan yüz konusu, çözümleme kısmında ele alınmıştır. Konuşucuların arasında

geçen konuşmalarda olumsuz yüz ve olumlu yüz açısından değerlendirilme yapılmıştır. Ruhi (2006)'nın çalışmasından esinlenerek, bu çalışmada da veriler hem Brown ve Levinson'un modeli hem de Leech'in nezaket ilkelerinden yola çıkarak değerlendirilmiştir ki bu da bu çalışmanın başka bir önemli özelliğidir.

1.4. Araştırmanın Soruları

Araştırma kapsamında yapılan çalışmada, aşağıda belirtilen 12 soruya, Brown ve Levinson (1978, 1987) nezaket modelinden ve Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkarak yanıt aranmıştır.

1. İranlı ve Türk erkeklerinin kendi aralarındaki, tanıdıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
2. İranlı ve Türk kadınlarının kendi aralarındaki, tanıdıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
3. İranlı ve Türk erkeklerinin kendi aralarındaki, tanımadıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
4. İranlı ve Türk kadınlarının kendi aralarındaki, tanımadıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
5. İranlı erkeklerin farklı cinsiyetten (kadın) ve tanıdık olan kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
6. İranlı kadınların farklı cinsiyetten (erkek) ve tanıdık olan kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
7. Türk erkeklerin farklı cinsiyetten (kadın) ve tanıdık olan kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
8. Türk kadınların farklı cinsiyetten (erkek) ve tanıdık olan kişilerden bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

9. İranlı erkeklerin farklı cinsiyetten (kadın) ve tanımadığı kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
10. İranlı kadınların farklı cinsiyetten (erkek) ve tanımadığı kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
11. Türk erkeklerin farklı cinsiyetten (kadın) ve tanımadığı kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?
12. Türk kadınların farklı cinsiyetten (erkek) ve tanımadığı kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

1.5. Araştırmanın Problem ve Kısıtlılıkları

Veri toplamanın İran'da geçen kısmının bazı sıkıntılarla bitirildiği belirtilmelidir. İran, Tebriz'den toplanan bu veriler, üniversite öğrencilerinden elde edilmiştir. Ancak verilerin hepsi Tebriz'den değil, Ankara'da yaşayan İranlılardan da toplanmıştır. Veri toplama esnasında Tebriz Üniversitesine müracaat edilerek çalışmaya açıklama getirilmesine rağmen, başka bir ülkede araştırma yapıldığından dolayı, veri toplamaya izin alınamamıştır. Daha sonra, Tebriz Azad Üniversitesinde veri toplamak amacıyla öğrencilerin herhangi bir konuyla alakalı konuşmaları istendiği zaman, grup içinden bir erkeğin şikâyeti üzerine güvenlik güçlerinin müdahalesi ile karşılaşmıştır. Aynı üniversitede ikinci kez dilekçe verilerek veri toplama işlemi gerçekleştirmek istenildiğinde ise üniversitenin rektör yardımcısından, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yakın oluşu nedeniyle böyle serbest konuşmalara izin verilemeyeceği karşılığı alınmıştır. Veriler Tebriz'de hemşirelik üniversitesinden, kentin merkez kütüphanesi etrafında oturan öğrenciler ve Şahgoli adlı büyük bir parkta gezen gençlerden toplanmıştır. İran ile alakalı olan diğer veriler Ankara'da yaşayan İranlılardan elde edilmiştir. Araştırmada erkek ve kadın tanıdık ve tanımadık konuşma grupları olduğundan dolayı İran'da veri toplama bu gruplarda zor gerçekleşmiştir. Katılımcı kişi sayısı az olduğundan dolayı, kişi sayısı 10 kişiden 6 kişiye indirilmek zorunda kalınmış, Türkiye'de de Türklerin grupları 6 kişiden oluşturulmuştur. Her

bir veri toplanan grup, ikişer tane 3 kişiden oluşan grup içermiştir. Örneğin, 3 erkek diğer 3 erkek ile aynı grupta ise 3'u diğer 3'unu tanımamaktadır. Karma gruplarda ise, 3 erkek ve 3 kadın bulundurulmuştur. Böylece, her veri toplanan grup, iki tane 3 kişilik gruplardan oluşarak, toplam 6 katılımcı içermiştir.

Diğer bir sınırlılık ise bu çalışmanın nezaket ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılmış olmasına karşın toplumsal cinsiyet olarak sadece erkek ve kadın cinsiyetlerinin değerlendirilmesidir. Türkiye'de herhangi bir sıkıntı olmasa da İran'da idam edilen başka cinsiyetler (farklı cinsiyetel kimliklere sahip kişiler), İran'ın koşullarından dolayı bu çalışmaya dâhil edilememişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Nezaket

Coates (2013)'e göre kadınlar, halk ve dilbilimciler tarafından nazik konuşucular olarak belirtilmişlerdir. Brown ve Levinson (1987), Goffman'nin (1967) tarihli çalışması üzerine nezaketle ilgili bir kuram geliştirmişlerdir. Buna göre nezaket, yüz ifadesi olarak adlandırılan olumsuz ve olumlu nezaket olarak ikiye ayrılmıştır (Ackert ve McConnell-Ginet, 2003). Yüze saygı göstermek veya başka bir deyişle yüz korumak (save face), bireylerin duygularına, ne hissettiğine değer verme olarak değerlendirilirken yüz kaybetmek (lose face) karşı tarafı düşünmemek anlamını içermektedir (Coates, 2013). Nezaket kültürlerarasında farklılık göstermiştir. Olumlu yüz (positive face) diğerleriyle birleşme *biz* anlamı taşıırken, diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Diğer yandan, olumsuz yüz (negative face) bireyin kendini diğerlerinden ayrı görmekle beraber kendisini saygı duyulması gereken birey olarak nitelemektedir (Ackert ve McConnell-Ginet, 2003). Olumlu yüz kişinin beğenilme ihtiyacının karşılanması, olumsuz yüz ise kendisinden çıkar sağlanması isteği olarak belirtilmiştir. Örneğin, “çok üzgünüm rahatsız ediyorum ancak sütüm bitmiş yarım şişe verir misiniz?” tarzı istekler, olumsuz yüz olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu tarz istekler karşı tarafın reddetmesi durumunda kendisinin kaba sayılacağı istekler olarak değerlendirilmiştir. Başka bir örnekle, “Çok güzel gözükyorsun” veya cesurca “biraz süt verir misin?” şeklindeki ifadeler olumlu yüz istekleri olarak belirtilmiştir (Coates, 2013). Ackert ve McConnell-Ginet, (2003)'e göre, olumlu nezaket olumlu yüz ihtiyaçlarını gerektirmektedir. Kişiyi *biz* olarak ve grubun içinden bir birey olarak görmek buna dâhildir. Örneğin, başkalarının kıyafet seçimine özenmek ve bu konuda ona iltifat etmek, şakalaşmak ve arkadaşça davranmak, “tatlım, güzellik” gibi ifadelerin kullanımı olumlu yüz ve olumlu nezaket olarak değerlendirilmiştir. Olumsuz nezaket

ise saygı göstermek, kaçınmak, savunmak gibi davranışlar için kullanılır. Örneğin, özür dilemek kişinin başkasına yaptığı yanlış için kullanılırken, teşekkür etmek bir başkasının iyiliği, selamlaşması ve vedası için kullanılan, kişinin kendini büyütmesidir. Örneğin, efendim (madam, sir) gibi ifadeler olumsuz nezaketi temsil etmektedir. Holmes (1995) kadınların erkeklerden daha nazik olduklarını vurgulayarak, kadınların erkeklere göre daha çok özür dilediklerini ve iltifat ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca, iltifatların olumlu nezaket olduğunu ve özürlerin de olumsuz nezaket olduğunu savunmuştur (Akt. Ackert ve McConnell-Ginet, 2003).

Mills (2003)'e göre, birçok nezaket çalışması hala konuşma seviyesinde kalmıştır. Holmes (1995) nezaketin, konuşma içerisinde kişinin diğerleriyle arasına mesafe koyan bir davranış olduğunu vurgulamıştır (Akt. Mills, 2003). Watts vd. (1992), *çeşitli yollarla sosyokültürel grupların üyeleri tarafından konuşulan ve nazik bir hareket olarak görülen* 'birinci düzen nazik olmanın ortak algı kavramı olduğunu; *'dil kullanımı ve sosyal davranışın kuramındaki bir terim, kuramsal oluşum'* olarak görülen ikinci düzen ile nezaket arasında belirli bir ayrım yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Eelen (2001) bu yaklaşımları, nezaket 1 ve nezaket 2 olarak adlandırmıştır (Akt. Mills, 2003). Nazik davranışın aslında ne ifade ettiği önemli bir soru olarak nitelendirilmiştir. Birçok toplumda nezaket, ahlaki değerlerle paralel görülmektedir. Örneğin, toplumlar arasında genel bir kalıp yargı olarak, İngilizlerin nezaket simgesi oldukları düşünülmüştür. Ancak bu konuda yapılan araştırmalarda İngilizlerin diğer milletlerden daha nazik olduğuna dair bir veri bulunamamıştır. İngiltere'de nezaket adı altında oluşturulan bir topluluk belli bir gün tayin edip her yıl o günü nezaket günü olarak kutlamaktadır (Gregory 2001a; akt. Mills, 2003). Ancak bu topluluğun kurucularından biri nezaketin artık yok olduğunu ve ahlaki seviyenin de bununla birlikte çöküş yaşadığını belirtmiştir. Mills (2003) nezaketin, orta sınıf, beyaz ve kadın ürünü bir davranış türü olduğu ve toplumdaki hiyerarşiyi desteklemek için kullanıldığını belirtmiştir.

2.1.1. Brown ve Levinson'un Nezaket Kuramı

Alanda yapılmış ilk çalışma olmamasına rağmen, Brown ve Levinson'un çalışması (1978) nezaket alanını en derinden etkileyen çalışma olarak kabul edilmektedir. Brown ve Levinson'un "*Nezaket: dil kullanımında bazı evrensel kullanımlar* (politeness: some universal in language usage)" adlı kitabında yer alan sistematik “yüz koruma stratejileri”, alanı derinden etkileme nedeni olarak ifade edilmiştir. Brown ve Levinson'un çalışması, üzerinden yaklaşık 40 sene geçmesine rağmen, hala nezaket konusunda esas alınacak kaynaklardan sayılmaktadır. Lakoff ve Brown ve Levinson'un nezaket kavramında tema farklılığına rağmen, benzerlik gösterdikleri belirtilmiştir (Işık Güler, 2008).

Brown ve Levinson'un kuramı, model insan (Modal Person (MP)) üzerine kurulmuştur. Bu kuramda yer alan MP, akıcı şekilde doğal dil (doğal bir şekilde gelişen dil) konuşucusu olarak açıklanmıştır. Brown ve Levinson'un kuramı iki esastan oluşmaktadır. Bu esaslardan biri yüz ve diğeri makullük (rationality) olarak adlandırılmıştır (Brown ve Levinson; 1978, 1987).

Brown ve Levinson (1978,1987) tüm makul model konuşucularını, toplum içerisinde birbirleriyle olan iletişimde, birbirleriyle konuşma yetkinliği olan bireyler olarak tanıtmaktadırlar. Bu tanım, iki ana kategoriye bölünmektedir:

1) Yüz (face); toplum benlik saygısı- her birey kendisi için talep etmektedir. Bu nezaket, ikiye ayrılmaktadır:

- a) Olumsuz yüz: temel (basic) bölge ve alan isteyişi, kişisel koruma, davranış rahatlığı ve yükten kurtulma özgürlüğü
- b) Olumlu yüz: uygun ve istikrarlı benlik saygısı (karşı taraftan gelen yüz tatmin edici istekler içerir)

2) Belirli makul kapasiteler (certain rational capacities), araçlar yoluyla hedefe ulaşmak için düşünce ve fikirlerin istikrarı.

2.1.1.1. Yüz

Brown ve Levinson (1978, 1987) modelinde yüz, karşılıklı etkileşimde büyük rol almaktadır. Yüz kavramı, Goffman (1967) den yola çıkarak elde edilmiştir. Yüz kavramı, metanetle karşılama (face up) veya yüz kaybı (lose face) ile de bağlantılıdır. Yüz kavramı ilişkilerde ve etkileşimlerde yükselen veya devam ettirilebilen veya azalan unsur olarak belirtilmiştir. Ancak bireyler, kendi ilişkilerinde yüzün devam etmesinden yanadırlar. Brown ve Levinson'un modelinde yüz, olumsuz yüz ve olumlu yüz olarak belirtilmiştir. Olumsuz yüz kişinin kendi alanını koruması, kendi şahsi haklarını koruması ve davranışta özgürlüğünü savunurken, olumlu yüz bireyin kendini olumlu olmaya zorlayarak karşı tarafın memnuniyetini kazanmaya yönelik bir çalışma olarak tanımlanmıştır. Bireyler kültürlerinden dolayı yüz konusunda farklılıklar yaşamaktadırlar. Ancak toplumsal gereksinimler ve toplumda kendi yüzünü koruma çabası, her toplumun bireylerinde değişmeyen bir ilke olarak belirlenmiştir. Brown ve Levinson'un modelinde, önem taşıyan diğer bir konu ise makullük (rationality) olarak görülmüştür. Olumsuz ve olumlu yüz haricinde, makullük konusu bireyler arası etkileşimde büyük rol almaktadır. Makullük, doğru araç ve olanağı seçerek tatmin edici sonuca varmak olarak belirlenmiştir (Brown ve Levinson; 1978, 1987).

2.1.1.2. Yüz Tehdit Edici Davranışlar

Brown ve Levinson (1978, 1987) bireylerin yüzüne yapılan kasıtlı davranışları yüz tehdit edici (FTA) davranışlar olarak adlandırmıştır. Davranış (act) kavramı, sözel veya sözel olmayan iletişimlerini içermektedir. Yüz tehdit edici davranışlar, Brown ve Levinson tarafından telafi edilmesi gereken davranışlar olarak belirtilmiştir. Işık Güler (2008) bu telafiyi, konuyu yatıştırma, sözel düzeltmeler (nezaket) veya iletişimin bozulması olarak belirtilmiştir. Gerçek yüz tehdit edici davranışlar iki ana kısma bölünmektedir: 1) Yüz tehditlerinin çeşitliliği, 2) dinleyicinin yüzüne karşı olan tehditler (Brown ve Levinson; 1978, 1987) .

2.1.1.2.1. Yüz Tehdit Edici Davranışların Çeşitliliği

Brown ve Levinson'un nezaket modelinde olumsuz yüz isteğini (negative-face want) tehdit edici davranışlar üç ana kategoriye ve olumlu yüz isteğini (positive-face want) tehdit edici davranışlarsa iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Olumsuz yüz isteği, tehdit edici davranışlar aşağıdaki kategorilerden oluşmaktadır:

I) Konuşucunun dinleyiciye herhangi bir kısıtlama yapmaması ve dinleyicinin özgür davranışına tehdit oluşturmayan davranışlar:

- a) İstek ve talepler (konuşucu, dinleyiciden herhangi bir davranışın yapılmasını veya kaçınmasını ister)
- b) Öneri, tavsiye (konuşucu, dinleyicinin bir davranışı yapmasını öneri şeklinde (ought to) gerekli görür)
- c) Hatırlatma (konuşucu, dinleyicinin herhangi bir davranışı yapmamasını hatırlatır)
- d) Tehlike, uyarı, riske girme (konuşucunun, dinleyiciyi herhangi bir bireye veya davranışa karşı uyarması)

II) Konuşucunun dinleyiciye karşı gösterilen ve sonunda borçlanmaya girilen bazı olumlu davranışlar:

- a) Teklifte bulunmak; (konuşucu dinleyiciden, kendisi (dinleyici) için istekte bulunmasını teklif eder. Bunun sonu da borçlanmayla biter)
- b) Söz vermek; (konuşucu dinleyicinin geleceğiyle alakalı vaatte bulunur)

III) Konuşucunun dinleyiciye yönelik gösterdiği bazı istekler veya dinleyiciye, konuşucunun isteklerini yerine getirmek için bir neden vermek.

- a) İltifatlar, imrenme veya hayranlık duymak (konuşucu dinleyiciye ait olan herhangi bir nesne veya davranışı sevdiğini veya beğendiğini gösterir)

- b) Yoğun olumsuz duyguları dinleyiciye karşı belirtmek. Örneğin; nefret, öfke, hırs (dinleyiciye veya onunla alakalı herhangi bir şeye karşı, konuşucunun olasılıklı nefret gütmesi).

Olumlu yüz isteğini tehdit edici davranışlar aşağıdaki kategorilerden oluşmaktadır. Bu davranışlarda konuşucu muhatap olan kişinin duygularına, isteklerine vs. önem göstermemekle birlikte bazı önem taşıyan konularda dinleyicinin isteklerini önemsemektedir:

I) Konuşucu, dinleyicinin bazı olumlu yüz yönlerine karşı olumsuz değerlendirmeye sahiptir:

- a) Onaylamama, eleştiri, aşağılama, alay etme, şikâyetler, azarlamalar, suçlamalar, hakaretler (konuşucu dinleyicinin sevdiklerini, dinleyiciye ait herhangi bir nesneyi, kişisel karakterini, değerlerini, davranış ve istediklerini sevmeyip istememektedir)
- b) Çelişki veya anlaşılamamak, zorluklar (konuşucu dinleyicinin herhangi bir konuda haksız, yanıltılmış veya mantıksız olduğunu düşünür. Bu yanlışlık onaylamamayla ilişkilidir)

II) Konuşucu dinleyicinin olumlu yüzüne önem vermemektedir:

- a) Şiddetli ve kontrol dışı duygu ifadesi (konuşucu dinleyiciye, konuşucudan korkması için veya onun tarafından mahcup edinilme korkusu için muhtemel neden sunmaktadır)
- b) Saymamazlık, tabu konulardan söz etmek, bağlama uygun olmayan konulardan bahsetmek (konuşucu, dinleyicinin değerlerine değer vermemekte ve dinleyicinin kaygılarından kaygılanmamaktadır)
- c) Dinleyici hakkında kötü haberler vermek veya konuşucu hakkında övünmek (konuşucu sıkıntı yaratmaya meyillidir ve dinleyicinin duygularına önem vermemektedir)
- d) Şiddetli duygusal ve anlaşmazlık çıkaran konuların öne sürülmesi; örneğin, siyaset, ırk, din, kadın özgürlüğü (konuşucu muhtemel yüz tehdit edici konulardan bahseder)

- e) Bariz bir şekilde işbirliği yapmamak; örneğin, bariz bir şekilde dinleyicinin lafını kesmek, yersiz laflar söylemek veya hiç dikkat etmemek (konuşucu dinleyicinin olumsuz ve olumlu yüz isteklerine önem vermemektedir)
- f) İlk karşılaşmalarda hitap veya statü belirten terimler kullanımı (konuşucu, dinleyiciyi rahatsız edici veya utandırıcı bir şekilde, kasıtlı veya kasıtsız, yanlış tanımlayabilir) (Brown ve Levinson; 1978, 1987)

Konuşucuya yüz tehdidi olarak bilinen davranışlar aşağıda yer almıştır:

I) konuşucunun olumsuz yüzünü incitecek davranışlar:

- a) Teşekkürler ifadesi (konuşucu borcu kabul ederek, alçak gönüllülük gösterir)
- b) Dinleyicinin teşekkürünü veya özür dilemesini kabul etmek (konuşucu dinleyicinin borcunu, “Bir şey değil”, “Lafı mı olur” gibi ifadelerle minimuma indirmeye çabalar)
- c) Bahaneler (Dinleyici tarafından eleştirilmiş olan davranış, eleştirildiği an konuşucu tarafından yapıp yapmadığı davranış veya eylemin doğruluk düşüncesiyle karşılaşır, Bu konu dinleyicinin eleştirisinden sonra da ortaya çıkabilir)
- d) Öneri kabulü (konuşucu borcu kabul etmeye zorlanmış ve dinleyicinin olumsuz yüzünü aşmış)
- e) Dinleyicinin pot kırmasına yanıt vermek (eğer konuşucu daha önceden pot kırmayı anlamış olsa, dinleyiciye karşı rahatsızlık ve mahcubiyet duyacaktır ama eğer öyle olmadığını iddia ederse kendisine yenilmiş olabilir)
- f) İsteksiz söz vermeler ve öneriler (konuşucu gelecekle ilişkili isteksiz bir şekilde vaatlerde bulunur, bu isteksizlik görünüşe yansiyorsa dinleyicinin olumlu yüzüne tehdit oluşturabilmektedir)

II) konuşucunun olumlu yüzüne doğrudan zarar vermek:

- a) Özür dileme (konuşucu önceki yüz tehdit edici davranışından pişmanlık duyar. Özellikle eğer özür dileme, dinleyicinin hakikati öğrenmesiyle aynı zaman diliminde

gerçekleşirse ve haber kötü içeriğe sahip ise. Bu takdirde konuşucu kendi yüzüne de bir şekilde zarar vermiş bulunmaktadır)

- b) İltifat kabulü (konuşucu, dinleyicinin ettiği önceki iltifattan rahatsız olabilir böylece kendi yüzüne de zarar verir; dinleyicinin iltifatına karşılık vermenin konuşucuyu rahatsız etmesi olasıdır)
- c) Vücudun fiziksel gücünü kaybetmesi veya sinir bozukluğu yaşamak, tökezlemek, düşmek vs.
- d) Kendini aşağılama, dolambaçlı (shuffling) olma veya suspus oturmak, aptalca davranışlarda bulunmak, kendisiyle ters düşmek (çelişkili)
- e) İtiraf, sorumluluk ve suç kabulü; örneğin, bir davranışın yapılıp yapılmaması veya konuşucunun bilmesi gereken herhangi bir konuyla alakalı bilgisizlik.
- f) Duygu patlaması (emotion leakage), kahkahada veya gözyaşlarında kontrolün olmaması (Brown ve Levinson; 1978,1987).

2.1.1.3. Ağırlık

Brown ve Levinson (1978, 1987) çalışmasında ağırlık, yüz ve makullük ile beraber önem taşımaktadır. Ağırlık, bireyin yüzüne hasar verecek edimsel eylemlerin değer biçilmesi olarak belirtilmiştir.

Yüz tehdit edici davranışın ağırlığı, aşağıdaki formülden yola çıkarak hesaplanmaktadır:

$$W_x = D(S,H) + P(H,S) + R_x^1$$

yukardaki formülde bulunan öğelerden:

- a) Ağırlık; yüz tehdidinin sayısal değeri
- b) Sosyal mesafe; konuşucuyla dinleyiciye ait olan simetrik ilişki

¹ W: Weightiness (ağırlık)
D: Social Distance (sosyal mesafe)
S: Speaker (konuşucu)
H: Hearer (dinleyici)
P: Relative Power (ilişkili güç)
R: Degree measurement of rated imposition in a culture (yüz tehdit edici davranışın toplumsal konumu)

- c) İlişkili güç; konuşucu ve dinleyiciye ait olan asimetrik ilişki
- d) Kùltürlerde yükümlölük veya uygulama sıralaması "R". Bu uygulama sıralaması konuşucudan dinleyiciye değışmektedir. Yapılması gerekenler ve yapılmaması gerekenler, eylem ve davranışlar olarak belirtilmiştir. Dinleyici tarafından verilen hizmet derecesi, konuşucu tarafından davranış hakkı ve dinleyicinin uygulamayı karşılama seviyesi olarak açıklanmaktadır (Brown ve Levinson; 1978,1987).

Karasu (2014) ağırlık konusunu şöyle açıklamaktadır:

Brown ve Levinson (1978,1987)'e göre, 3 toplumbilimsel faktörün konuşucunun dinleyiciye olan nezaket derecesinde önem taşıdığını vurgulanmıştır. Bunlar:

- 1) Konuşucunun dinleyiciye karşı olan etkileme gücü (P)
- 2) Konuşucu ve dinleyici arasındaki olan toplumsal mesafe (D)
- 3) Yüz tehdit edici davranışlarda tahmil derecesi (R)

Işık Güler (2008) yüz tehdit edici davranışların tahmil derecesini kùltürle bağdaştırmıştır. Bununla birlikte dinleyicinin, konuşucunun sunduğunu hoş karşılama derecesini, konuşucunun davranışı sergileme hakkı ve dinleyicinin hizmetlere ve eşyalara karşı olan maliyet derecesi olarak açıklamıştır. Karasu (2014), Goffman (1967) den yola çıkarak yüz tehdit edici davranışlarda tahmil derecesini, isteğin büyüklüğünü ve önem taşımasıyla bağdaştırmıştır. Karasu devamında, Thomas (1995)'den yola çıkarak yüz tehdit edici davranışlarda tahmil derecesini tamamen kùltürel olarak belirtmekle birlikte bu eylemin dilden dile ve kùltürden kùltüre bile değışiklik gösterdiğinin altını çizmiştir. Thomas (1995) yukarıda bahsedilen üç kategoriye "Konuşmacı ve dinleyici arasında göreceli haklar ve zorunluluklar" ögesini ekleyerek konuşucunun dinleyiciye olan nezaket derecesi kategorisini genişletmiştir (akt. Karasu, 2014).

2.1.1.4. Dilde Nezaket Stratejileri

Brown ve Levinson'un (1978, 1987) nezaket modeli dört üst stratejiden oluşmaktadır: 1)

Dolaysız strateji (Bald on record), 2) Olumlu yüz stratejisi (Positive face), 3) Olumsuz yüz stratejisi (Negative face), 4) Dolaylı strateji (Off record).

2.1.1.4.1. Dolaysızlık

Brown ve Levinson (1978, 1987) dolaysız stratejiyi, Grice (1975) ilkelerinden yola çıkarak ele almıştır. Grice (1975) konuşma ve iletişimi daha etkili hale getirmek için dört ilkeden yola çıkmıştır, bu ilkeler Grice İlkeleri diye tanınmaktadır. Bu ilkeler özetle:

- a) Kalite ilkesi: sahte ve yapmacık davranmamak. Doğruyu söylemek ve içten olmak
- b) Nicelik ilkesi: gerektiğinden az veya fazla konuşmamak
- c) İlişki ilkesi: ilişkili konuşmak
- d) Tutum ilkesi: açık olma, belirsizlikten ve anlaşılmamaktan sakınmak

Brown ve Levinson (1978, 1987)'ye göre bu ilkelerden yola çıkarak her konuşma ve iletişimin varsayımları tanımlanabilir ancak iletişimde önemli olan konu yüz olarak belirtilmiştir. Brown ve Levinson, sözü geçen ilkelerin konuşmaya ağırlık verdiğini düşünerek yüz konusunda yetersiz olduğu kanaatinde dirler ve iletişimde yüz konusunu, temel unsur olarak tanımlamışlardır (Brown ve Levinson; 1978, 1987).

Dolaysız stratejinin temel nedeni, genel olarak konuşucunu dinleyicinin yüzünü memnun etmekten ziyade, yüz tehdit edici davranışlarda bulunma isteğidir. Konuşucunun bu isteği iki güdü içermektedir:

- 1) Yüz tehdidini azaltmayan durumlar (cases of non-minimization of the face threat): eğer maksimum etki önem taşıyıp konuşucu ve dinleyici tarafından biliniyorsa ve telafisi gerekmez ise yüz tehdidini azaltmayan durumlar ortaya çıkmaktadır. Dilbilgisel olarak genellikle emir kipleri olarak kullanılmaktadır (umursamamazlık, tehlike. vs.). Örneğin; ye! Gir!
- 2) Yüz tehdit edici davranışa yönelikli durumlarda dolaysızlık (cases of FTA-oriented bald-on-record usage): eğer ortak talepler yüzden daha önemli olmayıp ama yüzle

alakalıysa, bu strateji kullanılmaktadır (önceden bir davranışa hak kazanıldıysa, selamlamalarda, vedalarda, vs.). Örneğin: gir içeri! , otur! (Brown ve Levinson; 1978, 1987, Işık Güler; 2008)

2.1.1.4.2. Olumlu Nezaket

Brown ve Levinson (1978, 1987) dinleyicinin olumlu yüz isteklerine karşılık veren ve yüz tehdit edici davranışlar içermeyen davranışları, olumlu nezaket olarak adlandırmıştır. Olumlu nezaket üç ana kategoriye bölünmektedir:

- a) Ortak nokta (common ground), "Aşağıda yazılan 1 ila 8 stratejilerini içermektedir".
- b) Konuşucu ve dinleyicinin işbirliği iletimi (convey that S and H are cooperators), "Aşağıda yazılan 9 ila 14 stratejilerini içermektedir".
- c) Dinleyicinin isteklerini tatmin etmek (fullfill H's want), "Aşağıdaki 15inci stratejiyi içermektedir".

Olumlu nezaket ile ilişkili stratejiler:

- 1) Dikkat, dinleyiciyle ilgilenmek (dinleyicinin ilgileri, istekleri, ihtiyaçları, vs.)
- 2) Abartmak (dinleyiciye ilgi göstermek, onaylamak ve sevgi göstermek)
- 3) Dinleyiciye yönelik ilgiyi derinleştirmek (kendi ilgileriyle dinleyicinin ilgilerini birleştirerek bir olaydan hikâye oluşturmak gibi)
- 4) Grup içi kimlik imleçleri (seslenme şekli, şive, jargon veya argo, kaynaşmalar)
- 5) Anlaşma isteğinde bulunmak
- 6) Anlaşmazlıktan kaçınmak
- 7) Ortak olan noktaları ileri sürmek, çoğaltmak ve varsaymak
- 8) Şaka yapmak
- 9) Konuşucunun, dinleyicinin isteklerine karşı bilgisinin artması
- 10) Öneriler, söz vermeler
- 11) İyimserlik

12) Konuşucu ve dinleyicinin aynı etkinliği paylaşımları (örneğin: alışveriş)

13) Açıklama talebinde bulunmak

14) Karşılıklılık

15) Dinleyiciye hediye vermek (eşya, sempati, anlayış, işbirliği)

2.1.1.4.3. Olumsuz Nezaket

Brown ve Levinson (1978,1987)'e göre olumsuz nezaket, dinleyicinin olumsuz yüzüne hitap eden ve telafi gerektiren davranışlardır. Batı ülkelerinde nezaketten bahsedildiği zaman olumsuz nezaket akla gelen ilk nezaket türüdür. Olumsuz nezaket 5 ana bölümden oluşmaktadır:

- a) Açık sözlülük; "Aşağıda yazılan stratejilerden 1'i içerir".
- b) Varsayım yoksunluğu; "Aşağıdaki stratejilerden 2'yi içerir".
- c) Zorlama eksikliği; "Aşağıdaki stratejilerden 3 ila 5'i içerir".
- d) Konuşmacının dinleyiciyi etkilememe isteği (herhangi bir eylem veya davranış, konuşucunun kendi isteğiyle değil, herhangi üçüncü bir etkenden kaynaklanmaktadır); "Aşağıdaki stratejilerden 6 ila 9'u içerir".
- e) Dinleyicilerin diğer isteklerini reddetmek; "Aşağıdaki stratejilerden 10'uncuyu içerir".

Olumsuz nezaket ile ilişkili stratejiler:

- 1) Dolaylılık (be conventionally indirect)
- 2) Sorular ve dolaylı konuşmak
- 3) Karamsar olmak
- 4) Yükümlülüğün azaltılması
- 5) Ayrım belirtmek
- 6) Özür dilemek
- 7) Konuşucu ve dinleyiciyi kişisellikten çıkarmak (ben, sen kullanımından kaçınmak)
- 8) Yüz tehdit edici davranışların genel bir kural olduğunu belirtmek

9) İsim türetmek

10) Borçlanmada dolaysızlık veya dinleyiciye borçlu olmama gibi göstermek

Işık Güler (2008) çalışmasında, olumsuz ve olumlu nezaket stratejilerinin ikisinin de birlikteliğin artması ve yükümlülüğün azaltılması yönünde kullanıldığını belirtmiştir. Araştırmacıya göre olumlu nezaket yakınlık ve birleşimle (ör. iltifatlar) bağlantılıyken olumsuz nezaket uzaklık ve resmîlik (ör: dolaylı konuşma ve farklılıklar) göstergesidir.

2.1.1.4.4. Dolaylılık, Kaçınmacılık

Eğer konuşucu yaptığı eylemden veya davranıştan çıkarılması gerekeni doğrudan göstermek istemiyorsa ve çıkarım yapmayı karşısındaki bireye (dinleyici) bırakıp, davranış veya eyleminden sadece bir anlam çıkarılamıyorsa bu davranış, Brown ve Levinson dolaylılık (off record) diye adlandırmıştır (Brown ve Levinson; 1978,1987). Dolaylılık iki ana bölümden oluşmaktadır:

- a) Konuşmaya özgü sezdirimler; "Aşağıdaki stratejilerden 1 ila 10 arasını içermektedir".
- b) Belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik (Grice'in davranış ilkesinden yola çıkarak oluşturulmuştur); "Aşağıdaki stratejilerden 11 ila 15'i içermektedir".

Dolaylılık ile alakalı stratejiler:

- 1) İpucu vermek
- 2) Birliktelik ipuçları vermek
- 3) Varsayımlar
- 4) Gerektiğinden az göstermek/söylemek
- 5) Abartmak, büyütme
- 6) Gereksiz yineleme yapmak
- 7) Aykırılık kullanımı, tezat
- 8) Alaycı olmak, ironik olmak
- 9) Metafor kullanmak

- 10) Cevabı beklenmeyen sorular sormak
- 11) Fazla anlam içeren sorular kullanmak, anlam karmaşası, anlaşmazlık
- 12) Kararsız olmak, üstü kapalılık, belirsizlik
- 13) Aşırı genelleme yapmak
- 14) Dinleyicinin yerine geçmek
- 15) Eksik kullanım, tamamlanma yapmamak

2.1.1.5. Brown ve Levinson'un Nezaket Modelindeki Sorunlar

Brown ve Levinson (1978, 1987)'nin nezaket modeli, birçok araştırmacı tarafından analitik yönleriyle uygun bulunmuş ve örnek alınmıştır. Aynı zamanda bu modelin birçok dilde uygulanabilirliği ve sonuca varıldığı görülmüştür. Ancak bu modelin eksikliklerinin de var olduğu belirtilmiştir. Öncelikle bu model, birçok konuşmanın mükemmel olduğunu varsayarak, nezaketin sabit tanımlar olduğu görüşünü savunmaktadır. Aynı zamanda bu model de olumsuz ve olumlu yüzler tanımlanmış ve bunların nezaket ile ilişkisi belirlenmiştir. Oysaki nezaket bu modelde anlatıldığından daha karmaşık bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır. Bu tanımlara göre bilinmesi gereken özelliklerden biri yüz tehdit edici davranışlar FTA (face threatening act) olarak belirlenmiştir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında kullanılan ifadeler nezaket olarak görülmektedir. Olumlu nezaket kişiye hoş sözler sarf etmek iken olumsuz nezaket araya mesafe koymak olarak görülmüştür (akt. Mills, 2003).

Mills (2003)'e göre, Brown ve Levinson'un nezaket modelindeki sorunlarından biri, nezaketi iyi bir davranış olarak adlandırmasıdır. Brown ve Levinson'un tersine, Sell (1991) nezaketin iyi bir davranış olmadığını ve bu davranışın yalanla bağlantılı olduğunu düşünmüştür (akt. Mills, 2003). Brown ve Levinson'un modelinde özrün içten dilenmesi ve karşı tarafın bu özrü kabul etmesi mükemmel bir durum olarak değerlendirilmiştir. Lakoff (2001) özür dilenmesinin, özrün ardındaki niyetten daha önemli olduğunu belirtmiştir (akt. Mills, 2003). Ancak özrün kişiler tarafından zor durumda olma gibi birçok sebepten dolayı ifade edilme

olasılığı belirtilmiştir. Mills (2003) özür dileme konusunda, özür dilemenin ve bunun ardındaki sebeplerin Brown ve Levinson'un modelinde ele alındığından daha karmaşık olduğunu belirterek, özür dilemenin ve bu eylemi yapan kişinin samimiyetinin, kişinin statüsüyle bağlantılı veya FTA'ya yönelik durumlar olduğunu savunmuştur. Mills (2003), Brown ve Levinson'un modelindeki nezaket, dilsel davranışlar ile örtüşmeden ve tek başına, somut bir şekilde analiz etmiştir. Mahkemelerde nezaket stratejilerinin kullanımının kişilerin aklanmasında etkili olduğu Berk-Seligson (1988)'in araştırmasında görülmektedir. Bu sebeple etiket ve nezaketin bireyin değerlendirilmesinde etkili olduğu düşünülmüştür. O'Barr ve Atkins (1980)'e göre nazik konuşmaların güçsüzlük olarak görüldüğü düşünülmektedir. Werkhofer (1992) nezaketin, iletişimdeki istenmeyen sonuçlardan kaçınmanın bir yolu olduğu görüşünü savunmaktadır (akt. Mills, 2003).

Mills (2003), Brown ve Levinson, nezaketin kişiler arasında potansiyel bir gerginlik bulunması durumunda iletişim kurmayı sağladığını belirtmektedir. Werkhofer (1992), nezaketin birçok kadın tarafından, uyulması gereken bir durum olarak görüldüğünü, bu durumun özellikle çalışmayan kadınlarda daha çok rastlandığını belirtmektedir (akt. Mills, 2003). Watts (1992) ise nezaketin adaptasyona ve yaş gruplarına göre değişime açık olduğunu söylemektedir (akt. Mills, 2003).

Mills (2003)'e göre, Brown ve Levinson'un nezaket modelinde, kişiler arası iletişimde kullanılan her türlü nezaket cümlesi gerçek anlamda nezaket ifade etmektedir. Örneğin "teşekkürler" kelimesi Brown ve Levinson'un modelinde nazik bir davranış olarak ele alınsa da, Bond (2000) bu stratejiyi (teşekkür kelimesinin kullanımını) günlük hayatta ve konuşma esnasında geçmesi gerektiğinden, başka bir deyişle geleneksel olduğundan dolayı kullanıldığını vurgulamıştır. Janney ve Arndt (1992) sosyal nezaket ve nezaket kavramlarını birbirinden farklı olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlamaya göre sosyal nezaket, sosyal düzende bireylerin uyduğu geleneksel durumlar, nezaket kişilerarası bir strateji olarak görülmüştür (akt. Mills,

2003). Fukushima (2000), Brown ve Levinson'un nezaketi yüz tatmin edici hareketler olarak kabul ettiğini ancak Çin toplumunda bunun bir dilsel kural olarak görüldüğünü belirtmiştir (akt. Mills.2003).

Janney ve Arndt (1992) sosyal nezaket değerlendirilmesinde üzerinde durulması gereken konulardan biri olarak uygunluk (appropriate behaviour) kavramının, genel konuşma durumunda kişilerin karar verdikleri ancak bağlı bulundukları toplumsal normlara göre şekil aldığını belirtmişlerdir. Örneğin, kişi iletişim halindeyken konuşulan konudan sıkıldığı halde nezaketten dolayı karşı tarafın anlattığı konuyla ilgileniyor gibi görünebilir. Bourdieu (1991) kişilerin uygunluk ve nezaket kavramlarında, bulundukları bağlamı değerlendirmeleri gerektiğini ve statülerine uygun olarak toplumun genel kurallarının dışında kendi kararlarıyla hareket etmelerinin doğru olacağını belirtmiştir (akt. Mills, 2003). Brown ve Levinson (1987) kişiler arası iletişimlerde nezaket yargısının önemli olarak görüldüğünü, ancak kişilerin kayıt dışı (daha az rastladıkları) durumlarda daha nazik olduklarını savunmuşlardır. Blum-Kulka (1992) da İsrailli katılımcılar ile yaptığı araştırmasında, nezaketi, manipüle etmek için kullanılan bir durum olarak düşündüğünü belirtmiştir (akt. Mills, 2003).

2.1.2. Leech'in Nezaket Kuramı

Leech (1983)'e göre dilin mahiyetini anlama, edimbilimi anlamadan mümkün değildir. Edimbilimden kastedilen, dilin iletişimde nasıl kullanıldığıdır (Leech, 1983). Konuşma, en yaygın iletişim yolu olarak bilindiği gibi, bu iletişimin her zaman iki taraflı, yani alıcı (dinleyici) ve verici (konuşucu) tarafından oluşturulduğu da bilinmektedir. Leech (1981)'in ilkeleri *konuşucunun söylediğinden fazlasını anlattığını* anlamak için önem taşıyarak, Grice 'in terminolojisinde edimsel tavsiyelerden yola çıkarak *konuşmaya özgü sezdirimler* diye adlandırılmıştır. Abadzic ve Aksic (2018) çalışmalarında Leech'in, nezaket kavramına olan bakış açısını, çatışma durumlarından kaçınma amacıyla konuşucular tarafından değerlendirilen stratejiler olarak kullanıldığını belirterek, nezaketi değişkenlik gösteren bir konuşma stratejisi

olarak ele almıştır.

Leech (1983)'e göre nezaket, göreceli/edimsel (relative) ve mutlak/anlamsal (absolute) olarak adlandırılmıştır. Edimsel nezaket, bağlama ve toplumun verdiği norma (ölçün) bağlı olan kültür, toplum, grup veya duruma hassaslık olarak betimlenmiştir. Hâlbuki anlamsal nezaket, bir bireyin doğal ve bağlam dışı gösterdiği nezaket olarak adlandırılmıştır. Anlamsal nezaket, söz eylemlerinin bireyin doğasından yola çıkarak nezaket içerikli veya kabalık içerikli olduğunu edimsel güçlerinden yola çıkarak göstermektedir (akt. Işık güler, 2008).

2.1.2.1. Edimsel İşlevler

Leech(1981)'e göre nezaketin türü ve derecesi farklı durumların gereksinimine göre değişmektedir. Genel bir bakış açısıyla edimsel işlevler (illocutionary functions), kurumun toplumsal amacıyla ilişkisi ve saygıyı sürdürmeyle alakalı olarak dört kategoriye bölünmektedir:

- a) Rekabetçi (competitive): edimsel hedef, toplumsal hedefle rekabet eder. Örneğin: emir vermek, istekte bulunmak, talep etmek, yalvarmak, vs.
- b) Etkileşimli (convivial): edimsel hedef, toplumsal hedefle örtüşür. Örneğin: Teklif etmek, davet etmek, selamlamalar, teşekkürler, tebrikler.
- c) İşbirlikçi (collabrative): edimsel hedef, toplumsal hedeften farklıdır. Örneğin: hak talebinde bulunmak, rapor etmek (bildirme), duyuru, eğitmek
- d) Çelişkili (conflictive): edimsel hedef, toplumsal hedefle çelişkilidir. Örneğin: tehdit edici, suçlayıcı, küfürlü konuşmak, azarlamak (Leech, 1983; s.104)

Yukarda yer alan rekabetçi (competitive) ve etkileşimli (convivial) faktörleri açıkça nezaketi içermektedirler. Edimsel işlevler rekabetçi olduğu yerlerde, nezaket olumsuz durum olarak ortaya çıkıp konuşucunun isteğiyle iyi bir davranış arasındaki fikir ayrılığını azaltır. Rekabetçi hedefler özünde nezaketsizlik olarak belirlenmiştir. Birisini size borç para alması için tutmanız bu davranışa örnek olabilir. Bu davranış, Brown ve Levinson'un nezaket modelinde olan yüz

tehdit edici davranışlarla örtüşmektedir. Diğer yandan, bu hedefe tam karşı olarak etkileşimli (convivial) hedefi gelmekle beraber, nezaketin maksimum olumlu biçimine ulaşması için fırsat kollamaktadır. Üçüncü kategori işbirlikçilik ve son olarak da dördüncü, çelişki içeren fonksiyon olarak belirlenmiştir (Leech, 1983).

Daha açıklayıcı örneklerle, "Senin yaptığın yemekten isterim" cümlesine bakıldığında istek içeren bir cümle olduğu belirgindir. İstek içeren bu cümle, birinci kategoride yer alarak rekabetçi fonksiyonunda yer almaktadır. "Kekimden alır mısın?" cümlesine bakıldığında, teklif etme eylemi anlaşılmaktadır. Bundan yola çıkarak bu eylem eğlence fonksiyonunun içerisinde yer aldığı görülmektedir. Diğer bir örnek olarak, "Beyin konusu içeren kitaplara bayılırım" cümlesi ele alındığı zaman, bu cümlelerin tamamen bir bildirim olduğu ve üçüncü – işbirlikçi-fonksiyonuna örnek oluşturduğu belirlenmektedir. "Böyle devam edersen annene söyleyeceğim" cümlesi tehdit içerikli olduğundan dolayı çelişki içererek dördüncü fonksiyona örnek olarak gösterilmektedir.

Nezaket, iki katılımcıdan oluşmaktadır. Bu katılımcılar, öz (self) ve diğerleri (others) olarak adlandırılmıştır. Diğerleri (other) bazen konuşma ortamında konuşucu veya dinleyicinin yanında yer alan üçüncü kişi de olabilir veya konuşucu ya da dinleyicinin önem verdiği birisi olarak değerlendirilmektedir. Daha açıklayıcı bir deyişle, daha fazla nezaket içirme adına, konuşucu dinleyicinin önem verdiği herhangi bir etkenle (dinleyiciye bağlı herhangi birisi) alakalı konuşmasında, kendisinin önem verdiği etkenden (konuşucuya bağlı herhangi birisi) daha fazla dikkat sarf ederek konuşmalıdır (Leech, 1983).

2.1.2.2. Nezaket İlkeleri

1) Düşüncelilik ilkesi:

- a) dinleyicinin zararını (çabasını) azaltmak
- b) dinleyicinin yararını arttırmak

2) Cömertlik ilkesi:

- a) kendine yararı azaltmak
 - b) kendi zararını (çabasını) arttırmak
- 3) Övgü ilkesi:
- a) dinleyicinin kötülenmesini (küçümseme) azaltmak
 - b) dinleyiciye karşı övgüyü arttırmak
- 4) Alçakgönüllülük ilkesi:
- a) kendine karşı övgüyü azaltmak
 - b) kendine karşı ayıplamayı arttırmak
- 5) Anlaşma ilkesi:
- a) kendi ve dinleyici arasında anlaşmazlığı azaltmak
 - b) kendi ve dinleyici arasında anlaşmayı arttırmak
- 6) Sempati (anlayış) ilkesi:
- a) dinleyiciyle kendi arasındaki hoşlanmama durumlarının azaltılması
 - b) dinleyiciyle kendi arasındaki duygu anlayışının artması

Yukarda değinilen altı ilke de, nezaket ilkeleri olarak adlandırılmıştır. Bu ilkelerden ilk dördü çift kutuplu olduğundan dolayı, çift olarak değerlendirilmiştir: zarar-menfaat (yarar), övme-küçümseme. Geriye kalan, iki ilke çift kutuplu olmayan durumlarla ilgilidir: anlaşma ve sempati. İlkelerin ve alt ilkelerin hepsi aynı öneme sahip değildir. İkili oluşumlu ilkeler (1-4), birinci ilke, konuşma davranışına ikinci ilkeye göre, daha fazla baskı yapmakta ve zorlamaktadır. Böylece nezaket konuşucuya değil, belki fazlasıyla dinleyiciye odaklanmış ve bu odaklanma geniş bir kural olarak yansımıştır. Bununla birlikte, her ilkenin bölündüğü (a) ve (b) kategorisinde de aynı kural geçerlidir. Böylece, (b) kısmında yer alan alt ilke, (a) kısmında yer alan alt ilkedan daha az önem taşımaktadır. Dolayısıyla olumsuz nezaketin, olumlu nezakete göre daha fazla dikkate alındığı ve önem taşıdığı belirtilmiştir (Leech, 1983). Özetle, ilkeler iletişimde duyarlılığı vurgulayarak, kabahçığı ve tehditleri azaltmaya çalışmakta olup iletişimde

bütünleyici bir uyum sağlamaya çalışmaktadırlar (Leech, 1983; akt. Işık güler, 2008).

2.1.3. Nezaket ve Kabalık

Mills (2003)'ün de belirttiğine göre, çalışmalarda kabalık üzerinde nezaket kadar durulmadığı görülmüştür. Bunun temel sebebinin, araştırmalarda toplumdaki uyumlu yönlerin vurgulamasından kaynaklandığını düşünmüştür. Kabalık, nezaket durumunun tersi olarak görüldüğünden araştırmalar bunun üzerinde yoğunlaşmamıştır. Ancak, toplumun genel olarak nazik olduğunu düşünme eğilimi idealist bir görüş olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden kabalık için nezakette olduğu gibi açık bir değerlendirilme yapılamamaktadır. Brown ve Levinson'un modelinde kabalık sitem, tehdit etme veya hakaret etme gibi konuşmanın *özünde* var olan bir durum olarak görülmekle birlikte, davranış değerlendirmesinde yer alan bir durum olarak belirtilmiştir. Örneğin, söz kesme bu modelde kaba bir davranış olarak kabul edilirken, Lycan (1977) bu durumun bilimsel araştırmalara katkı sağlayan bir davranış olduğunu belirtmektedir. Özünde kabalık olan durumlar nadir olarak görülmektedir. Bu sebeple Keinpointner (1997) kabalığın motive olmuş ve motive olmamış olarak sınıflandırılması gerektiğini belirtmiştir (akt. Mills, 2003). Buna örnek olarak alaycı nezaketin her zaman kabalık olarak addedilmediği, bazı durumlarda kişiler arasındaki ilişkiyi geliştirdiği veya iş ortamlarında ortamı yumuşattığı, araştırmalarda (Keinpointner, 1997; Culpeper, 1996; Yedes, 1996) belirtilmiştir. Bundan yola çıkarak, kabalık amaçlara göre değerlendirilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (akt. Mills, 2003). Bu sonuçlar doğrultusunda kabalık ve nazikliğin birbirinden farklı görülmesi yerine, birbiri içine geçmiş durumlar olarak ele alınabileceği yargısına varılmıştır. Buna örnek olarak, kimi zaman kişilerin nazik cümleler ile karşı tarafı tehdit edici konuşmalar sergilemeleri ve aynı şekilde kimi zaman da kaba formlar olarak kabul edilen cümleler ile yakınlık sağlamaları gösterilebilir. Culpeper (1996) bağlama göre değişen ritüelleştirilmiş veya rutinleşmiş kabalık örneklerinin var olduğunu savunmaktadır. Örneğin, askeri eğitimlerde eğitmenler nezaket formlarını kullanmayarak

kişilere hakaret, küfür veya ırkçı yapılar içeren cümlelerle yaklaşmaktadırlar. Birlikteki askerler tarafından bu durum, bağlam niteliğinde hiyerarşiyi kabul ettirme amacı güden davranışlar olarak görülerek, askerlere norm dışı bir davranış olarak gelmemektedir. Bu örnekten yola çıkarak kabalığı bağlam bazında analiz edilme gereksinimi savunulmuştur (akt. Mills, 2003). Diğer örnek olarak, Labov (1972)'nin siyahi gençler arasında yürüttüğü çalışması gösterilebilir. Çalışmada gençler arasında kaba formlar kullanmak ve küfür etmek hem desteklenen hem de destekleyici bir davranış biçimi olarak görülmektedir (akt. Mills, 2003).

Kabalık, nezaketin tersi olarak analiz edildiğinden dolayı, nezaketin sadece kullanımsal hatası olarak vurgulanmıştır (Beebe, 1995; akt. Mills, 2003). Örneğin, bir kişi “Oh hala aynı halılara sahipsiniz” cümlesiyle görünürde bir nezaket sağlarken ses tonundan yola çıkarak kabalık çıkarımının yapılması olasıdır. Beebe (1995), bağlama göre sözlerin farklı şekillerde algılandığı ve kabalığın, nezaket bakımından farklı değerlendirildiğini belirtmiştir. Örneğin, “Ne demek istiyorsun?” (What’s your point?) ifadesi Britanya’da bir açıklama beklentisini ifade ederken, Amerika’da kabalık ve tehdit edici bir davranış olarak görülmektedir (akt. Mills, 2003). Bunun gibi örnekler incelendiği zaman, nezaket ve kabalığın belirli sınırlarının olmadığı ve nezaket/kabalık değerlendirmesinde birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Bundan yola çıkarak, ifadelerin kabalık veya nezaket açısından sınıflandırılmasının kolay olmadığı; bağlam, tonlama, kişiler arasındaki ilişkiler gibi faktörlere bağlı oldukları savunulmuştur (Mills, 2003).

Haverkate (1988) nezaket ve kabalığın birbirinden ayrılması gerektiğini ve nazik olmayan edimlere ait bir sınıflama oluşturulması gerektiğini savunmaktadır (akt. Mills, 2003). Bazı kültürlerde nezaket ve kabalık yapımı daha açık bir şekilde belirtilmiştir. Örneğin, Japoncada her konuşma sosyal bağlam ve durum hakkında bilgi vermektedir. Aynı zamanda, dilsel nezaket formları kullanılmadığında kişi karşı tarafı gücendirme ihtimali ile karşı karşıya kalmaktadır (Matsumoto, 1989; akt. Mills, 2003).

Beebe (1995)'e göre, yüz tehdit edici olarak görülen davranışlar temelde kaba konuşmalar olarak görülmemelidir. Ancak gerçek anlamda yüz tehdit etme niyeti taşıyan davranışlar amaç değerlendirmesine göre kabalık olarak değerlendirilmektedir. Kişinin kabalık bağlamında niyetinin değerlendirmesine tonlama, bakış, davranış tipi gibi birçok etmen katkı sağlamaktadır (akt. Mills, 2003).

Mills (2003)'in belirttiği üzere, kabalığın değerlendirilmesinde önemli bir unsur, kabalığın konuşmanın özünde görülmemesidir. Kaba olarak nitelendirilecek konuşmaların, toplumlarda kabul edilen durumların etkisiyle şekillendikleri savunulmuştur. Toplum sınırlarına göre hangi konuşmaların ve davranışların kabul edilip, edilmeyeceği belirlenmelidir. Bundan dolayı kabalığın toplumsal olarak nasıl görüldüğü önemli bir durumdur. Spencer- Oatey ve Jianyu (2000) Brown ve Levinson'nun modelinde bununla ilişkili olarak olumlu yüz teriminin açıklamasının eksik olduğunu belirtmektedir. Herhangi bir davranışın yapıldığı kültür, kabalık açısından değerlendirilmesi gereken önemli konulardan biri olarak ele alınmalıdır. Nezaket ve kabalık bağlama göre değişen davranışlar olduğundan, bağlamdan bağımsız değerlendirmelerinin yanlış olduğu belirtilmiştir (akt. Mills, 2003).

2.1.3.1. Kabalık Yargıları

Kabalık değerlendirmelerinin, genel olarak, kişilerin ahlaki değerlendirmeleri olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Örneğin, Blum-Kulka (1992)'nin İsrailli katılımcılarla yaptığı çalışmada, katılımcıların kendilerini nazik olarak gördükleri ve diğer yandan Ide vd. (1992)'nin çalışmasında Japonların dilsel davranışları ele alındığında, dilsel davranışların dilin güzelliği olarak öne sürüldüğü gözlemlenmiştir (akt. Mills, 2003). Eelen (2001) kabalığın konuşmacılar üzerine etkisi yerine, kabalık olarak suçlanan durumların analizinin daha etkili olacağını öne sürmüştür (akt. Mills, 2003).

Mills (2003), doğrudan konuşmayı kabalık konusunda tartışılması gereken başka bir konu olarak ele almıştır. Örneğin, Çin ve Japon kültüründe insanlar oldukça dolaylı konuşmaktadırlar. Oysa ki Almanya gibi ülkelerde insanlar dolaylı konuşma yerine doğrudan/dolaysız konuşmayı tercih etmektedirler. Pavlidou (2000) Alman kültüründe doğrudan olmanın kabalık olarak algılanmaması gerektiğini belirterek yakınlık olarak görülmesi gereken bir davranış olduğunu vurgulamıştır. Gunthner (2000)'nin Alman ve Çinli katılımcılardan oluşan bir grupla yaptığı çalışmada, Çinli katılımcılar Almanları doğrudan, agresif, aynı zamanda kaba ve gücendirici bulurken Alman katılımcılar Çinlilerin sıkıcı ve ilginç olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun gibi doğrudan tartışmacı tarzdaki konuşmalar Çinliler tarafından oldukça kaba ve düşüncesiz hareketler olarak görülmüştür. Alman katılımcılar ise doğrudan olmayı, tartışmaya dâhil olma ve aynı zamanda başkalarına odaklanma olarak değerlendirmişlerdir (akt. Mills, 2003).

Mills (2003) konuşma değerlendirmesinin bir diğer faktörünü *içten olma* faktörü olarak ifade etmiştir. Jary (1998) nezaketin gerçekten içten gelen ve karşı tarafta saygı uyandıran bir durum olması gerektiğini belirtmiştir (akt. Mills, 2003). Nezaket veya kabalığın niyet ve bağlam çerçevesinde değerlendirilmeleri önerilmiştir. Bireyler nezaket formları kullanırlar. Ancak bu durum, karşı taraf açısından sadece formlar değil davranışlar ve o andaki bağlamda göz önünde bulundurularak, bütünüyle değerlendirilmektedir. Örneğin, çatışma anında kurulan her cümle nezaket formları taşısa da kaba olarak algılanır (Jary, 1998; akt. Mills, 2003). Fraser ve Nolen (1981)'in da belirttiği gibi nazik olmak için genellikle belirli ifadeler kullanılır. Ancak bu ifadelerin kendileri değil, nezaket taşıyıp taşımadıkları söz konusudur (akt. Mills, 2003).

Mills (2003), nezaket ve kabalık stratejilerinin değerlendirilmelerindeki bir etkenin de beklentilerin uyuşması veya uyuşmaması olduğunu belirtmiştir. Çinlilerin hürmet gösterme beklentileri ile Batılıların ilk ad kullanarak birbirlerine seslenmeleri konuya örnek verilebilir. Batılılar ve Çinliler bir aradayken yakınlık ifadesi olarak ilk isimle seslenmeleri bir nezaket

ifadesi olabilecekken, Çinliler tarafından bu durum kabalık olarak algılanmıştır. Bundan dolayı bir kültürde nezaket sayılan davranışlar ve edimler bir başka kültürde gücendirici hareketler olarak görülebilmektedir (Bargiela vd. 2002, akt. Mills, 2003).

Mills (2003), konuşmadaki bireylerin birbirlerini *tanıma derecesini* kabalık değerlendirmesinde daha ileri bir faktör olarak belirtmiştir. Örneğin, kişiler arasında belirli bir yakınlık varsa konuşmalarda kabalık stratejilerinin daha toleranslı olarak yorumlandığı ve daha çok duygulara odaklanıldığı görülmüştür. Culpeper (1996) bu konuda bireylerin yakın oldukları kişilerin konuşmalarını yorumlarken aslında söylemek istedikleri şeylerin farklı olduğu ve düşünmeye daha meyilli olduklarını belirtmiştir (akt. Mills, 2003). Buna göre kabalığı değerlendirmede toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kültür, içtenlik, konuşmacının niyeti, uygulama, topluma ve bireye göre uygunluk durumları göz önünde bulundurulmalıdır (Mills, 2003).

2.1.3.2. Sınıf, Irk ve Kabalık

Sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet gibi faktörler genel olarak kabalık ve nezaket değerlendirmesinde kullanılmaktadır. Nezaket genel olarak iyi davranış, orta sınıf ve beyaz kadınlarla ilişkilendirilirken; kabalık işçi sınıfı, siyahilik, küfür etme ve dolaysız/doğrudan olma gibi kavramlarla ilişkilendirilmektedir (Mills, 2003). İşçi sınıfı gibi ırk üzerinde de belirli ayrımlar bulunmaktadır. Labov (1972) yürüttüğü bir çalışmada, siyahi gençlerin küfür etme ve doğrudan konuşmaları işçi sınıfına örnek olarak vermiştir. Aynı şekilde Morgan (1999)'un yürüttüğü çalışmada siyahların birbirleri hakkında dedikodu yaptıkları söylentisinin oluşturduğu kışkırtma ve genç siyahi kızların beyaz olan akranlarına oranla daha çok doğrudan konuşmalar sergilemeleri gibi durumlar da ırk ve kabalık üzerine verilen örnekler olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu durum, tüm siyahlar hakkında bir yorumda bulunarak genelleme yapmayı engellemektedir (akt. Mills, 2003). Eelen (2001) aynı zamanda nezaket formlarının

kullanımıyla güçlü olanların güçlü kalmasını, hürmet görmesini ve kendilerine saygı gösterilmesini garantilerken, işçi sınıfının aynı şekilde güçsüz kalmasını ve hürmet eden konumunda olmasını sağlayarak sistemin korunduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı Eelen nezaketin, sınıf durumlarına göre oluştuğunu ve bu sebeple konuşmada bu normların yansıtıldığını savunmaktadır (akt. Mills, 2003).

2.2. Toplumsal Cinsiyet

Mills (2003)'e göre toplumsal cinsiyet, birçok modelde sabit bir davranış olarak görülmüştür. Ancak araştırmalar, toplumsal cinsiyetin sosyal bir oluşum olduğunu ve kişinin tercihiye göre değişkenlik gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu belirtiden yola çıkarak dil bireysel değil, toplumsal seviyede var olan bir durum olarak değerlendirilmiştir. Bu durumdan yola çıkarak, toplumsal cinsiyet uygulaması toplumların topluluk tarafından uygun olup olmadığı düşünülen durumlara veya kısıtlamalara göre değişkenlik gösteren sosyal bir durum olarak belirtilmiştir. Son yıllarda toplumsal cinsiyeti inceleyen feminist dilbilimcilerin analizleri değişmiştir. Bu bağlamda kadın ve erkeğin konuşmasının tamamıyla farklı olduğu düşüncesi, nezaket veya kabalık hakkındaki düşüncelerde de değişimlere yol açmıştır. Toplumsal cinsiyet hakkında yapılan deneylerden elde edilen sonuçlar hakkında genelleme yapmanın, bu deneyler belli küçük gruplar üzerinde yapıldıklarından dolayı, doğru olmadığı ifade edilmiştir (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

2.2.1. Toplumsal cinsiyeti Oluşturma

Eckert ve McConnell-Ginet (2003) toplumsal cinsiyeti; biyolojik tabanlı gerçekleşen bir durum olmayıp, sosyal olarak hayatımızın sanattan ibadete her alanında karşımıza çıkan ve bu mekânlar arasında görünmez bağlar oluşturan toplum temelli oluşumlar olarak tanımlanmıştır. Buna göre, bir kızın pembe giyinmesi ile üreme arasında biyolojik veya bilimsel bir etki olmamasına karşın bu durumun kişinin sosyal olarak kabul görmesini sağlamakta olduğu

düşünülebilir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olarak hak, özgürlükler ve sınırlandırmalar boyutunda bölünmelere sahiptir; örneğin, Bay ve Bayan Jones ifadesindeki sözcük dizilimi, Bayan ve Bay Jones biçiminde görülmemektedir. Erkeksi toplumsal cinsiyet kadınsıdan daha değerlidir (Poole, 1646; Akt. Eckert ve McConnell-Ginet, 2003). Bu gibi bölünmeler, ideolojiler ve gelenekler tarafından desteklenmiştir. Kadınların erkeklerden sonra gelmesi gerektiği düşüncesi, bu konuya örnek olmaktadır. Bazıları durumun ilahi olarak böyle olması gerektiğini savunurken, diğer taraftan bazıları bu bölünmelerin hiyerarşik yapıyı desteklemek için var olduğunu vurgulamışlardır.

Bazı toplumlarda kişi tanımında toplumsal cinsiyet, en önemli faktör olarak değerlendirilmektedir. Buna göre bazı batı ülkelerinde kadınlar duygusal, dolaylı, zayıf, işbirlikçi olarak görülürken erkekler rekabetçi, güçlü ve cesur olarak görülmüştür. Bu tarz yargılar toplum tarafından kişilerin bu şekilde davranmaları gerektiğinden dolayı olmadığını, belki toplumsal cinsiyetlerinden yola çıkarak böyle davrandıklarını belirleyerek, bu durumun özcülük (essentialism) görüşü olduğu sunulmuştur. Ancak cinsiyetler arasında bölünen bu özelliklerin arasında bir bağlantı olmadığı görülmüştür. Örneğin, kadınlara özgü olduğu düşünülen duygusallık ve erkeklere özgü olduğu düşünülen mantık arasında bir bağ görülmemiştir. Bunun tersine, güç ve cesaret arasındaki bağ gözlemlenmiştir. Sosyal kuramcılar cinsiyetler arasındaki bu farklılıkların sosyal amaçlara hizmet ettiklerini savunmuşlardır. Söz konusu bu farklılık savunması, en kuvvetli görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkekler arasındaki fark, boy uzunluğu bakımından göz önüne alındığında bazı kadınların erkeklerden daha uzun olduğu gözlemlenmiştir. Ancak sosyal baskılar sonucunda ikili ilişkide kadının uzun olduğu durumlar çok az görülmüştür. İri kadınlar daha az kadınsı ve kısa erkekler ise daha az erkeksi olarak algılanmışlardır. Gal ve Irvin (1995), bu tarz zıtlık durumlarına tekrarlılık (recursiveness) adını vermiş ve kişilerin karşılaştırma yaparken karşı cins ile değil, kendi cinsiyetleri arasında karşılaştırma yaptıklarını belirtmiştir.

Bir babanın oğlunu tüllü veya süslü eşyalardan uzak tutması bu karşılaştırmaya örnek olarak görülmüştür. Kişilerin inançları, ilgileri, eğitim durumları, sosyal sınıflarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Buna göre alt sınıftaki bir siyahi kadın ile üst sınıftaki bir beyaz erkeğin ilgileri, belirli konular üzerine fikirleri ve bilgileri farklılık göstermiştir. Bourdieu (1977b), sosyal durumlara bağlı olan herhangi bir durumu, görünüş (habitus) olarak adlandırmıştır. İnsanlara herhangi bir ideoloji baskı yoluyla değil, hem doğal göstererek hem de doğal olduğuna inandırarak yerleştirilmiştir. Örneğin, Taliban'ın Afganistan'da kadınlara yönelik başarısızlıkla sonuçlanan davranışlarına bu kategoride yer verilmiştir. Bu duruma doğallama (naturalization) adı verilmiştir. Eckert ve McConnell-Ginet (2003) 'e göre yaş, sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet gibi kategoriler hayatımıza işlemişlerdir. Bu kategoriler sadece kâğıt üzerinde olsa da sivil ve kurumsal hayatta kişilerin durumlarını etkilemişlerdir. Kişinin kanında Afrikalılık ve görünüşünde siyahilik olması buna örnek gösterilmiştir. Toplumsal cinsiyetin de kurumlarda etkili olduğu ve bunun sonucunda kadınların CEO konumunda daha nadir oldukları görülmüş, bunun nedeni olarak ise kadınların daha çok işbirlikçi olması gösterilmiştir. Fizik öğretmenlerinin, bu dersin zor olmasından dolayı, erkek ve biyoloji öğretmenlerinin, konunun kolay olmasından dolayı, kadın oldukları iddiası ile toplumsal cinsiyet farklılığı eğitimde de gözlenmiştir (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

2.2.2. Toplumsal cinsiyetçi Olmayı Öğrenme

Beauvoir'ın ifadesiyle, kadınlar doğmaz, kadın oldurulurlar (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003, s.15). Kadın ve erkek olmak doğumdan başlayarak sürekli devam eden bir oluşumdur. Örneğin, ilk doğduklarında bebeklerin girebilecekleri iki toplumsal cinsiyet kalıbının olduğu görülmektedir (Butler, 1993; akt. Eckert ve McConnell-Ginet, 2003). Buna uygun olarak, bebeklere isim verilirken bazı isimlerin cinsiyetlere özgü olduğu kabul edilmiş ve, bazı dinlerce cinsiyetlere özgü olmayan isim vermenin uygun bulunmadığı belirtilmiştir. Bunun gibi örnekler, kız ve erkek olmanın, daha sonra kadın ve erkek olmanın nasıl öğrenildiğini

göstermektedir. Kadın ve erkek olmak sadece cinsiyetel bir durum olmayıp, zaman içerisinde devam eden bir süreç olarak belirlenmiştir. Bu süreç içerisinde çevrenin önemli etken ve desteklerden biri olduğu ve çocuğun toplumsal cinsiyetini öğrenmesinde büyük bir rol aldığı gözlemlenmiştir. Çocuğun çevresi onun toplumsal cinsiyetini göz önünde bulundurarak, ona destek sağlamaktadır. Örneğin, kız bebeklerle konuşurken daha çok küçültme sıfatları ve erkek bebeklerle konuşurken daha çok emir cümleleri kullanıldığı görülmüştür. Birçok kişi, bu durumun çocukların toplumsal cinsiyet farklılıklarından kaynaklandığını belirtse de araştırmalar bunun tersine, bebeklerin cinsiyet olarak farklı olsalar da birbirlerinden çok farklı olmadıklarını göstermektedirler. Örneğin, iki cinsiyet bebeğin de doğduklarında ağlama miktarlarının eşit olduğu görülürken, karşılaştıkları tutumlar farklılaşmış ve gelişmeye başladıkça erkek bebeklerin daha az ağladıkları görülmüştür (Maccoby ve Jacklin 1974, akt. Eckert ve McConnell-Ginet, 2003). Condry ve Condry (1976)'nın yaptığı araştırmada, ağlayan bebekleri izleyen yetişkinlerin bebek ağladığı zaman, kız ise korktuğunu, erkek ise bir şeyler istediğini düşündüklerini gözlemlemişlerdir. Maccoby (2002) çocukların 3 yaşına kadar toplumsal cinsiyet hakkında belirli düşüncelere sahip olduklarını savunmuştur. Bunun sebebi ise toplumun kabul ettiği toplumsal cinsiyete göre davranışlar sergilediklerinde ödüllendirilmeleri ve tersi durumda karşılaştıkları tepkiler olarak ifade etmiştir. Toplum içerisinde toplumsal cinsiyet faktörü oluşturulurken, erkek ve kız çocuklarına farklı davranıldığı, kızlara daha yumuşak davranılırken erkelere daha sert yaklaşıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda, Bolin ve Sutterfield (1993)'deki iki çalışmasının başlıkları değerlendirilebilir; *Kızınızın nasıl babacığı olmalısınız: 365 günde nasıl davranmanız gerektiğini gösterir* ve *küçük adamın nasıl babası olmalısınız: 365 günde oğlunuzla yapılacaklar*. Bu başlıklar dikkate alınarak, erkek ve kız çocuklarına yapılan ebeveynlik de oldukça farklı değerlendirilmiştir. Genellikle çocuklar toplumsal cinsiyetlerine özgü roller sergilediklerinde, anne baba tarafından ödüllendirilirler. Oysa ki toplumsal cinsiyetlerine özgü roller sergilemediklerinde farklı

şekillerde baskı altına alındıkları, ayrıca erkek çocuklarına sergilenen tutumun kız çocuklarına göre daha sert olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, erkeksi davranışlar sergileyen kızlar, toplum tarafından sadece tolere edilmiş değil, aynı zamanda erkeksi kızların bu davranışları toplum tarafından saygı görmüştür. Ancak diğer yandan erkeklerin kızlara özgü davranışlar sergilemeleri, ağır bir baskıya maruz kalmalarına sebep olmuştur. Bu doğrultuda kızlara erkek mesleklerini yapmak istediklerinde, bunu yapamayacakları ve erkeklere de, kızlara özgü olduğu düşünülen meslekleri yapmak istediklerinde aynı şekilde sert tepki verilmiştir. Ancak bu tepkinin temel sebebi kızların seçtikleri mesleği yapacak güce sahip olmamaları düşünülürken, erkeklerin ise bu meslekler için fazla iyi olduklarının düşünülmesidir. Bir kızın astronot olmak isteğiyle, bir erkeğin hemşire olmak isteği işaret edilen konuya örnek olarak verilmektedir. Kızlar ve erkekler arasındaki ayrım, kültürlere göre değişim göstermiştir. Ancak tüm toplumlarda temel olarak erkeklerin erkeklerle ve kızların kızlarla oynaması düşüncesi yaygın olarak kabul edilmiştir. Bunun temel sebebinin, çocukların 3 yaşına kadar toplumsal cinsiyeti öğrenmiş olmaları ve bunu izleyerek toplumsal cinsiyet farklılıkları doğrultusunda davranış sergilemeleri olduğu düşünülmektedir. Thorne (1993), çocukların okulda katılacakları kulübün seçiminde, daha çok aynı cinsiyetin bulunduğu grupları tercih ettiklerini belirtmiştir. Çocukların 3-4 yaşlarında kendi cinsiyetleriyle oynarken, yaş ilerledikçe bu oranın daha çok arttığı araştırmalarla gösterilmiştir. Maccoby ve Jacklin (1987) araştırmasında bu oyunlarda kızların, erkeklerin oyunlarına katılımları olumlu karşılanırken, erkeklerin kızların oyunlarına katılmaları sert tutumla karşılanmış ve böylece bu durum toplumsal cinsiyet farklılıklarının ne kadar erken öğrenildiğini göstermiştir. Tüm bu durumlar kız ve erkek çocuklarının dil öğrenim ve kullanımını etkileyerek, toplumda kadın ve erkek etkileşiminin farklı olduğu düşüncesine yol açmıştır. Bu durum önemli oranda cinsiyetler arasındaki dil farklılıklarını ifade ederek, dilsel farklılıklarını etkileyen tek etmen olarak düşünülmemiştir (Maltz ve Borker; 1982, Akt. Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

Kişilerin, ilkokul başlarında cinsiyetleri birbirlerinden tamamıyla farklı ve uyumsuz olarak gördüğünden, kendi cinsiyetleri ile arkadaşlık kurmayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Ancak ilkokul döneminin sonunda hem erkek - kız heteroseksüel ilişkilerin ortaya çıktığı hem de erkek ve kız öğrencilerin birbiriyle dolaşmaya başladıkları gözlenmektedir. Buna göre gerek kadın ve erkeğin ilişkide uyumluluğu, gerekse sahip olduğu bütünleştirici etki, sosyal düzendeki çift durumunun var olduğunu göstermiştir. Thorne (1993)'e göre heteroseksüellik, bu türden olan çiftliği organize eden, heteroseksüel marketin (heterosexual market) oluşumunda bir mecaz olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, heteroseksüel marketin temeli olarak belirlemiştir. Buna dayanarak, toplumda heteroseksüel ilişkilerde, kadın ve erkeğin sonunda evlenme amacını güderek bir arada oldukları düşünülmüştür. Gey ve lezbiyen gibi toplulukların bu marketin dışında kaldığı belirtilmiştir. Bu markette bu tür ilişkiler genellikle sapkın ilişkiler olarak düşünülerek, heteroseksüel markette olumsuz bir değere sahip olduğu görülmüştür. Amerika'da balolar veya dans gecelerinde kız ve erkek çiftlerin ödüllendirilmesi ve desteklenmesi dikkat çekerken, heteroseksüel ilişkilerin popülerlik sağlandığı gözlemlenmiştir. Bir futbol takımının kaptanı ile amigolar kız takımının liderinin birlikte olması gibi ilişkiler, Eckert (1989)'a göre popüleritenin kız ve erkek için farklı olma düşüncesini yansıtmıştır. Heteroseksüel Market'te, ikili ilişkiler oldukça önemli rol oynamakta ve farklı cinsiyetlerin birbirinden etkilenmesi üzerine kurulmakta; mükemmel çift, erkeğin uzun boylu, kararlı, güçlü ve koyu tenli olarak resmedildiği ve kızların ise zayıf, kırılgan ve karşı tarafın korumasına ihtiyaç duyan bir birey olarak resmedilmektedir. Kişilerin yaptıkları diyetler, saç tipleri, dövmeleri ise bu duruma yöneliktir. Connell (1987)'e göre sözü geçen faktörler sadece kişinin arzularıyla alakalı olmayıp onun hangi kalıpta olduğunu sergilemektedir. Toplumsal cinsiyet gelişiminde birçok temelin bulunmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet öğrenimi birinci sırada yer almıştır; ancak, toplumsal cinsiyet kişinin kendi başına öğrenebileceği bir konu değildir. Toplumsal cinsiyet insanların doğuştan sahip oldukları temeller değil onların yaptıkları eylemler olarak belirlenmiştir.

Örneğin, çocukların küçükken kırıtarak yürümelerinin onların toplumsal cinsiyetten anladıklarını gösterdiği biçiminde yorumlanmıştır. Arzu ve isteklerin doğal durumlar olduğu düşünülürken gerçek hayatta durum tamamen farklı olarak gözlemlenmiştir. Örneğin, erkeklerin başkaları önünde ağlamaları zayıflık olarak görülürken, kadınların toplum önünde ağlamaları toplumsal cinsiyetlerine uygun bir davranış olarak görülmüştür. Bu durumun tersi bir durum gerçekleştiğinde, erkeklerin duygularını maskelemeleri ve kızların bu durumu belirtmeleri beklenmiştir. Bundan yola çıkarak, arzuların aynı zamanda öğretilen bir durum olduğuna işaret edilmiştir. Heteroseksüel market, bireylerin kendilerine istedikleri kişinin; ırk, sosyal durum, yaş gibi faktörler bakımından kendilerine uygun olmalarını, ancak kişinin tüm bu faktörlere uygun bir eş bulmasının kolay olmadığı belirterek, toplumda toplumsal cinsiyetlerin işbirlikçi olduğu düşünülmüştür. Butler (1990), toplumsal cinsiyet edimselliği (Gender Performativity) adlı kuramından yola çıkarak toplumsal cinsiyetin asimetrik olduğunu, eşit olmadığını belirtmiştir. Bunun gibi düşünceler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini haklı çıkarmak amacıyla oluşturulan bir sistem olarak düşünülmüştür. Bununla birlikte, Bornstein (1998) toplumsal cinsiyeti, eşitsizliği haklı göstermek için ortaya çıkartılan bir kavram olarak değerlendirmiştir. Toplumsal cinsiyet, Ortner (1990, 1996) tarafından toplumda hayatın içerisine gömülü olan farklı iki eksen olarak tanımlanmıştır (Akt. Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

2.2.3. Baskınlık ya da Farklılık

Feminist dil araştırmacıları, 1970’lerde kadınların hürmetkâr ve erkeklerin baskın olduğu yargısını sorgulamışlardır (Lakoff 1975, Spender 1980; akt. Mills, 2003). Ataerkil olan sosyal sistemde kadınlar bağımlı olarak ve erkekler bireysel olarak kadınların haklarını ihlal eden konumunda görülmüşlerdir. Lakoff, feminist dilbilim analizlerini yapan ilk araştırmacı olarak, kadın dili düzenlerini sosyal, politik ve günlük bağlantılar açısından değerlendirmiştir. Araştırmacı, kadınların boyun eğen kişiliğe sahip olduklarını belirterek, konuşmalarını

‘hanımefendi gibi konuşmak’ (talking like a lady) terimiyle açıklamıştır (Lakoff 1975; akt. Mills, 2003). Yapılan çalışmalar ve incelemelerde kadınlar dolaylı cümle, ek sorular ve küçültme ekleri gibi kullanımlarla gündeme gelirken erkeklerin istedikleri şeylerin peşlerinden gittiklerini belirtmiştir. Ancak bu çalışmaların birçoğu belirli orta sınıf, beyaz, anglo-amerikan küçük gruplar üzerinde yapılmış ve deneysellikten çok, kalıp yargıları içermiştir. Ploetz (1998) ve Cameron (1998a)’e göre farklılıklar güç eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu araştırmaların temelinde kadınların konuşmasında evrimleştirme isteğinin bulunması ve kullandıkları nezaket formlarının erkeklerden daha çok üretken olması belirtilmiştir (Akt. Mills, 2003).

Bing ve Bergvall (1996) araştırmasında, toplumsal cinsiyet ve dil adına yeni değişikliklerin oluşumunu sağlamıştır. Bu tür çalışmanın en önemli konularından biri, kadınların homojen olduğu düşüncesinin sorgulaması olmuştur. Bunun dışında sadece toplumsal cinsiyet değil, ırksal kategoriler de oluşturulmuştur. En önemlisi de sadece iki cinsiyetin var olmadığı, erdişi (hermaphrodite), transseksüel ve çift toplumsal cinsiyetli (androgynous) gibi farklı çeşitliliklerin de var oldukları gözlemlenmiştir. Bunun dışında sadece kadın erkek ikilisi olarak ele alınan bu durumun normatif sosyal bir durum olduğunu belirtilmiştir. Bu araştırmaların ötesinde, kadınlar hakkında yapılan küçük çaplı araştırmaların kadınların genelini temsil ettiği düşüncesi sorgulanarak, kadın ve erkeğin benzer veya farklı yönleri olduğu gibi, kadınların kendi arasında da farklılıkların var olduğu ve dolayısıyla heterojen oldukları belirtilmiştir. Butler (1993)’ün, toplumsal cinsiyetin edimsel (performative) olduğunu belirttiği çalışması birçok okuyucuyu etkilemiştir. Bu tarz çalışmalar, toplumsal cinsiyet farklılıklarının olmadığını göstererek farklılıkların kalıp yargılar ve varsayımlar etkisiyle oluştuğunu belirtmiştir (Mills, 2003).

2.2.4. Güç, Dişilik ve Erillik

O'Barr ve Atkins (1980), kadın dili ve güçsüz dil (powerless language) üzerine çalışmıştır. Çalışma, her kadının güçsüz dil kullanmadığını ve Lakoff'un (1975), bir noktada yanıldığını savunmuştur. O'Barr ve Atkins toplumsal cinsiyetten çok, güç ilişkisinin dil üzerinde etkili olduğunu düşünmüştür ve bunun erkekler tarafından söz kesme eylemiyle belirtildiğini ifade etmiştir. Birçok araştırmacı, kadın ve güç arasında basit bir bağ olmadığını belirterek bazı toplumlarda söz kesme eyleminin sadece erkeklere ait bir özellik olduğunu vurgulamıştır. Ancak güç kavramının da ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet gibi kavramlarda ayrı ele alınmasının doğru olmadığını belirtmiştir (Mills, 2003).

Mills (2003)'e göre klişeler, toplumda görülen ve kişilere ya da toplumsal cinsiyetlere indirgenen davranışların, görünüşü olarak betimlenmiştir. Klişelerin incelenmesindeki önemli konu, dilsel davranışlar hakkında bilgi vermeleri olmuştur. Klişelerin sabit bir durum olmadıkları, toplumun ortak deneyimlerinden oluşumu ve bu klişelerin toplum tarafından kendi bakış açılarıyla çelişkili olduğundan dolayı kabul görünmemesi, kadınlar ve erkeler için oldukça zararlı bulunmuştur. Bunun yanı sıra erillik (masculine), feministliğin karşıtı olarak sergilenmiştir. Örneğin, erillik hiyerarşide üst statüde konumlandırılarak dolaysız cevaplar veya kararlı davranışlar gibi konuşma ya da davranış değişikliği görülmüştür. Buna ek olarak, küfür etme durumu erillik, sert erkeklik ve maço durumları olarak değerlendirilmiştir. Ancak günümüzdeki yeni erkeklik anlayışında bireyler kendi erilliklerini kendileri tasarlamışlardır. Küfürlü ve müstehcen konuşmalar erkeklerin konuşma stillerinin bir parçası olarak gözlemlenmiştir ancak çoğu erkek bu durumdan memnun olmamasına rağmen bu tür konuşmaların içinde bulunmasını zorunlu olarak değerlendirmiştir. Klişeler düşünüldüğü gibi sabit durumlardan oluşmamıştır, zaman içinde değişebilen ve sorgulanabilen durumlar olarak değerlendirilmişlerdir.

2.2.5. Dil ve Toplumsal cinsiyet Üzerine Farklı Yaklaşımlar

1975’de Lakoff’un klasik yaklaşımından sonra dilbilimciler dil ve toplumsal cinsiyet konusuna farklı yönlerden yaklaşmışlardır. Bu yaklaşımlar, eksiklik (deficit), baskınlık (dominance), ayırık (difference) ve dinamik (dynamic) veya sosyal oluşumcu yaklaşımlar olarak adlandırılmıştır. Eksik yaklaşım, Lakoff’un (1975) *dil ve kadının yeri* (language and woman's place) adlı çalışmasıyla bilinip, kadın dilinin zayıf olduğunu vurgulamıştır. Burada kadın dili çekici, kutsal, hoş ve nazik gibi boş sıfatlarla nitelendirilmiştir. Kadın dili erkeklerin kullandığı dil ile karşılaştırıldığında, zayıf, iddiasız ve eksik olarak görülmüştür. Bu yaklaşıma göre kadınların ciddiye alınmaları için erkekler gibi konuşmayı öğrenmeleri gerektiği düşünülmüştür. Baskın yaklaşımda, kadınların ezilen, itaatkâr ve erkeklerin baskın konumunda olduklarını belirterek bu yaklaşımda güç toplumsal cinsiyet ile ilişkili olarak gösterilmiştir. Ayırık yaklaşım incelendiği zaman kadın ve erkeğin farklı kültürlerden oldukları gözlemlenmiştir. Buna göre geçmişte kültür ifadesi erkek ile bağdaştığından dolayı kadın kültürü diye bir kavram olmadığı belirtilmiştir. Ancak daha sonra kadınların kendilerine ait bir kültürlerinin olduğu ve erkeklerden farklılık gösterdiğinin altı çizilmiştir. Dördüncü ve en önemli yaklaşım ise dinamik yaklaşımdır. Bu yaklaşım toplumsal cinsiyetin biyolojik bir durumdan öte, bireyin kendi oluşturduğu sosyal bir durum olduğunu yansıtarak, bireyin kendi toplumsal cinsiyetini inşa etmesini savunmuştur. Bu yaklaşımlar sıralı olarak tarihte karşımıza çıkmış ve birinin oluşumu diğerinin hükümsüz olmasına sebep olmuştur fakat günümüzde dinamik yaklaşımı en çok rağbet gören yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Coates, 2013).

2.2.6. Toplumsal cinsiyet ve Konuşma Stratejileri

2.2.6.1. Minimal Cevaplar

Coates (2013)’ e göre minimal cevaplar diğer adıyla arka kanallar “evet, doğru, hmm, tamam” gibi cevaplarla gösterilmiştir. Minimal cevaplar erkeklerden çok, kadınların

kullanımında gözlenmiş ancak dilsel olarak bu stratejinin kadınlara ait olup olmadığı belirtilmemiştir.

2.2.6.2. Dolaylı Konuşma

Kadınların dolaylı cümle kullanımına daha yatkın oldukları gözlemlenmiştir ve bu dolaylılık, “ben de, eminim ki, tahmin edersin ki” gibi örneklerle sunulmuştur. Gibi (like) sözcüğü günümüzde kullanımı oldukça artarak konuşmadaki kararlılığı ve gücü azaltmıştır. Lakoff (1975) kadınların dolaylı cümleleri daha çok ve kararsızlık anlamında kullandıklarını belirtmiştir. Nitekim Preisler (1986) tarafından yapılan bir çalışmada erkeklerin dolaylı cümle kullanımı kararsızlık, kadınların dolaylı cümle kullanımını ise özgüven olarak değerlendirilmiştir. “Gibi” kullanımının birçok örnekte de bireyin kendisini olayın dışında tutmak ve konuşmalarındaki sorumluluğu hafifletmek için kullandığı gözlemlenmiştir (Coates, 2013).

2.2.6.3. Ek Sorular

Coates (2013), “değil mi?” ifadesinin ek soru olarak alanyazında geçtiğini belirtmiştir. Lakoff (1975)’e göre ek sorular, kadınlar tarafından, oluşturulan cümlelerin kuvvetini azaltmak amacıyla kullanılmıştır. Lakoff’un yaptığı bir çalışmada ses kayıtlarında ek sorularının kullanımının hangi cinsiyete ait olduğu sorusu karşısında, ek soruların en çok kadınlar tarafından kullanıldığı belirtilmiştir. Ancak diğer taraftan, Preisler (1986), Dubois ve Crouch (1975) gibi araştırmacılar, araştırmaları sonucunda ek soruların genel olarak erkekler tarafından üretildiği sonucuna varmışlardır. Buna ek olarak Holmes (1984) kadınların ek soruları kolaylaştırıcı olarak, yumuşatma anlamında kullanırken erkeklerin ek soruları kararsızlık manasında kullandıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte Cameron, McAlinden ve O’Leary (1989), Holmes’un çalışmasını destekleyen bir çalışmada, ek soruların güçlü konuşmacılar tarafından kullanıldığı da ifade edilmiştir.

2.2.6.4. Sorular

Fishman (1980) kadınların daha çok soru sorduklarını ve bu eylemin amacının konuşmayı yönetmek olduğunu belirtmiştir. Buna göre ek sorular gibi, soruların da kişi tarafından çok kullanılması güçlü bir konuşmacı olduğunu yansıtmıştır. Mahkeme salonlarında hâkimlerin soru sorması ya da aynı şekilde doktor hasta ilişkisi veya statüsü yüksek olan bireyin başka bireyle konuşması, bu tür sorular sınıfına yerleştirilmiştir (Coates, 2013).

2.2.6.5. Emirler ve Talimatlar

Coates (2013)'a göre emirler ve talimatlar, kişiden istenilen eylemin yapılmasının zorunluluğunu göstermektedir. Goodwin (1980, 1990, 1998) yaptığı çalışmada, erkek çocuklarının kız çocuklara göre daha çok talimat ya da emir vererek konuştuklarını ifade etmiştir. Oysa ki kız çocukları daha çok birlikte hareket etme taraftarı olarak görülmüştür. Bu durum aile içinde de babanın genel olarak karar merkez olması, danışmadan emir vermesi ve annenin aile üyelerinin görüşlerini değerlendirmesi biçimiyle gözlemlenmiştir.

2.2.6.6. Küfür Etme ve Tabu Dili

Küfürler genel olarak erkeklerin kullandığı kelimeler arasında görülerek birçok küfrün erkekler tarafından üretildiği düşünülmüştür. Lakoff (1975) bu durum için, erkeklerin daha çok küfürlü kelimeler kullandıklarını ve kadınların daha çok zayıf kelimelerle tepkilerini dile getirdiklerini belirtmiştir. Gomm (1981) çalışmasında erkeklerin ve kızların kendi cinsiyetleri arasında daha çok küfrederek konuştuklarını ve karışık cinsiyetler arasında bu durumun azaldığını belirtmiştir. Ancak bu azalma erkeklerde daha belirgin olarak görülmüştür. Hughes (1992)'nin erkeklerin küfür ile ilişkisine yönelik çalışmasında yer alan bir denek tabu kelimeler için, “bunlar küfür değil bizim konuşmamızın bir parçasıdır” ifadesinde bulunmuştur (Coates, 2013).

2.2.6.7. İltifatlar

Holmes (1995), Wolfson (1983), Herbert (1998) ve Baptiste (1990) çalışmalarından yola çıkarak, İltifat cümlelerini kadınların daha çok kullandıkları gözlemlenmiştir. Erkeklerin ise gey olarak değerlendirilmekten kaçınarak karşı cins tarafından iltifat duyma beklentisi, Holmes (1995) tarafından belirtilmiştir. Bundan dolayı bir erkeğin bir başka erkeğe iltifat etmesi çok nadir görülen bir durum olarak gözlemlenmiştir. İltifatı etkileyen faktörlerden bir diğeri statü olarak vurgulanmıştır, yani statüsü yüksek olan kişilerin daha çok iltifat aldığı Herbert (1998) çalışmasında belirtilmiştir. Bundan yola çıkarak yüksek statüde olan kadınların daha fazla iltifat aldıkları görülmüştür (Coates, 2013).

2.2.6.8. Dedikodu

Dedikodu genel olarak kadınların kullandığı ve ‘boş konuşma’ olarak nitelendirilmiş ve aşağılayıcı bir ifade olarak görülmüştür. Kadınların konuşmaları erkekler kadar günlük hayatta sözel veriler (linguistic data) içermediğinden, dedikodu kadınların konuşmasının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. İnsanbilimcilere göre dedikodu, grubun sosyal birliğinin oluşumunu sağlamıştır. Erkeklerin beraber maç izlediklerinde, yanlarında bulunmayan arkadaşları hakkında dedikodu yaparak arkadaşlarını gey olarak tanımlamaları insanbilimcilerin verdikleri tanıya örnek olarak belirtilmiştir (Coates, 2013).

2.2.6.9. Aynı Toplumsal cinsiyetten Olan İnsanların Birbirleri ile Konuşmaları

Genç ve yetişkin kadınların kendi aralarında incelenen konuşmalarında, erkeklere göre daha işbirlikçi oldukları öte yandan erkeklerin konuşmalarında belli bir rekabet olduğu ve konum elde etmeye çalıştıkları görülmüştür. 1970’ler ve 1980’lerde grup terapilerinin gözlendiği bir çalışmada, kadınların duyguları üzerinde dururken erkeklerin yaşadıkları durumlar üzerinde durdukları belirtilmiştir. Konuşmada konu seçiminde kadınların daha çok duygularını yansıtan konular üzerinde durdukları görülürken, erkeklerin bu konuların dışında, genellikle spor

hakkında konuşmaya eğilimli oldukları gözlemlenmiştir. Minimal konuşmalara bakıldığı zaman, destekleyici cevapların kadınlar arasında konuşmanın devam etme sinyalini verdiği görülmüştür. Konuşma esnasında minimal cevaplar dışında dolaylı konuşmanın etkili olduğu düşünülmüştür. Dolaylı konuşmaların amacı bireyi tehdit etmemek ve ona gösterilen saygı olarak değerlendirilmiştir. Konuşma esnasında görülen başka bir durum, soru durumu olarak belirtilmiştir. Bu durumdan yola çıkarak kadınlar arasında soruların asıl kullanım amacının, onaylanma isteği ve konuşmayı devam ettirmeye işaret olarak görüldüğü vurgulanmıştır. Sıralı konuşma, konuşma kurallarından biri olarak nitelendirilse de kadınların bu kuralı sık sık minimal cevaplar ve ek sorular gibi stratejilerle çiğnedikleri gözlemlenmiştir. Kadınların konuşma içerisinde, karşı tarafa katıldığını belirtme isteği ve konu takibini karşı tarafa ispatlama çabasında oldukları görülmüştür. Edesky (1993) bu tarz konuşmalara tatlı seanslar (jam session) adını vermiştir (Coates, 2013).

Erkeklerin günlük hayat konuşmalarında daha çok rekabetçi bir tutum sergiledikleri ve baskın olmaya çalıştıkları vurgulanmıştır. Erkeklerin genel olarak kadınlarda görülen duygusal konulardan daha çok spor ve maddi durumlardan konuştukları görülmüştür. Kadınlara ait olduğu düşünülen ve kişisel konularda kullanılan dolaylı cümle kullanımlarının oldukça az olduğu belirtilmiştir. Monologlar genel olarak erkeklerin konuşma stratejisi olarak görülerek erkeklerin konuşmada baskın oldukları ifadesi desteklenmiştir. Bununla birlikte, erkeklerin konuşmalarında sorular, karşı taraftan bilgi alma ve bilginin var olduğu hallerde ise daha fazla açıklama beklentisi olarak belirtilmiştir. Erkekler genellikle monolog halinde konuşuyor olduğundan, konuşmayı çatışma halinde yürüterek üstünlüğü kazanmaya istekli oldukları belirtilmiştir. Erkeklerin uzun monolog konuşmalarından yola çıkarak, kadınlara göre sıralı konuşmaya daha fazla dikkat ettikleri belirtilmiştir. Erkekler arasında konuşmaların örtüşmesi, kadınlarda olduğu gibi destekleyici bir anlamda kullanıldığı görülmüştür (Coates, 2013).

2.2.6.10. Erkeksi Olmak, Kadınsı Olmak

Coates (2013)'a göre toplumsal cinsiyet, konuşmalarda sabit bir özellik olarak görülmemekle birlikte toplumsal bir durum olarak değerlendirilmiştir. Bireylerin farklı konuşmalarda, farklı bağlam ve alıcıların olduğu durumlarda, farklı kişilikler oluşturdukları; bu durumun bireyin dişilik ve erillik durumuna göre değişkenlik gösterdiği gözlenmiştir. Bu değişkenlik, cinsiyetlerin birinin baskın oluşuyla gözlemlenmiş ve yöneten (hegemonic) terimiyle adlandırılmıştır. Dominant versiyon olan dişilik günümüzde, nazik, umursayan, anaç, görünüşüne dikkat eden bireyleri temsil ederken erkeklerin hegomonik erillik tanımı ile, daha çok küfür eden, tartışmacı ve rekabetçi kişiliklere sahip oldukları vurgulanmıştır. Buna göre, erkeklerin duygularını belli etmedikleri ya da belli ettikleri takdirde bu davranışlarını nötrleyecek maskülen bir davranışa ihtiyaç duydukları gözlenmiştir.

1970'lerin başında Lakoff'un yaptığı çalışma, tüm dilbilimciler için bir örnek olmuş ve bu çalışma ile dil ve toplumsal cinsiyet hakkında araştırmalar başlamıştır. Lakoff (1975) çalışmasında kadın diline ait özelliklerin oldukça zayıf olduğunu, ek sorular, küçültme sıfatları, dolaylı cümle kullanımı gibi birçok faktöre dayandırmıştır. Lakoff (1975), bu konuşma tipi kadınların söylediklerinin anlamını bilmemelerinden kaynaklandığını ve bu durumun kadınların bir eksiği olduğunu belirtmiştir. Ancak O'Barr ve Atkins (1980) mahkeme salonlarında yürüttükleri çalışmalarında, toplumsal cinsiyetten çok ortamın etkili olduğunu gözlemlemişlerdir (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

2.2.6.11. Üst Konuşma

Üst konuşma cümlelerin tonlamayla, soru anlamı taşımasını içerir. Bu tonlamaya, 'üst yükselen terminal' (High Rising Terminal) HRT adı verilmiştir. Lakoff (1975), kadınların kullandıkları soruların bu sorular gibi olmadığını ve tonlama sorularının güçlü konuşma göstergesi olduğunu belirtmiştir. Oysa ki Mcconnel-Ginet (1983) çalışmasında bu durumun

daha çok kadınlar tarafından kullanıldığını ve bu tonlamanın en çok Amerikan İngilizcesi konuşulan toplumlarda görüldüğü belirtmiştir. HRT aynı zamanda kendine güvenmeyen, güçsüz insanların kullandığı ve erkeklerin konuşmasında görülmediğinden dolayı feminen olduğu düşünülen bir tonlamadır. Maltz ve Borker (1982) bu durumu farklı bir açıdan değerlendirmişlerdir. Bu araştırmacılara göre, araştırılması gereken tonlama değil altında yatan iç metinlerdir (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

2.2.6.12. İtalik Konuşma; Vokal ve Sözel İtalikler

Kadınların konuşması, güçsüz konuşmalar olarak görülmüştür. Lakoff (1972), kadınların konuşmasını daha güçlü ve çarpıcı göstermek için *italik konuşma* olarak adlandırmıştır. Belirtilen italik konuşma, vokal ve sözel italik olarak tanımlanmıştır. Vokal italik sözler, şarkı söyler gibi, dinamik konuşmalar için kullanılan bir terim olarak belirtilmiştir. Kadınların seslerinin daha çok iniş çıkışa sahip olduğu ve bu sebeple de daha dinamik olduğu düşünülmüştür. Mcconnel-Ginet (1983) denekleriyle metin okuma üzerinde çalıştığında, erkeklerin ses frekanslarında çok az değişim olduğunu ve bunun erkeksi olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Diğer yandan kadınların ses frekansları değişkenlik göstermekte ve bu konuşma tipi dinamik olarak görülmektedir. Ses bilimci olan Henton (1989) ses perdesinin değişkenliğini doğruluktan çok, temel frekansın katlanmasıyla oluştuğunu belirtmiştir. Kadın polislerin meslekleri gereği gülümsemedikleri ve ses tonlarını sabit tutmaya çalıştıkları görülmüştür. Bunun gibi birçok örnekte vokal italiğin duygusal ifadelerin kullanımında oldukça etkili olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı daha çok kadınlara ait bir özellik olduğu düşünülmüş ve doğuştan kadınların seslerini bu anlamda değiştirebildikleri gözlemlenmiştir. Diğer bir ifade, sözel italikler adıyla belirtilmiştir. Bu durum kullanılan kelimeler yardımıyla duyguların daha iyi ifade edilmesi olarak açıklamıştır. İngilizcede *so* veya *so much* kelimelerinin kadınlar tarafından yükseltici veya vurgu amacıyla, erkeklerden daha fazla kullanıldıkları ifade edilmiştir (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

2.2.6.13. Dolaylı/İmalî Konuşma

Eckert ve McConnell-Ginet (2003)'ye göre, dolaylı konuşma kadınların kullandığı stratejilerden biri olarak belirtilmiş ve Lakoff tarafından dolaylılığın tereddütten kaynaklandığı savunulmuştur. Birçok toplumda, dolaylı konuşmanın zaman kaybı olduğu belirtilmiştir. Ancak bir başka görüşle dolaylı konuşma, alıcının olumsuz yüzünden kaçınma durumunun ifadesi olarak görülmüştür. Dolaylı konuşma sadece bireyin karşısındaki kişiye saygı göstermek olmayıp konuşmanın akışını saygısızlıktan kaçınarak devam ettirmek olarak belirtilmiştir. Diğer yandan dolaylı cümle kullanımı, her zaman zayıf bir strateji olarak görülmüştür. Afrikalı Amerikalıların topluluklarında dolaylı cümle kullanımı zeki ve alaycı imalar olarak görülmüştür. Kişinin gerçekte ima etmek istediğini dolaylı olarak ifade edebilmesi güçlü bir dil kullanımı olarak görülmüş ve bu tarz kullanımların sözel yetenekler olduğu düşünülmüştür.

2.2.6.14. Standart Konuşma

Genel olarak kadınların konuşmada standart yapıları daha çok kullandıkları kabul edilmiştir. Bu bağlamda Lakoff (1972), aynı şekilde kadınların standart yapıları daha çok benimsediklerini belirtmiştir. Ancak Lakoff aynı zamanda kadınların dilinin yenilikçi olmadığını da savunarak ortaya çelişkili bir bakış açısı atmıştır. Trudgill (1972) çalışmasında kadınların standart yapıları benimserken erkeklerin standart olmayan yapıları ağırlık vermelerinin temel sebebinin işçi sınıfında görülen maskülenliği göstermek istemelerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Deuchar (1989)'a göre kadınların standart formları kullanmalarının temel sebebi, statülerini yükseltmek çabasıdır. Labov (2001) yaptığı araştırmasında standart olmayan kullanımların erkekler tarafından daha çok kullanıldığını, bu farkın işçi sınıfına inildikçe azaldığını gözlemlemiştir. Birçok araştırmada, kadınların maskülen konuşmadan çekinmedikleri ancak erkeklerin standart dil kullanımından ve bu konuda aşırıya kaçmaktan çekindikleri görülmüştür. Çalışmalarda

dikkat edilmesi gereken önemli bir durum, dilin sadece iş ve sınıf yönüyle değil, kişilerin hayatları yönüyle de ele alınması gerekliliğidir (Eckert ve McConnell-Ginet, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem:

3.1. Araştırma Deseni:

Bu çalışmanın yöntemi nitel yönetime dayalı, gözlem-kayıt olarak belirlenmiştir. Çalışma nitel görünüme sahip olduğundan, elde edilen veriler betimleyici olarak sunulmuştur. Bu çalışmada seçilen gözlem-kayıt yönteminin nedeni, bireylerin yaptıkları ve söylediklerinin farklılık göstermesi ve davranışlarının gerçeklik payının ölçülmesidir. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür bilgi toplama yöntemi vardır: Görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi (Yıldırım, 1999; s.10). Bu tez çalışmasında kişilerin konuşmalarından veriler elde edilmiş ve incelenmiştir. Bu çalışmada kullanılan nitel yöntem (gözlem-kayıt), alanyazı da yer alan benzer araştırmalardan yola çıkarak seçilmiştir. Bu tez çalışmasının en önemli noktası “Bağlam” olduğundan, kişilerin birbirleriyle olan konuşma tonlamaları, ortama göre hareket etmeleri, toplumsal cinsiyete göre sözel yaklaşımları, kültürlerine bağlı veya bağımsız hareket etmeleri, konuşma konularının farklılık göstermeleri ve sözel olmayan mesajların iletimi gibi faktörlerden yola çıkılarak, nitel (gözlem-kayıt) yöntem bu çalışmaya uygun görülmüştür. Nitel çalışmada elde edilen veriler (resim, not, doküman, tablo, görüşme kayıtları, vs.) sistematik bir yaklaşımla çözümlenmesi, kodlanması veya analiz edilmesi gerekir (Coffey ve Atkinson, 1996; Wolcott, 1994; akt. Yıldırım, 1999). Bundan yola çıkarak, bu çalışmanın sistematik yaklaşımındaki çözümleme Brown ve Levinson (1978, 1987) ve Leech (1983) nezaket kuramlarından yola çıkılarak yapılmıştır.

3.2. Çalışma Grupları:

Bu tez çalışması İranlı ve Türk kadın ve erkeklerden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Çalışmanın amacı iki farklı ülke vatandaşlarının, tanıdık veya tanımadık hemcinsleri veya karşı cinsten olan kişilerle uyguladıkları nezaket ilkeleri olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla bu

çalışmada her iki ülke vatandaşlarının kendi cinsiyetleriyle (tanıdık/tanımadık) ve karşı cinsten olan (tanıdık/tanımadık) bireylerle konuşmaları incelenmiştir. Bundan yola çıkarak Tablo1 de görüldüğü gibi bir gruplaştırılma söz konusu olmuştur:

Tablo 1: İranlı ve Türk katılımcıların sınıflandırılması

	ÜLKE	CİNSİYET	TANIDIK/TANIMADIK
TEK CİNSİYETLİ GRUPLAR	İR	ERKEK	TANIDIK
	TR	ERKEK	TANIDIK
	İR	KADIN	TANIDIK
	TR	KADIN	TANIDIK
	İR	ERKEK	TANIMADIK
	TR	ERKEK	TANIMADIK
	İR	KADIN	TANIMADIK
	TR	KADIN	TANIMADIK
KARMA GRUPLAR	İR	KARMA	TANIDIK
	TR	KARMA	TANIDIK
	İR	KARMA	TANIMADIK
	TR	KARMA	TANIMADIK

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, çalışma verileri 12 farklı gruptan toplanmıştır. Bu gruplardan 3’erden 6 kişi olmak üzere çalışmada toplam 72 katılımcı yer almıştır. Bu grupları oluşturan kişiler 19-25 yaş arasında olan üniversite öğrencilerini içermektedir. İran’da toplanma imkanı olmayan veriler, Ankara’daki yaşayan ikamet süreçlerinin 3 aydan az olan İran’lılardan toplanmıştır.

3.3. Veri Toplama:

Katılımcılar bir araya getirildikten sonra, 10 dakika herhangi bir konu hakkında konuşmaları

istenmiştir. Konuşma konusu hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş ve konuşmalar yönlendirilmemiştir. Konuşmaların bir araştırmada değerlendirileceğini belirterek, katılımcıların adlarını vermemeleri istenmiştir. Ayrıca çalışmanın hedefinin ne olduğu sorulduğunda, sadece bir araştırma olduğu ve hedef söylenilirse konuşma yönlendirilmiş olacağından verilerin güvenilirliğinin azalacağı açıklaması yapılmıştır. Katılımcılar konuştukları esnada sesleri kaydedilmiştir. Kaydedilen konuşmalar sonradan döküm haline getirilmiştir (bkz. Ek 1- Ek 12). Kayıtların döküm haline getirilmesinde, konuşmayı bölmeler, sessizlikler, vs. göz önünde bulundurarak, hepsi farklı bir şekilde işaret ile belirtilmiştir. Bulgular bölümünde yer alan örnekler, çalışmanın güvenilirliği açısından tamamen rastlantısal olarak seçilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorum

Bulgular, araştırma soruları ile koşut biçimde sunulacak ve yorumlar yapılacaktır.

4.1. İranlı ve Türk erkeklerinin kendi aralarındaki, tanıdıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

4.1.1. İranlı grubundan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) Parası olmayan birisi bu koşullar altında evlenemez zaten

کسی که پول نداره با این شرایط کلا نمیتونه که ازدواج کنه

B) Hayda, ya tartışıyor muyduk ya? /- ²

ههه مگه داشتیم بحث میکردیم؟

C) Tabi ki, kafan nerde senin ya?

معلومه که. کجایی تو؟

B) Ya kusura bakmayın beyefendiler ya

معذرت آقایان محترم

(herkes gülmeye başlar)³

Yukardaki konuşmada dinleyiciler konuşucuyu dinlemekle meşguller. Ancak bu dinleyicilerden biri (B), ortamda olan başka bir dinleyiciye uyarıda bulunarak " Hayda, ya tartışıyor muyduk ya" cümlesiyle kendi yüzünü hem diğer dinleyiciler karşısında hem de konuşucu karşısında korumaya çalışmaktadır. C konuşucusu " Tabi ki ya, kafan nerde senin? " ifadesiyle, B kişinin sorusunu yanıtlayarak sözü geçen ifadeyi kullanıp çıkarım yapmayı B

² /- işareti konuşucunun sözünün kesilmesi anlamına gelmektedir.

³ () işareti ekstra bilgiler anlamına gelmektedir.

kişisine bırakmış bulunmaktadır. Böylece konuşmaya özgü sezdirim kategorisinden, metafor kullanımı alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır. B konuşucusunun " Pardon ya beyefendiler " ifadesinin kullanımı, sosyal mesafe ve ilişki gücünden yola çıkıldığı zaman, ciddi bir özür olmadığı ve konuşucunun ses tonuyla beraber gülümsemesi de göz önünde bulundurulduğu zaman, konuşucunun olaya alaycı yaklaşımı gözlemlenmiştir. B konuşucusunun sözü geçen ifadeyi kullanarak dinleyicilere gerçek pişmanlık duyup duymadığı mesajı vermemekle beraber, çıkarımı tamamen onlara bırakmış olarak görülmektedir. Brown ve Levinson'un ilkelerinden yola çıkarak konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt kategorisinden yola çıkıldığı zaman konuşucunun dolaylılık yapmış olduğu görülmektedir.

2. Örnek:

A) Kendi otobanımızdan bahsedelim ya. Bizim şu Eher otobanı 10 senedir Eher'in otobanına tadilat yapacaklar, yeni cadde yapacaklar. 10 sene önce bütçesini yiyip, şimdi sadece bir makine yalandan aşağı gidiyor yukarı çıkıyor yaptığı ilerlediği bir adım bok bile yok.

اتوبان خودمونو بگیم. 10 ساله که اتوبان رو قراره تعمیرکنن. قراره خیابون جدید بززن. 10 سال قبل بودجه رو خوردن یه آبم روش و الانم یه ماشین سنگین پایین میاد بالا میره هیچ قحی هم نمیخوره

B) Ya canını sıkma ya biliyor musun? Keleyber de /-

خودتونراحت نکن. تو کلیر

C) Lan evlenmeden bahsediyorduk yola inşaata mı çıktınız lan /-

مرتیکه از ازدواج حرف میزدیم ساختو ساز ازکدم گوری درومد؟

D) Ya ne bok ise artık. Bir şeyin eksikliğinden bahsediyoruz /-

هر قحیکه باشه فرق میکنه مگه. از کمبود یه چیزی صحبت میکنیم بالاخره

A) Bu bokların hepsinin sonu zaten evlenmeye bağlanmıyor mu? O kadar sıkıntı var ki insanlar evlenemiyor işte.

آخره همه ی این قح ها مگه به ازدواج ختم نمیشه؟ اونقدر مشکلات هست که مردم نمیتونن ازدواج کنن خب

Leech (1981) 'in edimsel işlevler ilkelerinden yola çıkarak, A konuşucusunun edimsel hedefi toplumsal hedefle örtüşmeyip tam tersine çelişkide olduğundan dolayı, küfürlü konuşma

sergilemektedir. Bununla beraber, Brown ve Levinson'a göre yüz kaybına yol açmaktadır. B konuşucusu, A konuşucusuna " Ya canını sıkma ya" ifadesiyle anlayış göstererek Brown ve Levinson'nun nezaket ilkelerine göre, dinleyicinin olumlu yüzünü korumuştur. B konuşucusu A'nın olumlu yüz isteklerine karşılık vererek ortak nokta kategorisi, dinleyiciye dikkat etmek ve anlaşma isteğinde bulunma alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. Ancak konuşmasının devamında, C konuşucusu tarafından lafı kesilerek C konuşucusu tarafından gerçek yüz tehdit edici davranışla karşılaşmaktadır. C konuşucusunun cümlesi " Lan " ifadesiyle başlayarak, İran kültürüne göre küfür içeren cümle kullanımında bulunmuştur. Leech (1983) edimsel işlevler ilkelerinden yola çıkarak, bu olay edimsel hedef toplumsal hedefle çelişkili olduğundan (küfürlü konuşma), çelişki ilkesiyle değerlendirilmektedir. D konuşucusu dinleyicilerin olumlu yüzünü önemsememekle birlikte C konuşucunun lafını keserek gerçek yüz tehdit edici davranış sergilemektedir. A konuşucusu " Bok " sözcüğünü kullanarak edimsel hedefinin toplumsal hedefiyle çelişkili olduğunu sezdirerek, Leech (1983)'ün edimsel işlevler ilkeleri, çelişki ilkesine başka bir örnek olmuştur.

4.1.2. Türk grubundan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) Ya hani derler ya kadın erkeğin kemiğinden yaratılmış diye. Şeyi de var ya bunun, tanrı Havva'yı Âdemin kaburgasından yarattı diye, işte Âdem'den almış Havva'ya vermiş /-

B) Hah ya bunları geç

C) Burası Hristiyan /-

D) Ya başlamayın yine tanrı aşkına ya

A konuşucusu cümlesini bitirmeden B konuşucusu A'nın olumlu yüzüne önem vermeksizin, lafını keserek gerçek yüz tehdit edici davranışta bulunmaktadır. Bununla beraber, B konuşucusu "Hah ya bunları geç" ifadesiyle, konuşmaya özgü sezdirimde bulunarak, A konuşucusuyla alay etmektedir. Brown ve Levinson'nun konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt

kategorisinden yola çıkarak dolaylılık gerçekleştirmiştir. C kişisi cümlesini bitirmeden D kişisi C'nin olumlu yüzünü dikkate almaksızın lafını keserek, konuşucunun olumlu yüzüne zarar vermiş bulunmaktadır. D konuşucusu "Ya başlamayın yine tanrı aşkına ya" ifadesiyle bir istekte bulunarak Brown ve Levinson'a göre olumsuz yüz isteğini tehdit edici davranışta bulunmaktadır. D kişisi A, B ve C kişisinden tartışma konusundan kaçınmalarını isteyerek tartışmanın bu konu üzerinde ilerlememesinden yana olduğunu belirtmiştir ve böylece olumsuz yüz isteğini tehdit edici davranışta bulunmuştur.

2. Örnek:

A) Ya hani bunların arasında disk yok ya, çok tehlikeli, bunların üzerine düşersen /-

B) Sporcu olduğu için, hoca olduğu için adam

A konuşucusu konuşurken, B konuşucusu A'nın olumlu yüzüne dikkat etmeksizin lafını kesip iltifatta bulunmaktadır. Bu konuşma değerlendirmesi laf kesilmesinden yola çıkılırsa, yüz tehdit edici davranış olarak belirlenmekte olup, A konuşucusunun olumlu yüzüne zarar verilmiştir. Devamında, B konuşucusu olumsuz yüz isteğini tehdit eden davranışlardan biri olan, iltifat ve imrenme konusuna rastlamaktadır. B, A'nın sporcu ve eğitmenliğine imrenmektedir. Başka bir yönüyle, B, A'ya abartma yaparak A'ya sevgi göstermektedir, böylece B kişisi A ya karşı olumlu nezaket sergilemiş bulunmaktadır. Buna ilave olarak B konuşucusu, Leech (1983) nezaket övgü ilkesinden yola çıkarak karşıdaki kişiye, yani dinleyiciye, övgü artırımında bulunmuştur.

3. Örnek:

A) İnsanda kaç kemik var dostlar?

B) 205

C) 256 değil miydi ya

D) 205 ile 256 arasında baya fark var ama (gülür)

(herkes gülümser)

C) 206 bile olabilir

D) 216 olabilir.

B) O da olabilir ama 6 var yani bir yerde

(herkes güler)

A) Bebeklerde kaç var?

C) Bence 216

D) Bence daha fazladır/-

B) Bebeklerde 3/4 kat daha fazladır. Sonra onlar kaynaşıyorlar ya birbirleriyle

C) Hm doğru ya

(5" sessizlik)

A kişisi soru sonunda " Dostlar " ifadesini kullanarak Brown ve Levinson'nun olumlu nezaket ilkesi, abartma kategorisinden yola çıkarak dinleyicilere olumlu nezaket sergilemiştir. A konuşucusunun bulunduğu konuşma ortamında ileri seviyede bir öğrenci olduğundan, hitap şeklinde daha incelik göstermesinden dolayı Leech (1983)'ün alçakgönüllülük ilkesinden yararlanmış olduğu belirtilebilir. Arkadaşlarıyla kendi arasındaki mesafeyi, arkadaşlıktan dostluk derecesine indirmekle, Leech' in nezaket ilkelerinden alçak gönüllülük ilkesinden faydalanmıştır. Başka bir değerlendirmeden yola çıkılırsa, A konuşucusunun "Dostlar" kullanımıyla, ortak nokta kategorisi, grup içi kimlik imleçleri alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiş olduğu belirtilmektedir. A kişinin sorduğu soru doğrultusunda 3 farklı kişiden farklı yanıtlar gelmektedir. Ancak bu yanıtlar, karşıdaki kişilerin yüzüne zarar verilmeden (laf kesmemekle) yapılmaktadır. A'nın sorusu B tarafından direkt olarak yanıtlanırken, C kendi fikrini soru ifadesiyle sunmaktadır. Bu sunumla, Brown ve Levinson'un nezaket ilkelerinden yola çıkarak, açık sözlülük kategorisi, dolaylı konuşma alt kategorisinden yararlanarak olumsuz nezaket sergilemiştir. C, D ve B ikinci kez sayıları söyleyerek, birbirlerinin olumlu yüzlerine dikkat ederek yüz tehdit edici davranışlardan kaçınmaktadırlar.

Son olarak, B konuşucusunun " 6 vardır bir yerde" ifadesiyle anlaşma isteğinin artırılması, ayrıca anlaşamamaktan kaçınılması ve ortak nokta bulma çabası bariz bir şekilde görülmektedir. Böylece kişiler birbirlerine karşı Brown ve Levinson'ın nezaket ilkelerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. B kişisi D'nin lafını keserek onun olumlu yüzüne zarar vermiştir ve olumlu yüz isteğini dikkate almamıştır. B kişinin bebek kemikleri ile alakalı "Bebeklerde 3/4 kat daha fazladır sonra onlar kaynaşıyorlar ya birbirleriyle" ifadesinden sonra, C kişi " Ha doğru ya" ifadesini kullanarak B'yi onaylamaktadır ve bununla beraber, anlaşmazlığı yükselterek anlaşamamaktan kaçınmakta ve böylece ortak nokta kategorisinden yararlanarak olumlu nezaket sergilemektedir. Bu konuşmada, Leech (1983) nezaket ilkelerinden anlaşma ilkesi ve düşüncelilik ilkesinden yararlanılmıştır.

4.2. İranlı ve Türk kadınlarının kendi aralarındaki, tanıdıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

4.2.1. İranlı gruptan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) Ya biliyor musun?/-

میدونی چیه؟

B) Ya canım sen niye 1800 den istiyorsun sana 4000'likten alırsın ya

عزیزه دلم تو چرا از 1800ایه میخوای ما واست از اون 4000ایه میگیریم

A) Hayır canım kendi telefonumu satarsak 500/600 olur

نه عزیزکم تلفنه خودم 600/500 درمیاره

C) Eee kalanını mı biz verelim paranın?

خب یعنی کسریتو ما بدیم؟

D) Görüyor musun ne kadar kurnaz

میبینی چقدر زرنکه

B) Ay yerim seni, eee

ای جونم، نگو

B konuşucusu A'nın lafını keserek A'nın olumlu yüzüne önem vermemektedir. Ancak devamında Brown ve Levinson'un ortak nokta kategorisi, grup içi kimlik imleçleri ilkesinden yola çıkarak " Canım " ifadesiyle olumlu nezaket sergilemektedir. Devamında B konuşucusu Brown ve Levinson'un dinleyiciye hediye verme ilkesinden yola çıkarak A'ya hediye vermeyi planlamaktadır. Böylece Leech(1983)'ün sempati ilkesinden yola çıkarak kendi ve dinleyici arasındaki duyguyu yoğunlaştırarak Leech'in cömertlik ilkesinden de faydalanarak dinleyicinin faydasını kendi zararının önünde görerek olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. A, B'nin ifadesinin devamında " Kendi telefonumu satarsak 500/600 olur " ifadesiyle anlaşma isteğini arttırarak anlaşamamaktan kaçınmakta olup grup içi imleci "Canım" kullanarak, olumlu nezaket göstermiştir. C konuşucusu " Ee kalanını mı biz verelim paranın " sorusuyla konuşmaya özgü sezdirimler kategorisi, cevabı beklenmeyen sorular sorma ve varsayımlar alt kategorilerinden yola çıkarak dolaylılık sergilemektedir. D konuşucusu, A'ya " Kurnaz " ifadesiyle hitap etmekle sosyal mesafe ve ilişki gücünü göz önünde bulundurarak, A'ya şaka yapmış olmakta ve böylece Brown ve Levinson'un ortak nokta ilkesinden yola çıkarak, olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. B kişisi "Ay yerim seni" ifadesiyle, Brown ve Levinson'un ortak nokta kategorisi, dinleyiciyle ilgilenme alt kategorisinden, üstelik " Eee " kullanımıyla konuşucu ve dinleyicinin işbirliği iletimi kategorisi, dinleyiciye hediye vermek (anlayış gösterme) alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket göstermiştir. Leech (1983)'ün nezaket ilkelerine bakıldığı zaman, bu durum sempati ve anlaşma ilkelerinden yola çıkarak açıklanmaktadır. Konuşucu " Eee " kullanımından yola çıkarak dinleyiciyle kendi arasındaki hoşlanma durumunun arttırması ve anlaşamamaktan kaçınma çabasında bulunmaktadır.

2. Örnek:

A) Genel olarak bizler çok kanaatkârdık (gönlü tok)

کلا ما خیلی اهل قناعت بودیم

B) Yani bizim nesil kanaatkâr değil mi?

یعنی نسل ما اهل قناعت نیست؟

A) Hayır

نه

C) Allahtan Gazel de kanaatkâr birisi

خدا رو شکر که حداقل غزل اهل قناعته

D) Ya arkadaşlar ben/-

دوستای عزیزم، من

C) Hem kanaatkâr hem de ev işlerinde yardım ediyor. Kendi akranlarına göre çok olgun ve hanım hanım

هم قناعتکاره هم توکارای خونه کمک میکنه. نسبت به همسن های خودش خیلی خانوم و بالغه

E) Aslında ben de kendimi çok kanaatkâr birisi olarak görürüm. Öyle olmasaydı babama araba almayı, sürücü belgesi, fotoğraf makinesi ve bir sürü şeyi alması için diretirdim/-

راسیتش منم اهل قناعتم. اگه نبودم تا الان بابامو به خرید خیلی چیزا مجبور میکردم، مثلا ماشین، گواهینامه رانندگی، دوربین عکاسی و هزارتا چیزه دیگه

F) Ben /-

من

C) Ya biliyor musunuz? Davranışları çok mantıklı. Önemli olan da bu. Kendi akranlarına göre çok olgun ve hanım hanım

میدونین چیه؟ حرکاتش خیلی معقوله و اونیم که مهمه اینه. نسبت به هم سن های خودش خیلی خانوم و بالغه

(herkes sustu 53 saniye boyunca)

D) Teşekkürler o senin kendi hanımlığından canım. Ya ben bu telefona üç senedir sahibim aslında /-

مرسی عزیزم اون از خانومیه خودته. راستش من 3 ساله که این تلفن رو دارم

Yukardaki konuşma, doğum günü hediyesinden başlayarak telefona kadar uzamıştır. Kızlar birinin hediye olarak telefon istediğinden yola çıkarak, A kişisi " Bizler çok kanaatkârdık "

ifadesini kullanarak, belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisinden, aşırı genelleme yapmak alt kategorisine dayanarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır. Başka bir değerlendirme açısından bakıldığı zaman, A konuşucusunun " Bizler çok kanaatkârdık " ifadesi dolaysızlık yapma potansiyelini taşıdığından dolayı, açık sözlülük kategorisi, dolaşıklık alt kategorisinden olumsuz nezaket yapmış olduğu belirtilmektedir. Ancak sosyal mesafe ve ilişki gücü, konuşucu ve orada olan dinleyiciler arasında tam olarak belirlenemediğinden, bu konuya tam karar vermek mümkün olmamaktadır. Fakat konuşma " Biz " ifadesiyle başladığından dolayı dolaylılık konusu daha fazla vurgulanmaktadır. C konuşucusu ortamda olan dinleyicilerin biri hakkında (Gazel adlı dinleyiciye) iltifatta bulunarak dileyiciye ilgiyi derinleştirmiş, abartma kategorisinden yola çıkarak sevgi ve ilgi göstererek olumlu nezaket sergilemiştir. A konuşucusu B konuşucusunun sorduğu " Yani bizim nesil kanaatkâr değil mi? " ifadesine karşı, direkt olarak " Hayır " cevabı vererek B konuşucusunun yüzüne dikkat etmeksizin yanıt vermeyi dinleyicinin yüzüne önem gösterme ve yüz korumasından daha önemli bulup, dolaysızlık ilkesini kullanmıştır. C konuşucusu ortamda olan başka bir dinleyiciyi överek dinleyicinin yüzünü korumakla beraber, olumlu nezaket sergilemektedir. Ancak bu durum, E konuşucusuna bir yüz tehdidi oluşturarak E konuşucusu " Aslında ben de kendimi çok kanaatkâr birisi olarak görürüm. Öyle olmasaydı babama araba alması gerektiğini, sürücü belgesi, fotoğraf makinesi ve bir sürü şeyi alması için diretirdim " İfadesiyle, konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, gereksiz yineleme yapma ve ipucu verme alt kategorilerinden yola çıkarak, dolaylılık yaptığı belirtilmiştir. F konuşucusu E'nin lafını keserek, gerçek yüz tehdit edici davranışta bulunmaktadır. Aynı durum, C konuşucunun E'nin lafını kesmesiyle tekrarlanmaktadır. E konuşucusunun ardından F, " Ben" ifadesiyle cümlesine başlar başlamaz, lafı C konuşucu tarafından kesilerek, C konuşucusu ortamda olan bir dinleyiciye (Gazel'e) iltifatlarını devam ettirmektedir. Bundan yola çıkarak, C konuşucusu, E'yi onaylamamakla birlikte konuşmaya özgü sezdirimde bulunup abartarak dolaylılık kullanımını gerçekleştirmiştir. D konuşucusu C'nin ettiği iltifattan dolayı, C

konuşucusuna olan borcunu kabul ederek teşekkürde bulunmaktadır. Böylece, konuşucu ve dinleyici işbirliği iletimi içinde, karşılıklı münasebeti ileri sürerek olumlu nezaket göstermiştir.

Leech

(1983)'ün edimsel işlevler ilkelerine göre teşekkür etmek, eğlence ilkesi altında gelmektedir, bundan yola çıkarak D konuşucusunun ifadesinde eğlence ilkesi kullanılmıştır.

3. Örnek:

A) Ya hadi kalkalım artık ya benim içim daraldı

بچه ها بلند شیم دیگه، حالم بهم خورد

(gruptan 3 kişi konuşmayı terk ederek çıkıyorlar)

B) Ya keşke öyle demeseydin ya, bozuldu kadın

ایکاش اونجوری نمیگفتی، خرابش کردی

C) Ya bence de keşke öyle konuşmasaydın, alındı ya / -

به نظر منم ایکاش اونجوری نمیگفتی، حالش گرفته شد

D) Uf ya alınacaksa da alınsın ağzını açıp geviş getirmesin o zaman Allah Allah / -

به درک که حالش گرفته شد، نشخوار نکنه خب

B) Tamam ya sakın bir şey demedik

یواش، چیزی نگفتیم

C) Ya kızlar telefon bakalım ha

دخترها بریم واسه گوشی

D) Ya sende var ya bu telefonla bildiğin becerdin bizi haa, ya yerim seni ya gidelim gidelim

(mizah var)

توهم با این گوشیت مارو گاییدی رسماً، عزیزکمی بریم بریم

A konuşucusu konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, metafor kullanımı (içim daraldı) alt kategorisinden yola çıkarak, dolaylılık yapmış bulunmaktadır. Gruptan 3 kişi, metafor kullanan konuşucu dahil, konuşmayı terk ederek fiziksel bir eylemde bulunmaktalar ve A kişinin de "

Benim içim daraldı " ifadesiyle, sinir bozukluğu yaşamasıyla birlikte, geriye kalan kişilerin direkt olarak olumlu yüzlerine zarar vermiş bulunmuşlardır. B ve C konuşucuları D'nin bir eylemi yapmamasını talep ederek yüz tehdit edici davranış sergilemişlerdir. D konuşucusu C'nin lafını keserek C'nin olumlu yüzünü önemsememekte, " Geviş getirmek " metaforunu kullanarak konuşmaya özgü sezdirimde bulunma kategorisi, metafor kullanımı alt kategorisinden yola çıkarak, dolaylılık yapmış olmaktadır. B konuşucusu D ile işbirliği iletimine girerek " Tamam ya bir şey demedik " ifadesiyle karşılıklı münasebeti ileri sürdürmektedir. Bununla beraber, ortak noktadan yola çıkarak anlaşmazlıktan kaçınmak ve anlaşmayı arttırmak çabasıdır. Dolayısıyla olumlu nezaket sergilemektedir. D konuşucusu, C konuşucusunun telefona bakma isteğinden yola çıkarak, " Ya sende var ya bu telefonla bildiğin becerdin bizi haa " ifadesiyle, metafor kullanarak dolaylılık yapmış olmaktadır. Ancak sosyal mesafe ve ilişki gücünü hesaba katarak bu davranışın dolaylılık olması pek mümkün olmamaktadır. Tam tersine, ilişki gücünün fazla olduğu iletişimden dolayı ortak nokta kategorisinden yola çıkarak şaka yapmak alt kategorisiyle analiz edildiği zaman, bu davranış olumlu nezaket olarak belirlenmektedir. Işık Güler'in (2008) çalışmasında belirttiği gibi, ilişki gücü bir patron ve çalışan arasında bile aynı olmamakta, nezaket anlamı onların ikisinin arasındaki ilişki gücüne göre değişim göstermektedir. Eğer işveren ve çalışan arasında ilişki gücü açısından yoğunluk varsa, işveren çalışandan resmi bir şekilde bir istekte bulunursa yüz tehdit edici davranış olarak bilinmektedir. Bu konuşmada da, D kişinin metafor veya argo kullanması bile ilişki gücünün yoğun olduğundan dolayı, dolaylılık değil, şaka olarak, yani başka bir deyişle olumlu nezaket olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca D konuşucunun ifadesi, Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkılarak, konuşucu ve dinleyici arasındaki duygu anlayışının artırılması ve konuşucu ile dinleyici arasındaki anlaşmazlığın azaltılması yönünden olduğundan, anlaşma ve sempati ilkeleriyle belirtilmektedir.

4.2.2. Türk grubundan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) O yüzden dedi ya toplantılarda, önceki söylediklerini geri alıyorum diye

B) Evet ya aynen aynen

C) Aynen ya

B ve C konuşucusu A konuşucunun ifadesi doğrultusunda A'nın olumlu yüzünü koruyup ortak nokta kategorisinden yola çıkarak, anlaşma isteğinde bulunmak ve anlaşmazlıktan kaçınmak alt kategorilerinden yararlanıp olumlu nezaket göstermektedir. Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkıldığında, bu durum anlaşma ilkesiyle örtüşmektedir.

2. Örnek:

A) Ömer, Ensar olayı olduğundan dolayı ben yok gelmeyim dedi

B) Ya gelsem de bir şey olmayacak dedi ama gelmem dedi

C) Geçmiş olsun

A) Teşekkür ederim inşallah geçer

A konuşucusu bir konuya değindikten sonra B konuşucusu ortak nokta kategorisinden yola çıkarak anlaşmayı arttırmak alt kategorisinden faydalanarak, A'nın ifadesiyle aynı ifadeyi kullanarak, A'yı destekleyerek olumlu nezaket sergilemiştir. C konuşucunun A ve B'nin konuşma konularından haberdar olamamasına rağmen, olayın sıkıntılı olduğunu sezerek A konuşucuna ortak nokta kategorisinden yola çıkarak ilgilenme alt kategoriyi kullanarak " Geçmiş olsun " ifadesiyle olumlu nezaket göstermiştir. A konuşucusu alçak gönüllülük göstererek olumsuz yüzüne tehdit oluşturan dinleyiciden gelen teşekkür etme gereği borcunu kabul etmekle, " Teşekkür ederim " ifadesiyle borcunu ödemiş olmaktadır ve devamında " İnşallah geçer " ifadesiyle konuşucu ve dinleyici işbirliği kategorisi, iyimserlik alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemektedir. Leech (1983)'ün edimsel işlevler ilkelerine göre A'nın teşekkür etme ifadesi eğlence ilkesiyle örtüşmektedir. Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkarak A'nın ifadesi dinleyici ve konuşucu arasındaki duygu

anlayışının arttırılmasını içerdiğinden dolayı sempati ilkesiyle belirtilmektedir.

3. Örnek:

A) Sosyal psikoloji için ayda hoca onu da yayınlattıyor

B) Yayınlatıyor derken?

C) Başka yok zaten

A) İşte

D) Sen?

E) Ya ben diğer hocalarla yapacağım Ebru hocalarla

B) Ya Ebru hoca çok tatlı ya

C) Ya valla bende

E) Peki ya sen?

F) (yanıt yok)

B) Konunuz belli mi?

F) (cevap yok)

C) Ya zaten belli olsa bile bir süre ilerlemeyecek

Yukarıdaki konuşmada B konuşucusu A'nın söylediği ifadenin açıklamasını istemektedir. Böylece konuşucu ve dinleyicinin işbirliği iletişimi kategorisinden yola çıkıp açıklama talebinde bulunma alt kategorisini kullanarak, olumlu nezaket göstermektedir. Ancak, A kişinin olumlu yüzüne ve olumlu yüz isteğine cevap vermeyerek ve saymamazlık yaparak tehdit oluşturmaktadır. Konuşmanın devamında C konuşucusu " Başka yok zaten " ifadesiyle A'nın söylediği cümleye katılarak anlaşmayı arttırmak ve anlaşılamamaktan kaçınma amacıyla ortak nokta kategorisinden yola çıkarak olumlu yüz sergilemiştir. Bu durum A kişinin " İşte " sözcüğü kullanımıyla tekrarlanmıştır. E kişisi D'nin sorduğu soruya yanıt vererek konuşucunun olumlu yüzünü korumuş ve devamında B konuşucusu E'nin söylediğini " Ya ben diğer hocalarla yapacağım Ebru hocalarla " ifadesine " Ya Ebru hoca çok tatlı ya " ifadesiyle katılmakla, ortak

nokta kategorisinden yola çıkarak anlaşmayı arttırıp olumlu nezaket göstermektedir. Konuşmanın devamında, olumlu nezaket C konuşucu için de aynı kategoriden faydalanarak geçerlidir. E ve B konuşucuları F'ye soru sordukları zaman F kişisi tarafından saymamazlığa uğramaktadırlar ve bu saymamazlık kişilerin olumlu yüzlerine zarar vermektedir ve aynı zamanda yüz tehdit edici davranış oluşturmaktadır. Buna ek olarak bu durum (F kişinin yanıtlamaması), Grice (1975) nezaket ilkelerinden nicelik ilkesine tamamen karşıt olmaktadır.

4.3. İranlı ve Türk erkeklerinin kendi aralarındaki, tanımadıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

4.3.1. İran grubundan alınan örnekler:

1.Örnek:

A) Ya şu yeni meclis Seyyit khandan da değil miydi ya?

این مجلسه جدید مگه تو سید خندان نبود؟

B) Hayır ya orda değil

نه بابا اونجا نیست

C) Lan, meclis nerde oğlum şimdi?

پفیوز، مجلس بالاخره کجاست پسر؟

A) Ya ben diyorum işte Seyyet khandan da / -

من میگم خب، سید خدانه

B) Ya orda değil ya. Sanki sabah akşam mecliste de / -

اونجا نیست دیگه. کسی ندونه فکر میکنه طرف 24 ساعته تو مجلسه

C) Ya siktir edin ya. Nerdeyse nerde. Allah Allah

به درک بابا. هر گوری که هست حالا ای بابا

(sessizlik 42" boyunca)

A ve B konuşucusunun soru cevap şeklinde bir iletişimde bulunmalarının ardından, C konuşucusu " Lan " ifadesini kullanarak yüz tehdit edici davranışta bulunmaktadır. Bu konuyu

C konuşucusu konuşmasının devamında da tekrar ederek tekrardan olumlu yüzü tehdit edici davranışta bulunmaktadır. B konuşucusu A konuşucusunun lafını keserek A'nın olumlu yüzüne önem vermemekte, konuşmasının devamında konuşmaya özgü sezdirim kategorisinden yola çıkarak A konuşucusuyla " Ya orda değil ya. Sanki sabah akşam mecliste de" ifadesiyle alay etmektedir. Bundan yola çıkarak konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt kategorisinden, dolaylılık sergilemiş bulunmaktadır. C konuşucusu diğer kişilerin yüzlerine önem vermemekle birlikte, " Ya siktir edin ya. Nerdeyse nerde. Allah Allah " ifadesini kullanarak dinleyicilerin yüzlerine önem vermemekte, söylemek isteği nokta dinleyicinin yüzünden daha fazla önem taşıdığından, dinleyicilerin yüzlerine zarar vererek dolaysızlık yapmış bulunmaktadır.

2. Örnek:

A) Ya bunu Telegram'dan atsana bana ya

اینو از تلگرام واسم میفرستی

B) Tamam atarım

حله

C) Ya bakın bu da şu intihar eden şerefsiz kafası ta nerde bakın /-

ببین اینم اون بیشر فیه که خودکشی کرد، ببین کلش کجاست؟

D) Ooo bu ne lan

این چیه پسر؟

E) Kendi kendini öldürmüş di mi ya /-

این خودش خودشو کشته، آره؟

C) Tabi tabi adam /-

آره آره طرف

F) Ya bunların kafasında beyin yerine ne var kardeşim ya, bok mu taşıyorlar kafalarında anlamıyorum ki.

اينا تو اون سرشون بجای مغز، قح اينور اونور ميکنن

A konuşucusu B den bir istekte bulunduktan sonra B kişisi, A'nın olumlu yüzüne önem vererek ve ortak nokta kategorisi, dinleyiciyle ilgilenme alt kategorisinden yola çıkarak, " Tamam atarım " ifadesiyle A ile ilgilendiğini göstererek olumlu nezaket sergilemiştir. Işık Güler (2008) çalışmasında hakaret etmenin sebebinin kişinin kendisini diğerine göre daha üstün görmesiyle ilgili olduğu belirtmiştir. Aynı çalışmada, hakaret etmek kabalık olarak değerlendirip, bu eylemin kasıtlı olup olmamasıyla bağlantılı olmadığını belirtmiştir. Aşağılama konusu Brown ve Levinson (1978, 1987)'nin çalışmalarında konuşucunun dinleyicilere, bir kişiyle alakalı fazla bilgiye sahip olduğu iğnelemesi olarak belirlemiştir. Yukarıda C konuşucusunun kullandığı " Şerefsiz " sözcüğü, İran toplumunda hakaret ve küfür olarak değerlendirilmektedir. Böylece C kişisi konuşmasında kabalık kullanmıştır. Brown ve Levinson (1978, 1987)'ye göre konuşucu herhangi bir ifadeyi, yüzden önemli görürse dolaysızlık yapmış olmaktadır. Bundan yola çıkarak C konuşucusu " Şerefsiz " sözcüğünün kullanımıyla bir ifadenin, yüzden daha önemli olduğunu sunarak, dolaysızlık sergilemiştir. D konuşucusu C'nin lafını keserek C'nin olumlu yüzünü önemsememektedir ve " Lan " sözcüğünün kullanımıyla dolaysızlık yapmış olmaktadır. C konuşucusu E'nin lafını keserek E'nin olumlu yüzünü önemsememektedir. Ancak " Tabi tabi " ifadesiyle, E ile aynı düşüncüyü paylaşmaktadır. Ortak nokta kategorisinden yola çıkarak anlaşmayı arttırma ve anlaşılamamaktan kaçınma alt kategorisinden faydalanarak olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. F konuşucusu C konuşucusunun olumlu yüzünü önemsemeyip lafını kesmekte ve konuşmasında " Bok " sözcüğünü kullanmaktadır. Sosyal mesafe ve ilişki gücü göz önünde bulundurulduğu zaman F kişisi diğer kişileri tanımamasına rağmen sözü geçen sözcüğün kullanımına dikkat etmemektedir ve böylece kişinin, o sözcüğü söyleme isteğinin dinleyicilerin yüzlerinden daha fazla önem taşıdığını göstermektedir. Brown ve Levinson'un ilkelerine göre, bu durum dolaysızlık olarak değerlendirilmektedir.

3. Örnek:

A) O kendisini oyun alanında falan zannedip patlatıyor işte

اون فکرمیکنه داره آتاری بازی میکنه که یهویی خودشومیتزکونه

B) Teorileri /-

تئوریه اونا

C) Sen bunları nerden öğrendin ki?

تو اینارو از کجا یاد گرفتی؟

A) Senin hiç haber dinlemediğin çok belli bak /-

ببین تابلونه خبر گوش نمیدیا

C konuşucusu B'nin lafını keserek onun olumlu yüzünü önemsememektedir. Ardından A kişinin C ye yönelttiği cümle açık sözlülük içerdiğinden dolayı C'nin olumsuz yüzüne hitap etmiş ve telafi gerektiren eylemde bulunarak olumsuz nezaket sergilemiştir.

4.3.2. Türk grubundan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) Ya Avrupa'nın dünü belli bugünü belli neyi kültür oluyor bunun ki/-

B) Tamam doğru dünü belli de ama bizimkinden daha belli ama konu bu işte /-

C) Nasıl yani daha belli?

B) Avrupa'nın bir geçmişi var tamam mı? Yani bunu okumadan tutun ta eğlenceye kadar.

İnsanlar o zamanlar da bizden iyiydi bu zaman da bizden iyiler./-

D) İyi olma başka, kültür başka bunlar aynı değil ki/-

B) Nasıl aynı değil ya bugünkü gücü geçmişteki doğru kültüründen alıyor/-

A) Emin misin bundan ya?

B) Tabi ki eminim adamların dünyaya hükmetmesi kanlarında var hala da var. Kanda olan şeye kültür demiyor muyuz ki. Yani /-

D) Senin kültüre nasıl baktığına bağlı/-

Yukarıdaki konuşmada B kişisi A'nın ve C de B'nin sırayla laflarını keserek konuşucuların olumlu yüzlerini önemsememişlerdir. B konuşucusu A'nın lafını keserek onun olumlu yüzünü önemsememektedir. Ancak " Tamam doğru" ifadesini kullanıp ortak nokta kategorisinden yola çıkarak, anlaşmayı arttırma çabasında bulunmakta ve anlaşılamamaktan kaçınmaktadır. Buna ek olarak A'nın konu içeriğine olan bakış açısına anlayış göstererek, A ya hediye vermektedir. Böylece dinleyicinin isteklerini tatmin etme kategorisi, dinleyiciye hediye vermek alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. D konuşucusu B'nin lafını keserek onun olumlu yüzünü önemsememiştir. A konuşucusu " Emin misin bundan ya? " sorusuyla, konuşmasına özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt kategorisinden yola çıkarak, Brown ve Levinson'un nezaket ilkelerinden, dolaylılık ilkesini sergilemiş bulunmaktadır. A konuşucusunun sesinde olan utandırma ve kıkırtı, alaycılık konusunu bariz bir şekilde ortaya koyarak, A konuşucusunun dolaylılık yapmış olduğunu kesinleştirmiştir.

2. Örnek:

A) Ne faydası var bunun ülkeye millete bilmem nesine?

B) Gururu var

A) Neyi? Gurur mu? Valla ben bir Türk olarak Osmanlı hükümetinden gurur duymuyorum nokta.

B) Tamam sen duymayabilirsin ama birçok kişi var gurur duyacak./-

A) Ondan dolayı halimiz bu işte. Geçmişe saplantı gibi kalmışız

C) Ya aslında geçmiş, ülkelerin bir parçası ama onu ta zaman boyunca kullanmak ne kadar doğru tartışılır/-

D) Abi tartışılır tabi ki. Adamların yaptıkları saldırı, öldürme, harem kurma, devlet genişletme, bilim ilim nerde bilemezsin. Ha bir de bak bakalım o zamanlarda başka ülkeler neler yapıyor ne durumda nasıllar.

A konuşucusunun sorusu doğrultusunda, B konuşucusu konuşmaya özgü sezdirim

kategorisinden yola çıkarak, olduğundan az gösterme alt kategorisini kullanarak " Gurur var " ifadesiyle dolaylılık yapmış bulunmaktadır. A konuşucusu B'nin yanıtı doğrultusunda konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, cevabı beklenmeyen sorular sorma alt kategoriden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır. B konuşucusu konuşmanın devamında " Tamam sen duymaya bilirsin ama birçok kişi var gurur duyacak " ifadesiyle ve A konuşucusu " Ondan dolayı halımız bu işte. Geçmişte saplantı gibi kalmışız " ifadesiyle, belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisinden yola çıkarak, aşırı genelleme yapma alt kategorisini kullanarak, birbirlerine dolaylılık yapmış bulunmaktadır. C konuşucusu A ve B'nin karşılıklı konuşmalarından sonra, ortak nokta kategorisinden yola çıkarak, anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorilerinden hareketleiki kişinin de olumlu yüzlerini korumakta ve olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. Ancak, D konuşucusu C'nin lafını keserek C'nin olumlu yüzünü önemsememekte, gerçek yüz tehdit edici davranışta bulunmaktadır. Fakat konuşmasının başlangıcında " Abi tartışılır tabi ki " ifadesiyle, ortak nokta kategorisinin anlaşma isteği göstermek ve anlaşamamaktan kaçınmak alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir.

3.Örnek:

A) Sorun bizim kafamıza işlenen tarih zaten, ondan kopamama. Sen bugün TV'yi aç kaç tane dizi görürsün bu Osmanlı dönemiyle alakalı. Bunlar 10 sene önce neredeydi abi? Şu an ben 25 yaşımdayım 10 sene önce 15 yaşımdaydım, hatırlamayacak bir yaşta olamazdım zaten, o zamanlar deli gibi televizyon seyredirdim. Hani neredeydi? Son yıllarda neden çıktı? Bu kadar yoğunluk hayırdır yani? Ya birisi de çıksın da abi bu zamanlarda bir bok yoktu desin ya /-

B) Tamam da şimdi bir diziden konuya nereye bağlamayı anlamaya çalışıyorum da, Yapamadım.

C) Bence arkadaş o dönem düşmanı da /-

A) Ha bak işte. Sorun bu zaten sizin bakışınıza ters bir bakış oldu mu, hemen düşman kesildik.

5 dk. Sonra Türkiye düşmanı diye ilan edersiniz artık/-

D) Yavaş olalım azıcık ya. Bir çalışma için buradayız yani, ülkenin kurtarması bizde değil şuan sadece konuşuyoruz ya (gülümseme)

A konuşucusu konuşmaya özgü sezdirimler kategorisi, cevabı beklenmeyen sorular sorma alt kategorisinden ve bununla beraber, konuşmasının başlangıcında belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapma alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık sergilemektedir. Konuşucu " Bok " sözcüğünü kullanarak edimsel hedefinin toplumsal hedefiyle çelişkili olduğunu sezdirerek Leech (1983)'ün edimsel işlevler ilkelerinden çelişki ilkesine örnek olmuştur. B konuşucusu A'nın lafını keserek B'nin olumlu yüzünü önemsememekle açık sözlülük kategorisi, dolaşıklık alt kategoriden yola çıkarak olumsuz nezaket sergilemiş olmaktadır. B konuşucusunun " Tamam da şimdi bir diziden konuya nereye bağlamayı anlamaya çalışıyorum da, Yapamadım " ifadesinden, " ...yapamadım " söylemi haricinde konuşmaya özgü sezdirim kategorisinden yola çıkarak, ipucu verme alt kategorisinden faydalanarak dolaylılık olarak değerlendirilmektedir. C konuşucusu konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, abartmak alt kategorisinden yola çıkarak, A'yı konuşulan döneme düşman olarak belirlediğinden, büyütmek ve abartmak alt kategorisini kullanarak, dolaylılık yapmış bulunmaktadır. A konuşucusu " Sorun bu zaten sizin bakışınıza ters bir bakış oldu mu, hemen düşman kesildik. 5 dk. sonra Türkiye düşmanı diye ilan edersiniz artık " ifadesinde, " Sizin " ve " Türkiye düşmanı " ifadeleriyle, konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, abartma alt kategorisi ve metafor kullanımından yola çıkarak, bununla birlikte belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapmak alt kategorisinden yola çıkarak, C'ye karşı dolaylılık yapmış bulunmaktadır. D konuşucusu A'nın lafını keserek, A'nın olumlu yüzünü önemseyerek " Yavaş olalım..." ifadesiyle konuşucunun, dinleyiciyi etkilememe isteği kategorisi, yüz tehdit edici davranışların genel bir kural olduğunu belirtme alt kategorisinden toplumsal kurallardan yola çıkarak olumsuz nezaket sergilemiş olmaktadır.

4.4. İranlı ve Türk kadınlarının kendi aralarındaki, tanımadıkları kişilerle konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

4.4.1. İran grubundan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) Ben kişi üzerinden bahsetmiyorum ben genel konuşuyorum. Adetlerin bazılarının ne kadar saçma olduklarını söylüyorum. Sizin bakış açınızda olamayabilir ama benim bakış açımda böyle. Bu konu zaten buranın konusu olmadığı için lütfen devam etmeyelim.

من کلی صحبت میکنم. میگم بعضی از رسم و رسوما بیخودن. این نظر شخصی منه. این موضوع جاش اینجا نیست،

بیندیم

B) Aynen

دقیقا

C) Evet lütfen

خواهشا

D) Lütfen hanımlar

لطفا دخترا

E) Yani olmazsa iyi olur

صحبت نکنیم بهتره

A konuşucusu " Ben kişi üzerinden bahsetmiyorum, genel konuşuyorum " ifadesiyle ve konuşmanın öncesinden de yola çıkarak, belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme kategorisinden yola çıkılarak dolaylılık yapılmış olduğu belirtilmektedir. Ancak konuşmasının devamındaki ifadeler aynı şekilde (dolaylılık) analiz edilmemektedir. A konuşucusu, konuşmasının devamında " Sizin " ifadesini kullanarak dinleyicinin olumlu yüz isteklerine karşılık vermektedir. Ortak nokta kategorisi, grup içi kimlik imleçler alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. A konuşucusu, konuşmasının devamında " Bu konu zaten buranın konusu olmadığı için lütfen devam etmeyelim" ifadesini

kullanarak dinleyicinin olumsuz yüzüne hitap ederek, dinleyiciyi etkilememe isteği kategorisinin yüz tehdit edici davranışların genel bir kural olduğunu belirtme alt kategorisinden yola çıkarak olumsuz nezaket sergilemiş bulunmaktadır. B, C, D ve E konuşucuları aynı zamanda A konuşucunun olumlu yüz isteğini karşılayarak, ortak nokta kategorisinden anlaşmayı arttırmak ve anlaşamamaktan kaçınmak alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket göstermişlerdir.

2. Örnek:

A) Özür dilerim lafınızı böldüğüm için ama şimdi baktığınızda boşanma oranı hangi türde daha fazla? Herhangi bir araştırmanız oldu mu acaba?

عذر میخوام قطع میکنم اما الان که نگاه میکنین کدوم نوعه طلاق بیشتر شده؟ سرچ کردین اصلا؟

B) Diyelim ki /-

فرض کنیم که

C) Tabi ki modern de /-

معلومه که تو مدرن

B) Bir dakika müsaade ederseniz anlatacağım. Diyelim ki hanımefendinin söylediğine göre modern evliliklerde boşanma daha fazla, peki bir soru soracağım. Bir kadın neden boşanmak ister? Veya eşler neden boşanır? Çok detaya girmeden, yanıtı çok basit. Anlaşamazlar. Ha gel gelelim hanımefendinin savunduğu eski yönteme. Erkek ne yaparsa yapsın, aman boşanma yok. Anlaşamıyoruz, aman boşanma olmaz. Eeee? Ben ne anladım bu birliktelikten? Ne anladım bu yaşamdan? /-

یه لحظه، میگم الان. حالا باشد که به قول خانوم، تو مدرن بیشتره، حالا یه سوال. یه زن چرا طلاق میگیره؟ چرا زوج ها جدا میشن؟ بدون هیچ شرحی، همدیگرو درک نمیکنن. متد قدیم اینه، مرد هر کاری که میخواد انجام بده اکیه اما طلاق نداریم. آقاجون همدیگرو درک نمیکنیم، مشکلی نیست فقط طلاق نگیرین. این زن و شوهری به چه دردم خورد الان یعنی؟

A) Siz haklısınız ama bazı aileler bunu kabul etmez ama /-

حق با شماست. اما بعضی از خانواده ها اینو قبول نمیکنه

B) Başlarım aileye. Ben mi yaşıyorum ailem mi yaşıyor? Benim hayatımı, Allah Allah.

به درك، زندگيه منه يا اونا. ای بابا

(Sessizlik 2.20)

A konuşucusu dinleyicinin olumlu yüz isteğini karşılamış, ortak nokta kategorisinden yola çıkarak grup içi kimlik imleçlerinden yararlanarak olumlu nezaket sergilemiştir. Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkılırsa, A konuşucusu " Özür dilerim lafınızı böldüğüm için " ifadesiyle, anlaşma ilkesinden yola çıkarak kendi ve dinleyici arasındaki anlaşamamayı azaltarak, anlaşmayı arttırmıştır. Bunun yanında, bu ifade kullanımı Brown ve Levinson'nun ilkelerinde ortak nokta kategorisi, anlaşmayı arttırmak ve anlaşamamaktan kaçınmak alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak değerlendirilmektedir. C konuşucusu B'nin lafını keserek B'nin olumlu yüzünü önemsemektedir ve çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapmak alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır. B konuşucusu C'nin lafını keserek C'nin olumlu yüzünü önemsemektedir. Ayrıca, " Bir dakika müsaade ederseniz anlatacağım " ifadesini kullanarak konuşmaya özgü sezdirimde bulunmakla birlikte alaycılık alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık sergilemiştir. B konuşucusu konuşmasının devamında belirsizlik ve çok anlama gelebilirlik kategorisinden faydalanarak, aşırı genelleme yapmakla (ör: eşler neden boşanır? Anlaşamazlar, erkek ne yaparsa yapsın vs.) dolaylılık yapmış bulunmaktadır. A konuşucusu B'nin lafını bölerek B'nin olumlu yüzüne önem vermemektedir. Ancak konuşmasının başlangıcında " Siz haklısınız " ifadesini kullanarak, ortak nokta kategorisi, anlaşmayı arttırma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. Buna benzer bir şekilde konuşucunun sözü geçen ifadeyi kullanması, Leech (1983)'ün nezaket ilkelerindeki anlaşma ilkesiyle değerlendirilmektedir. A konuşucusu kendi ve B'nin arasında olan anlaşamamaktan kaçınarak, konuşmasına " Siz haklısınız " ifadesiyle başlamaktadır. B konuşucusu A'nın lafını kesmekle, A'nın olumlu yüzünü önemsememektedir ve " Başlarım aileye " ifadesini kullanarak dinleyicilerin yüzünü

önemsemekle birlikte, sosyal mesafeye dikkat etmeksizin ilişki gücünü varsaymakla birlikte, söylemek istediği konu konuşucunun yüzünden daha önemli olduğundan, dolaysızlık yapmış bulunmaktadır. Leech (1983)'ün edimsel işlevler ilkelerinden yola çıkarak, B konuşucusunun edimsel hedefi toplumsal hedefle çelişkili olduğundan B'nin bu ifadesi Leech'in çelişki ilkesiyle değerlendirilebilmektedir.

3. Örnek:

A) Teşekkür ederim geldiğiniz için ve zaman ayırdığınız için

ممنونم که اومدین، زحمت کشیدین

B) Ne demek

خواهش

C) Rica ederim

خواهش میکنم

D) Teşekkür ederim

ممنون

E) Güzeldi

خوب بود

F) Berbattı sinirim bozuldu ya

حالم بهم خورد بابا

A konuşucusu " Teşekkür ederim geldiğiniz için ve zaman ayırdığınız için " ifadesini kullanarak, dinleyicilerin olumlu yüz isteklerine karşılık vererek, teşekkür ifadesiyle dinleyiciye ortak nokta kategorisi, abartma alt kategorisinden yola çıkarak sevgi ve ilgi göstererek olumlu nezaket sergilemiştir. B, C ve D, A'nın teşekkür ifadesine karşılık A'nın olumlu yüzüne önem verip ortak nokta kategorisi, anlaşma isteği alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket göstermişlerdir. Bu konuşmada geçen teşekkürler, Leech (1983)'ün edimsel işlevler ilkeleri, eğlence ilkesinden yola çıkarak değerlendirilmektedir. Ancak, F konuşucusu "

Berbattı sinirim bozuldu ya " ifadesiyle, dinleyicilerin yüzüne önem vermeyip kendi fikrini söylemek, dinleyicilerin yüzlerini korumaktan daha ön planda olduğundan, F konuşucusu dolaysızlık yapmış bulunmaktadır.

4.4.2. Türk grubundan alınan örnekler:

1. Örnek:

A) Buse problem mi var?

B) Ya bir şey yok kızlar

C) Buse biraz bizi yabancılardı sanırım

D) Aynen

E) Muhtemelen

F) Aynen, galiba öyle oldu

A) Buse sessiz ya, çok konuşmaz o. Fazla konuşmaz ya o

C) Ya olsun ya, biz yine de tanıştığımıza memnun olduk Buse
(sessizlik)

B, A'nın sorusu karşısında " Aa bir şey yok kızlar " diyerek A'nın olumlu yüzüne önem vererek yanıtlamada bulunmuştur. " Kızlar " ifadesinin kullanımı ortak nokta kategorisi, grup içi kimlik imleçleri alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak değerlendirilmektedir. C konuşucusunun bir cümlesi ardından D, E ve F aynı anda C'nin olumlu yüz isteğini önemseyerek ortak nokta kategorisi, anlaşma isteği alt kategorisi ve ortak nokta iletme alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket yapmış bulunmaktadır. A konuşucusu " Buse sessiz ya, çok konuşmaz o. Fazla konuşmaz ya o " ifadesiyle, konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, gereksiz yineleme yapma alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır.

2. Örnek:

A) Bir şey soracağım, peki iyi getirisi var mı bu işin?

B) Tabi ki 5 milyar kazanan var ya

A) Vallahi mi?

B) Valla

C) Ama o azıcık çok rahat bir insan böyle rahat konuşabilen, her insanla oturup sohbet edebilen bir insan/-

B) Biraz da böyle yavşak falan olunca

A konuşucusu dinleyicinin olumlu yüz isteklerine karşılık vererek konuşucu ve dinleyicinin işbirliği iletimi kategorisi, açıklama talebinde bulunma alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. Konuşmanın devamında B konuşucusu " Tabi ki 5 milyar kazanan var ya " ifadesiyle ve devamında A konuşucunun " Valla? " ifadesi, bunlarla beraber, akabinde B'nin " Valla " ifadesi olumlu yüze önem vererek ortak nokta kategorisi, anlaşmayı arttırmak alt kategorisinden olumlu nezaket olarak belirlenmektedir. C konuşucusu konuya ifadelerini katarak anlaşma isteğini belirterek olumlu nezaket göstermektedir. Ancak B konuşucusu C'nin lafını keserek gerçek yüz tehdit edici davranışta bulunup " Biraz da böyle yavşakk falan olunca " ifadesini kullanarak belirsizlik kategorisinden eksik kullanım ve tamamlama yapmayan kullanımdan yola çıkarak dolaylılık kullanımında bulunmuştur. " Yavşak " sözcüğü Türkçe'de hakaret niteliğinde veya aşağılama niteliğinde kullanılmaktadır. Leech (1983)'ün edimsel işlevler ilkelerinden yola çıkarak B konuşucunun " Yavşak " sözcüğü kullanımı, çelişki kategorisiyle değerlendirilmektedir.

3. Örnek:

A) Ne dansı yapıyorsun?

B) Salsa, Bachata

(-) kızların 4u: ay yy

A konuşucusunun sorusu karşısında B yanıt verdikten sonra geriye kalan 4 dinleyici aynı anda "Ay yy" seslemiyle B'nin olumlu yüz isteklerine karşılık vererek ortak nokta kategorisi,

abartma alt kategorisinden ilgi ve sevgi göstererek B'ye olumlu nezaket sergilemiş bulunmaktadır.

4.5. İranlı erkeklerin/kadınların farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanıdık olan kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

1. Örnek:

D: Ama bu bir gerçek biliyor musunuz? hatta/-

اما این یه واقعیتیه، حتی

C: Pardon aşkım lafını böldüm ama (D gülerek kafa sallıyor) abi ülkenin profili belli yani onlara da hak vermek lazım/-

شرمنده عزیزم حرفتو قطع کردم، وجهه ی مملکت معلومه من به اونام حق میدم

B: Ama

اما

C: Söyle canım

بگو عزیزم

B: Hayır hayır devam et pardon

نه شرمنده ادامه بده

C: İnsanlar gidip de haritayı karıştırıp İran'ı bulup ya da Google'a yazıp İran hakkında okuyacak halleri yok yani /-

ملت بیکاره مگه بره گوگل سرچ کنه که ایران کجاست و چیکارس

E: Yo hiç öyle değil insanlar geliyorlar Tebriz'in pazarında Abguşt yemeğini biliyor ya.

اصلا اینجوریام نی، ملت میان بازار تبریز واسه آبگوشت

C, D'nin lafını keserek, D'nin olumlu yüzüne önem vermeyerek yüz tehdit edici davranışta bulunmaktadır. Ancak sonradan " Pardon aşkım lafını kestim " ifadesiyle olumsuz nezaket sergilemiş olmaktadır. B, C'nin lafını keserek olumlu yüz tehdit edici davranışta bulunmuştur. Konuşmanın hemen devamında C, " Söyle canım " ifadesini kullanarak konuşucu ve

dinleyicinin işbirliği kategorisi, dinleyiciye hediye verme alt kategorisinden yola çıkarak anlayış ilkesinden olumlu nezaket sergilemiş bulunmaktadır. Leech (1983) den yola çıkarak C'nin davranışı Leech'in anlayış ilkesiyle ölçülmektedir. Aynı ilke konuşmanın hemen devamında B'nin konuşması için de geçerlidir. B kişisi konuşmanın devamında aynı kategoriden ve aynı alt kategoriden yola çıkarak aynı nezaketi (olumlu nezaket) sergilemektedir. C kişisi, " İnsanlar gidip de haritayı karıştırıp İran'ı bulup ya da Google'a yazıp İran hakkında okuyacak halleri yok yani " ifadesinden yola çıkarak belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapma alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır.

E kişisi konuşmanın devamında C'nin lafını keserek olumlu yüz tehdit edici davranışta bulunarak " İnsanlar geliyorlar Tebriz'in pazarında Abguşt yemeğini biliyor ya " ifadesini kullanarak, belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapma alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapmış olmaktadır.

2. Örnek:

C: Tamam da yüzde kaçını biliyor ki acaba. Onun uğraşı kültür araştırmasıysa, bal gibi de bilmesi lazım. İş o çünkü. Fotoğrafçıysa onu yapması lazım işi o zaten, ama sıradan normal bir vatandaş neden böyle bir şey yapsın ki /-

اوکی اماچند درصدشون میدونه. اگه کارش فرهنگ باش مثل خر باید بدونه. عکاس باشه هم اوکی. یه سیتیزنه معمولی چرا باید همچین کاری بکنه

E: Yo yine katılmıyorum /-

بازم قبول نمیکنم

A: Ya zıplatma insanın sinirini ya, ne bok biliyorsun ki? Katılmıyorum! Doktor hanım konuşuyor burada Allah Allah (mizah var)

اعصابمونو نریز بهم بابا ،چه قحی میدونی که قبول نمیکنی.خانوم دکترداره صحبت میکنه اینجا

(E tebessümle sadece bakar)

F: O tebessüm ne demek biliyor musun?

اون نيم لبخند ميڊوني ديگه چيه؟

A: Fuck you demek

يعنى فاك يو

(herkes kahkaha atar)

E: Ya olur mu ya tövbe de

نه بابا اين چه حرفيه

D: Ya he he

آره جونه خالت

(herkes gülmeye başlar)

Grupta yer alan kişilerin birbirini tanması iletişim olarak konuşmalarını etkilemektedir. E kişisi, C'nin lafını keserek ve "Yine katılmıyorum" ifadesini kullanarak olumlu yüz tehdit edici davranış sergilemiştir. İlişki gücüne bakıldığı zaman bu gruptaki bireyler tamamen birbirlerine yakın ve birbirlerini tanıyan bireylerden oluşmaktadır. Ancak E kişinin C'nin lafını "Yo yine katılmıyorum" ifadesiyle bölmesi, C'nin olumlu yüzüne hasar vererek yüz tehdit edici davranış sayılmaktadır. E kişinin aykırılık belirtisi yüz konusundan öne geçerek, yüz tehdit edici davranışta bulunmakta olup ve böylece dolaysızlık sergilemektedir. Konuşmanın devamında A kişisi, E'nin lafını keserek onu olumlu yüzünü önemsememiştir ve böylece yüz tehdit edici davranışta bulunmuştur. Bununla beraber, Leech(1983)'ün edimsel işlevlerinden yola çıkarak A kişinin davranış ve konuşmasını "Ne bok biliyorsun" ifadesinden yola çıkarak (küfürlü konuşma) çelişki olarak değerlendirilmiştir. A'nın tutumu E kişisine karşı böyleyken C kişisine karşı tamamen zıtlık göstermektedir. A kişisi, "Doktor hanım konuşuyor" ifadesini kullanarak, C'nin olumlu yüz isteklerine karşılık vererek ortak nokta kategorisi, şaka yapma alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. E'nin gülümsemesi üzerine (A kişisi ve E kişinin ilişki gücünün yoğun olduğunu göstermektedir) F kişisi, A'ya E kişinin

gölümsemesinin nedenini sormakla A'nın olumsuz yüzüne hitap eden ifadede bulunarak " O tebessüm ne demek biliyor musun " açık sözlülük kategorisi, dolaylılık (dolaylı sorular ve dolaylı konuşma) alt kategorisinden yola çıkarak olumsuz nezaket olarak belirlenmiştir. A kişinin " Fuck you demek " ifadesi sosyal mesafenin fazla olduğu ve ilişki gücünün zayıf olduğu herhangi bir etkileşimde dolaysızlık olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu konuşmada sosyal mesafenin az olması ve ilişki gücünün fazla olmasından yola çıkarak ve üstelik dinleyicilerin olumlu yüz isteklerini karşılama amacıyla ortak nokta kategorisi, şaka yapmak alt kategorisinden bakıldığı zaman olumlu nezaket olarak değerlendirilmektedir. Konuşmanın devamında E kişisi, " Ya olur mu ya " cümlesini kullanarak, A kişinin olumlu yüz isteğine karşılık vererek ortak nokta kategorisi, anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiş bulunmaktadır.

3.Örnek:

D: Ya sizce açılır mı ya? Doktora gitti ya.

به نظره شما وا ميشه؟

F: Kardeşim sen Almanya istemiyor muydun ya?

داداش تو مگه آلمان نميخواستی؟

C: D Amerika olmadı diye Almanya istedi yoksa Amerika'yı istiyordu

د، آلمان ميخواه چونکه آمريکا نشد

B: Öyle mi ya?

واقعا؟

D: Tabi benim yerime C yanıtladı

آره، البته س بجای من جواب داد

C: Ya aşkım ya özür dilerim (utanma var)

عشقم معذرت ميخوام

D: Şaka yaptım aşkım, şaka. B'ciğim şöyle bir şey var Almanya'da avantaj fazla ama diğer

tarafı Amerika tamam para ödenecek orda, ama benim ölkem, yani sık değil, millet somurtkan değil. Daha önce de orda yaşıadığımdan dolayı bir tecrübem var ama Almanya değişik ya, bir de sistemleri çok sıkı fıkı, bu azıcık geriyor beni ama /-

شوخی کردم عشقم، ب، عزیزم تو آلمان موقعیت زیاده ازون طرفم واسه آمریکا باید پول بدی اما کشوره منه، ملتش سرد نیست خوشرو هستن. اونجا زندگی کردم میدونم جیکو پوکشو اما آلمانو، نه. سیستمشون دیسپلینه بالا داره اینم رو مخمه

D'nin konuşmasının devamında F soru sorarak geçmişten gelen bir konu hakkında yineleme yapıp konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, ipucu vermek alt kategoriden yola çıkarak dolaylılık sergilemiş bulunmaktadır. Başka bir değerlendirmede, konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, cevabı beklenmeyen sorular alt kategorisinden yola çıkarak, ayrıca F kişisi ve D kişinin ilişki gücü ve sosyal mesafesi de göz önünde bulundurulursa dolaylılık yapıldığı kanaati kaçınılmaz olacaktır. D kişisine F tarafından doğrultulan soru C kişisi tarafından yanıtlanarak D'nin olumlu yüzü devre dışı kalmıştır. Ancak C kişisi ve D kişinin arasındaki ilişki gücü ve sosyal mesafeden yola çıkarak, konunun yüz tehdidi olamadığı belirtilmektedir. Konuşmanın devamında, D " Tabi benim yerime C yanıtladı " ifadesiyle şaka yaparak ortak nokta kategorisi, şaka yapma alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. Konuşmanın devamında C kişisi " Ya aşkım ya özür dilerim " ifadesini kullanarak yüz koruma çabasına girmiştir. Bilindiğı gibi özür dileme alt kategorisi, olumsuz nezaket alt kategorilerinden, konuşmacının dinleyiciyi etkilememe isteğı kategorisinde yer almaktadır. Ancak bu konuşmada özür dileme eylemi farklı fikir sunma eyleminden yola çıkarak değil (olumsuz nezaket), anlaşılamamaktan kaçınmak olarak değerlendirilmiştir. Bundan yola çıkarak C kişinin yaklaşımı ortak nokta kategorisi, anlaşılamamaktan kaçınma alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak belirlenmiştir. D kişinin C'ye olan cevabı aynı kategoriden ve anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşılamamaktan kaçınma alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak ele alınmıştır.

4.6. Türk erkeklerin/kadınların farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanıdık olan kişilerden oluşan

bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

1. Örnek:

E1: Kız bu kayıтта mı?

K1: Evet niye ki?

(herkes gülmeye başlar)

K2: Ya hocalara giydiriyoruz burada. Ne demek niye ki?

E1: Kanka hem de enine boyuna

(herkes kahkaha atar)

K1: Yok ya bu hoca kafa hoca. Bizim bu hocanın yanında neler konuşuruz neler. Hocam ya kusura bakma seviyorum seni (güler)/-

Hem Türk hem de İran kültüründe, toplumsal cinsiyete vurgu yapan seslenme ifadelerini kullanmak kibar bir davranış olarak değil aşağılayıcı olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu konuda ilişki gücü ve sosyal mesafe büyük bir rol almaktadır. E1 Konuşucusu K1'e "kız" diye hitap etmesi sosyal mesafe ve ilişki gücünden yola çıkarak ortak nokta kategorisinden grup içi kimlik imleçleri alt kategorisinden faydalanarak olumlu nezaket olarak değerlendirilmiştir. K2'nin " Ya hocalara giydiriyoruz " ve devamında E1 konuşucusunun " Kanka hem de enine boyuna " ifadeleri sosyal mesafeyi göz ardı ettikten sonra metafor kullanımı nedeniyle dolaylılık olarak değerlendirilmektedir. Ancak grubun içerisindeki ilişki gücünün fazla ve sosyal mesafenin yakın olmasından dolayı ortak nokta kategorisi, şaka yapmak alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak değerlendirmektedir. E1 konuşucusunun " Kanka " ifadesinin kullanımı, ortak nokta kategorisi, grup içi imleçler alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak değerlendirilmektedir. Konuşmadan hemen sonra herkesin kahkaha atması, yüz tehdit edici durumun olmadığını belirtmektedir. Böylece hem yüz konusu hem de nezaket konusunda sosyal mesafe ve ilişki gücünün ne kadar önem taşıdığı bariz bir şekilde görülmektedir. K1 konuşucusu orada olamayan hocasına hitaben " Ya bu hoca kafa "

ifadesini kullanarak konuşmaya özgü kullanım kategorisi, alt kategorilerden olan metafor kullanımında bulunarak dolaylılık yapmıştır. K1 konuşmasının devamında " Ya hocam ya kusura bakma seviyorum seni " ifadesinden yola çıkarak varsayım yoksunluğu kategorisi, özür dileme alt kategorisinden yola çıkarak olumsuz nezaket olarak değerlendirilmiştir.

2. Örnek:

K: Sıçma ve tuvalet muhabbetiniz bittiyse benim bir önerim var /-

E: Hah grubun beyni konuşsun (gülme var)

K: Sus be (gülme var). Bence bu akşam ya da yarın tüm konulara bakalım ertesi gün toplanalım konu tekrarı yapalım böylece/-

E konuşucusu K'nin lafını keserek konuşucunun olumlu yüzüne önem vermemektedir. Bununla beraber " Grubun beyni konuşsun " ifadesiyle, söylemek istediği mesajı veya cümleyi direkt olarak söylememekle birlikte, konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık kullanmış olmaktadır. K, E'ye karşı, " Sus be " ifadesini kullanarak olumsuz yüz isteğini tehdit eden davranışta bulunmaktadır. Bununla birlikte söylemek istediği ve iletmek istediği mesaj E'nin yüzünü memnun etmek isteğinden daha fazla olarak görülmektedir. Bundan yola çıkarak K konuşucusu dolaysızlık yapmış bulunmaktadır. Sosyal mesafe ve ilişki gücünün dolaysızlıkta önem taşıdığı bilinmektedir. Sosyal mesafe ne kadar yakın ve ilişki gücü fazlaysa o zaman dolaysızlık sergilenme ihtimali olmamaktadır. Ancak, söz konusu konuşmaya bakıldığı zaman, K konuşucu E'nin ifadesi karşısında sert yanıt vermektedir. " Be " ifadesi kullanımı K konuşucunun gülümsemesine rağmen ne kadar şiddetli tepki gösterdiğini belirtmektedir. Bununla beraber, unutmamak lazım ki " Be " kullanımı Türkçede her zaman konuşmada sertlik ifadesi olmayıp bağlama göre rol değiştirmektedir. Ancak yüz ifadesi, vücut dili ve ses tonlamasından yola çıkarak bu kullanımın bağlamda olan konumu belirlenebilmektedir.

3. Örnek:

K1: Valla ben dedim en iyisi okuyup gelip beraber çalışmak

E1: Yapalım ya. Notlar peki?

K2: Oha yuh. Notum yok deme alırım ayağımın altına.

E1: Kanka bu kızın bugün neyi var? lan aslan falan mı yemiş?

K2: Evet aslan yemişim lan, Allah Allah.

E1 konuşucusu, K1'in cümlesinin ardından onun olumlu yüz isteğine karşılık verip yüz tehdit edici davranıştan kaçınmıştır. E1 konuşucusu ortak nokta kategorisi anlaşma istediğinde bulunma alt kategorisinden ortak noktayı (ders çalışma) ileri sürerek, ortak nokta kategorisi, ortak olan noktaları ileri sürmek ve çoğaltmak alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. K2 " Oha yuh " ifadesini kullanarak olumsuz duygusunu karşıdaki dinleyiciye (E1) belirterek olumsuz yüz isteğine tehdit oluşturmaktadır. E2 konuşucusunun devamında " Alırım ayağımın altına " kullanımıyla, konuşmaya özgü sezdirimler kategorisi, metafor kullanım alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır. Konu takibinden yola çıkarak, E1 konuşucusu " Aslan falan mı yemiş? " ifadesiyle, mesajını direkt olarak verememekle birlikte konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık sergilenmiştir. Başka bir değerlendirme açısından, E1 konuşucusunun " Aslan falan mı yemiş? " ifadesi konuşmaya özgü sezdirimler kategorisi, metafor kullanımı alt kategorisinden de değerlendirilmektedir. K2 konuşucusu " Evet aslan yemişim lan, Allah Allah" ifadesiyle, konuşmaya özgü sezdirim kategorisinden, hem abartma hem de metafor kullanımı alt kategorilerinden yola çıkarak dolaylılık yapmış bulunmaktadır.

4.7. İranlı erkeklerin/kadınların farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanımadığı kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

1.Örnek:

K1: ... Kadınlar ya 400 de 400 dur deyip işi kabul ediyorlar ben böyle düşünüyorum. Tabi ki bu benim kendi fikrim. Bu kadar kadınlara fazla iş tanımanın sebebi, kadınlara az maaş

vermelerinden dolayıdır. Bir kadın bunu kabul ediyor ama bir erkek bunu yani düşük maaşı kabul etmiyor /-

زن ها 400 هم 400 نه خب، ميگنو قبول ميکنن، اين نظره منه. حقوقه زن ها کمه به همين دليل فرصت کاريشون زياده.
زنها حقوقه کم رو قول ميکنن اما آقايون نه

K2: Çok pardon kesiyorum lafınızı ama o eskilerdeydi erkekler dışarda ve kadınlar evin içinde çalışıyorlardı, şimdi baktığınız zaman...

شرمنده حرفتو قطع ميکنم اما اون قدیم بود که مرد ها بیرون کار ميکردنو زن ها تو خونه. الان که نگاه ميکنی ...

K2, K1'in konuşmasını keserek olumlu yüzü tehdit edici davranışta bulunmaktadır. Ancak, yüz tehdidini " Çok pardon kesiyorum lafınızı ama " ifadesiyle minimuma indirmiştir. K2'nin konuşması olumlu nezaket ve olumsuz nezaket olarak, iki şekilde değerlendirilebilir. " Lafınızı " kullanımına dikkat edildiği zaman, konuşucu ortak nokta kategorisi, grup içi imleçler alt kategorisinden yola çıkarak dinleyicinin olumlu yüz isteğine karşılık vererek olumlu nezaket sergilemiştir. Başka bir bakımdan bakıldığı zaman, " Çok pardon kesiyorum lafınızı ama " ifadesinden yola çıkarak konuşucunun telafi gerektiren eylemde bulunup, dinleyicinin olumsuz yüzüne hitap etmektedir. Böylece konuşucunun dinleyiciyi etkilememe isteği kategorisi, özür dileme alt kategorisinden yola çıkarak olumsuz nezaket sergilemesinde bulunmaktadır. K2 konuşucusu " Çok pardon kesiyorum lafınızı ama " ifadesiyle dinleyici ve kendi arasındaki hoşlanmama durumlarını azaltma çabasıyla, Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkarak, bu durum sempati (anlayış) ilkesiyle değerlendirilmektedir. Aynı zaman sözü geçen ifadeyi kullanmakla da dinleyici ve kendi arasındaki anlaşamamaktan kaçınma çabasıyla Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden anlaşma ilkesinden yola çıkarak değerlendirilmektedir.

2.Örnek:

E1: Hocam ben bir şey söyleyeceğim. Kaç dakika önce arkadaşımız, Şiilikten, Müslümanlıktan bahsederek, bizim toplumun Müslüman bir toplum olduğunu vurgulayarak erkeğin dışarda ve kadının evde çalışmasıyla alakalı bir şeyler söyledi. Şimdi bizim konuştuğlarımız o lafların tam

tersine, o zaman burada bir paradoks söz konusu değil mi?

استاد من یه چیزی میخوام بگم. چند دقیقه قبل دوستمون راجع به شیعی بودن و مسلمان بودن صحبت کرد و تو این راستا گفت که مرد ها بیرون و زن ها باید خونه باشن. الان کل حرفای ما ضد قبلی هاست. پرادوکسه دیگه مگه نه؟

K1: Aslında beyefendinin söylediği gibi olmalı ama şimdi ekonomik sorunlar ve aile tipinin değişimi falan /-

اصلش حق با آقااست اما تنیه خونواده ها و شرایط اقتصادی عوض شده

E2: Toplum /-

جامعه

K2: Ben evde /-

من تو خونه

K3: Ben şimdi evde oturup...

من آلاں خونه بشینمو...

Bu çalışmada daha önceki bazı değerlendirmelerde de değinildiği gibi, nezaket konusunda bilindiği gibi sosyal mesafe, ilişki gücü ve kültürel yükümlülükler önem taşımaktadırlar. Türk kültüründe “arkadaş” sözcüğünün kullanımı, hitap şekli olarak değerlendirilirken İran kültüründe saygı göstergesi olarak bilinmektedir. Bundan yola çıkarak, E1 konuşucusu " Arkadaşımız " (farsça da "Dūsteman") ifadesini kullanarak ortak nokta kategorisi, grup içi imleçler alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiştir. Yine İran kültüründen yola çıkarak, “Arkadaş” sözcüğünün kullanımı dinleyiciye bir övgü olarak görünmektedir. Böylelikle konuşucunun " Arkadaşımız " ifadesi Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden övgü ilkesiyle de örtüşmektedir. K1 konuşucusu konuşmanın hemen devamında " Aslında beyefendinin söylediği gibi olmalı " ifadesini kullanarak dinleyicinin olumlu yüz isteklerine karşılık verip ortak nokta kategorisi, anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket göstermektedir. Konuşucunun bu davranışını Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden anlaşma ilkesiyle de değerlendirilebilir. K1 konuşucunun

konuşmasında nezaket ile alakalı olan başka bir konu, " Beyefendi " sözcüğünün kullanımı olarak göze çarpmaktadır. " Beyefendi " sözcüğünün kullanımı, İran kültüründe saygı göstergesi olarak belirlenip, Farsçada olan karşılığı " Aga " olarak bilinmektedir. Bu noktadan yola çıkarak K1 konuşucusu ortak nokta kategorisi, grup içi imleçler alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiş bulunmaktadır. Aynı zamanda, " Aga " sözcüğü övgü olarak değerlendirildiğinden, Leech (1983)'ün nezaket ilkelerinden yola çıkarak övgü ilkesinden bu konu değerlendirilebilmektedir. E2, K2 ve K3 sırayla birbirlerinin lafını keserek birbirinin olumlu yüzünü önemsemeyerek yüz tehdit edici davranışlarda bulunmuşlardır.

3. Örnek:

E1: Hocam peki bir şey soracağım. Hani hep kadınları överek konuşuluyor ya. Kadın hakları diye bir şey var, neden erkek hakları diye bir şey yoktur?

استاد یه چیزی. هی از خانوما تعریف تمجید میکنیم ، چرا چیزی به نام حقوقه زنان هست اما حقوقه مردان نیست؟

K1: Ya /-

عجب

K2: Zaten onların var ki /-

اونا دارن که

K3: Her yer zaten onların ki /-

همه جا مال اوناست که

K1: Hiç bir yer olmamış ki erkeklerin haklarını ayaklar altına alsınlar

هیچ جایی نبوده که حقوقه مردا پایمال بشه

(erkekler kendi aralarında konuşmaya başladılar)

K2: Allah hakların hepsini erkeğe vermiş ki zaten

خدا همه ی حقوق رو به مردا داده که

(öğrenciler kendi aralarında konuşmaya başladılar)

K3: Siz herhangi bir yerde bir erkeğe haksızlık yapıldığını gördünüz mü hiç? Ama kadınlara

geline hiç düşünmeden, haksızlık da yapılır, hakları da alınır ve onların sesi bile çıkamaz.

Neden? Çünkü onlar kadın.

شما جایی دیدین که حقوقه یه مردی ضایع شه؟ اما وقتی نوبت زن ها میشه حقشونم ضایع میکنن، ناحقی هم میکنن اما صدای زن ها در نمیاد. چرا؟ چونکه زنن

Konuşmanın daha öncesinden yola çıkarak ve konuşma bağlamı göz önünde bulundurulduğu zaman, belirli kategoriye yerleştirilmiş kadın kitlesinden bahsedilmektedir. Ancak E1 konuşucusuna gelince, bağlamı yitirerek " Kadınları överek " ifadesinden yola çıkarak genelleme yapmış, övme eylemini kadınların hepsine yayarak genelleme içeren ifade kullanımında bulunmuştur. Bundan yola çıkarak belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapma kategorisinden yola çıkarak dolaylılık kullanılmıştır. Konuşmanın devamında " Kadın hakları diye bir şey var, neden erkek hakları diye bir şey yoktur? " ifadesini iki farklı alt kategoriyle açıklayabiliriz. Birincisi E1 konuşucusunun kast ettiği sadece direkt konuşmadan kaçınarak dinleyiciye hak vermeyip konuya tamamen karşı olduğunu belirtmesi. Böylece konuşmaya özgü sezdirimler kategorisi, ipucu vermek alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık yapıldığı açıklanabilmektedir. İkinci açıklama, yine konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, cevabı beklenmeyen sorular alt kategorisinden değerlendirilmektedir. Konuşucunun bu bakımdan ilerlediği farz edilirse, konuşucunun bu cümle kullanımındaki hedefi sadece erkeklerin haksızlığa uğramasının savunulması ve kadınların (genel olarak) hepsinin övülmesine karşı olunması olarak görülmektedir. Gerek birinci, gerekse ikinci bakış açısına göre, E1 konuşucusunun konuşması dolaylılık olarak değerlendirilmektedir. K1, K2 ve K3 sırayla birbirlerinin lafını keserek, birbirinin olumlu yüzüne önem vermemektedirler. Ancak, K2 ve K3 birbirine destekleyici konuşma sağlayarak ve aynı fikri paylaşarak, anlaşma isteğinde bulunmuşlardır. Anlaşma isteğinde bulunma, olumlu nezakette ortak nokta kategorisinin alt kategorisi olarak bilinmektedir. Fakat iki konuşucu da aynı zamanda E1 konuşucusuna yanıt vererek aynı konumda yer almaktalar. Bundan dolayı

dinleyici ve konuşucu etkileşimi söz konusu olamadığından, olumlu nezaket ilkesinden yararlanamadıkları söylenebilmektedir. Ancak aynı fikirde olduklarından dolayı ve fikirleri birbirlerini desteklediğinden yüz tehdit edici davranışın derecesinin düşmesi söz konusu olabilmektedir. K3 konuşucusu " Her yer zaten onların ki " ifadesiyle her yerin erkeklere ait olduğunu öne sürmektedir. K3 konuşucusunun ifadesini iki bakımdan değerlendirebiliriz. Birincisi konuşmaya özgü sezdirimler kategorisi, metafor kullanımı alt kategorisinden ve ikincisi de belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapmak alt kategorisinden. " Her yer " ifadesi göz önünde bulundurulursa, belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapmak alt kategorisi kullanımından dolayı, dolaylılık yapıldığı belirtilmektedir. " Her yer zaten onların ki " ifadesinin tümü dikkate alınırsa, o zaman konuşmaya özgü sezdirimler kategorisinden metafor kullanımı alt kategorisinden, dolaylılık yapıldığını belirtilmektedir. Gerek birinci gerekse ikinci bakış açısına göre, K3 konuşucusunun ifadesi, dolaylılık olarak değerlendirilmiştir. Konuşmanın akışında K1, K2 ve K3 her üçü de kendi ifadelerinde genelleme yapmışlardır. K1'e gelince " Hiç bir yer olmamış ki erkeklerin haklarını ayaklar altına alsınlar ", K2'ye bakınca " Allah hakların hepsini erkeğe vermiş ki zaten " ve son olarak K3'e bakıldığı zaman " Siz herhangi bir yerde bir erkeğe haksızlık yapıldığını gördünüz mü hiç? Ama kadınlara gelince hiç düşünmeden haksızlıkta yapılır, hakları da alınır ve onların sesi bile çıkamaz neden çünkü onlar kadın ", üç konuşucusunun da aşırı genelleme kullandığı bariz bir şekilde görülmektedir. Bu noktalardan yola çıkarak belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapma alt kategorisini kullanarak konuşucuların üçünün ifadesi dolaylılık olarak değerlendirilmiştir. Ancak başka bir bakışla, K1 ve K2 konuşucularının ifadeleri dinleyicinin olumsuz yüzüne hitap etmekle birlikte açık sözlülük kategorisi, dolaşıklık alt kategorisinden yola çıkarak, olumsuz nezaket olarak değerlendirilebilmektedir. Ancak K3 konuşucusunun " Siz herhangi bir yerde bir erkeğe haksızlık yapıldığını gördünüz mü hiç? " ifadesinden sonra gelen açıklamasından dolayı " Ama

kadınlara gelince, hiç düşünmeden haksızlık da yapılır, hakları da alınır ve onların sesi bile çıkamaz. Neden? Çünkü onlar kadın ", dolaşıklık alt kategorisinde dinleyiciye kendi çıkarımına pay bırakmadığı için olumsuz nezaket sergilememektedir. Ancak, K1 ve K2 ifadelerinin ardından herhangi bir açıklama yapmadıklarından ve çıkarımı dinleyiciye bıraktıklarından dolayı konuşmaları olumsuz nezaket olarak değerlendirilmektedir.

4.8. Türk erkeklerin/kadınların farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanımadığı kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamaları nasıldır?

1. Örnek:

K1: Ya bir üçüncü olalım da

K2: Aynen kız

K3: Ya en iyisi 1. dünya 2.dünya 3.dünya ve Türkiye en iyi sıralama böyle (herkes güler)

K1: Ya yapmayın ya bir kategoriye gireriz yahu (herkes güler)

E: Ya o kategori sözcüğünü bir daha söylesene Allah aşkına ya (herkes güler)

Konuşmanın genel çizgilerine bakıldığı zaman, gülmeyle beraber yapıldığından dolayı ve bu herkes için geçerli olduğundan, yüz tehdit edici davranışların az olduğu düşünülmektedir. Bireyler birbirlerini ilk defa görmelerine rağmen yakın ilişkiler kurarak kaynaşmışlardır. K1'in ifadesinin ardından K2 " Aynen kız " ifadesini kullanarak anlaşma isteğinde bulunmuştur. Böylece dinleyicinin olumlu yüz isteklerine karşılık vermiştir. K2'nin " Aynen kız " ifadesi iki bakımdan yorumlanmaktadır. Birincisi, " Aynen " sözcüğünü vurgulayarak K1 ile aynı fikirde olduğu ve anlaşma isteğinde bulunma göstergesi ve böylece de ortak nokta kategorisi, anlaşma isteğinde bulunma alt kategorisinden faydalanarak olumlu nezaket sergilenmiştir. İkincisi, " Kız " sözcüğünün kullanımı, ortak nokta kategorisi, grup içi imleçler alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket olarak değerlendirilmektedir. K3, K2 ile aynı zamanda konuşmasına rağmen " Ya en iyisi 1. dünya 2.dünya 3.dünya ve Türkiye en iyi sıralama böyle " ifadesiyle, şaka yaparak herkesi güldürmekle, ortak nokta kategorisi, şaka yapmak alt kategorisinden yola çıkarak

olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır. K1 konuşucusu aynı K3 gibi şaka yaparak ortak nokta kategorisi, şaka yapma alt kategorisinden faydalananarak olumlu nezaket sergilemektedir. E konuşucusu " Ya o kategori sözcüğünü bir daha söylesene Allah aşkına ya " ifadesiyle, K1'in kullandığı bir sözcüğün tekrarını istemektedir. Sosyal mesafenin uzak olduğu bir ilişkide bu istek, konuşmaya özgü sezdirim kategorisi, alaycılık alt kategorisinden yola çıkarak dolaylılık olarak belirlenmektedir. Ancak bu konuşmadaki bireylerin birbirlerini daha önceden görmemiş ve tanışmamış olmalarına rağmen, ilişki güçleri görüştükten sonra yoğunlaştığı ve sosyal mesafeleri azaldığı için, E'nin ifadesi şaka olarak kabul edilmektedir ve bu mevzu herkesin gülmesiyle (özellikle K1) belirgin olarak gözükmektedir. Bu konudan yola çıkarak, E konuşucusu ortak nokta kategorisi, şaka yapma alt kategorisinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemektedir.

2. Örnek:

E1: Bence hiç büyütecek bir yanımız yok ki

E2: Bence de bölgesel olarak tamam da, ama dünya çapında yok

(birkaç erkek alkışlar ve herkes güler)

E3: Ya adam haklı, hiç değilse futbol liderlerimiz bir yerlerde gözüküyor da böylece adımız söyleniyor

(iki kadın 3 erkek aynı anda konuşmaya başlar ve konuştukları anlaşılmaz)

E1 konuşucusunun " Hiç büyütecek bir yanımız yok " ifadesi, iki açıdan değerlendirilebilir. Konuşucu, konuşmasının çıkarımını tamamen dinleyiciye bırakmaktadır. Böylece dolaylılık sergilemiş bulunmaktadır. Ancak kategori ve alt kategori kısmında belirtildiği gibi iki açı söz konusudur. Birincisi, konuşmaya özgü sezdirim, metafor kullanımı alt kategoriden yola çıkarak " Büyütecek bir yanımız " ifadesi ve ikincisi, belirsizlik veya çok anlama gelebilirlik kategorisi, aşırı genelleme yapmak alt kategorisi " Yanımız (Türkler) " den yola çıkarak dolaylılık olduğu belirtilmektedir. E2 konuşucusu " Bence de bölgesel olarak tamam da ama dünya çapında yok

" ifadesini kullanarak anlaşma isteğinde bulunarak anlaşamamaktan kaçınmaktadır. Böylece ortak nokta kategorisi, anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemektedir. E3 konuşucusu aynı E2 gibi anlaşmaya meyilli olduğundan, ortak nokta kategorisinden anlaşamamaktan kaçınma ve anlaşma isteğinde bulunma kategorilerinden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemektedir.

3. Örnek:

K1: Ya arkadaşlar kaç kişi tanıyorsunuz hocaya gidip de hocam bu neden böyledir diyor ve ya soruyor /-

E: Tamam kabul ediyorum yok da, ama kendini de hoca zanneden kısıtlı bir kısım ve öyle davranan insanlar çok /-

K2: Ya sana bir şey söyleyeyim, tamam. O.K. Gidip de hocaya sorarsın hocanın görevi bu zaten, sana yanıt verme, sorularını yanıtlama falan filan. Ama konu şu ki, ortalıklarda hoca kalmamış ki, sen gittiğinde makul bir yanıt alarsın diye. Aslında dini insan dediğimiz o kadar az ki ve geriye kalan din adına çalışan insanlar dini o kadar yanlış anlatıyorlar ki. Yanlışları doğru diye kabul ettirmişler. Mesela bakıyorsunuz bir ayet ortalıklarda dolaşıyor ama öyle bir saçma sapan bir şekilde dolaşıyor ki, bu ne alaka bu ne yani /-

E konuşucusu K1'in olumlu yüzüne önem vermemekle birlikte K1'in lafını kesmekle olumlu yüzü tehdit edici davranışta bulunmuştur. Ancak " Tamam kabul ediyorum " ifadesini kullanarak, K1 konuşucusuyla anlaşma isteğinde bulunmaktadır. Konuşmasının devamında " Ama kendini de hoca zanneden kısıtlı bir kısım ve öyle davranan insanlar çok " ifadesiyle de K1'in ifadesine ek getirerek, K1'in söylediğini tamamen kabul etmese de " Tamam kabul ediyorum " ifadesinden dolayı, anlaşamamaktan kaçınmaktadır. Bundan yola çıkarak K1'in olumlu yüz isteklerini karşılayarak ortak nokta kategorisi, anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorilerinden yola çıkarak, olumlu nezaket sergilemiş bulunmaktadır. K2 konuşucusu E'nin olumlu yüzünü önemsemeyerek E'nin lafını kesip yüz

tehdit edici davranış sergilemiştir. Devamında K2, K1'in ifadesine karşılık " Tamam, O.K. Gidip de hocaya sorarsın hocanın görevi bu zaten sana yanıt verme sorularını yanıtlama " ifadesinden yola çıkarak K1 ile anlaşma isteğinde bulunmuştur. K2 konuşucusu konuşmasının devamında kullandığı " Ama " ifadesinden sonraki konular, K1 'in söylediğiyle tamamen örtüşmese de, önceki cümlesinde kullandığı " Tamam, O.K. Gidip de..." ifadesini kullanarak anlaşmamaktan kaçınıp ve K1'in olumlu yüz isteklerini karşılamıştır. Böylece ortak nokta kategorileri, anlaşma isteğinde bulunma ve anlaşmamaktan kaçınma alt kategorilerden yola çıkarak olumlu nezaket sergilemiş olmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ

Bu çalışmada, Farsça ve Türkçe konuşucuları olan kadın ve erkekler arasında, farklı ortamlarda gerçekleştirdikleri konuşmalarda kullandıkları dil, Brown ve Levinson (1978, 1987) ile Leech (1983)'ün nezaket ilkeleri temel alınarak değerlendirilmiştir. Nezaket konusu ele alınırken hem, cinsiyetler arası hem de kültürler arası bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu kıyaslamada, sadece toplumsal cinsiyet unsuru değil, oluşturulan grupların birbirlerini tanıyor olup olmamaları da bir değişken olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın verileri, öncelikle her grup için ayrı ayrı, sonrasında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

İranlı erkeklerin tanıdıkları hemcinsleriyle konuşmalarında en sık olarak gözlenen, Brown ve Levinson'un modelinden yola çıkılarak "Dolaylılık kullanımını" olmuştur. Bu gruptan elde edilen örnek verilerde olumlu nezaket, dolaylılık ilkesini takip ederek ikinci sırada yer almaktadır. Tüm olumlu nezaket kullanımları Brown ve Levinson'un ortak nokta kategorisinden yola çıkılarak uygulanmıştır. Ancak, Türk erkeklerinin tanıdıkları hemcinsleriyle konuşmalarında olumlu nezaket kullanımı en sık görünen kullanım olmuştur.

İranlı kadınların tanıdıkları hemcinsleri ile yaptıkları konuşmalarında olumlu nezaket, ilk nezaket ilkesi olarak tercih edilmiş ve uygulanmıştır. Olumlu nezaketin devamında, dolaylılık ikinci sırada yer almaktadır. Aynı şekilde, olumlu nezaket, Türk kadınlarının da tercih ettikleri ilk ilke olarak görülmüştür. Bununla beraber, olumlu nezaket ilkesinde, ortak nokta kategorisi ve anlaşmayı arttırma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorileri, Türk kadın konuşucularının hemcinslerinin olduğu ortamda tercih ettikleri alt kategori olarak görülmüştür.

Örnek verilerden yola çıkarak, İranlı erkeklerin tanımadıkları hemcinsleriyle konuşmalarında dolaysızlık ilkesini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ancak, Türk erkek

konuşucularının tanımadıkları hemcinsleri ile konuşmalarındaki tercihleri, dolaylılık olarak belirlenmektedir.

Olumlu nezaket, İranlı kadın konuşucuların tanımadıkları hemcinsleriyle konuşurken ilk tercih ettikleri ilke olarak görülmektedir. Dolaylılık, İranlı kadınların ikinci tercihleri olarak gözlenmiştir. Benzer şekilde, Türk kadınlarının tanımadıkları kadınlarla konuşurken tercih ettikleri ilke, olumlu nezaket olarak görülmektedir.

İranlı erkek veya kadın konuşucularının, her iki cinsten (kadın/erkek) ve tanıdık olan kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında, olumlu nezaket, ilk tercih edilen uygulama olarak görülmektedir. İranlı konuşucuların karma grupta olumlu nezaket uygulamasındaki kullanılan kategori, ortak nokta kategorisi olarak görülmektedir. Bununla beraber, şaka yapma, anlaşmayı arttırma ve anlaşamamaktan kaçınma alt kategorilerini, İranlı erkek ve kadın konuşucularının, farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanıdık kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında uyguladıkları görülmektedir.

Türk erkek veya kadın konuşucuların farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanıdık olan kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında, dolaylılık ilk sırada tercih edilen ilke olarak görülmektedir. Ancak, örnek verilerden yola çıkıldığında, olumlu nezaket ikinci tercih edilen ilke olarak belirtilmektedir.

İranlı erkek ve kadınların farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanımadıkları kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamalarında ilk sırada yer alan ilke dolaylılık, ikinci sıradaki ilke ise olumlu nezaket olarak gözlemlenmiştir. Fakat Türk erkek ve kadınlarının farklı cinsiyetten (kadın/erkek) ve tanımadıkları kişilerden oluşan bir ortamdaki konuşmalarında nezaket uygulamalarındaki gelen ilk ilke, olumlu nezaket olarak görülmektedir.

Aşağıda yer alan tablo verilerden elde edilen sonuçları özet şeklinde sunmaktadır:

Tablo 2 : çalışmanın örnek verilerinden elde edilen sonuçlar*

	ÜLKE	CİNSİYET	TANIDIK/TANIMADIK	KULLANILAN İLKESİ	NEZAKET
TEK CİNSİYETLİ GRUPLAR	İR	ERKEK	TANIDIK	DOLAYLILIK	
	TR	ERKEK	TANIDIK	POZİTİF NEZAKET	
	İR	KADIN	TANIDIK	POZİTİF NEZAKET	
	TR	KADIN	TANIDIK	POZİTİF NEZAKET	
	İR	ERKEK	TANIMADIK	DOLAYSIZLIK	
	TR	ERKEK	TANIMADIK	DOLAYLILIK	
	İR	KADIN	TANIMADIK	POZİTİF NEZAKET	
	TR	KADIN	TANIMADIK	POZİTİF NEZAKET	
KARMA GRUPLAR	İR	KARMA	TANIDIK	POZİTİF NEZAKET	
	TR	KARMA	TANIDIK	DOLAYLILIK	
	İR	KARMA	TANIMADIK	DOLAYLILIK	
	TR	KARMA	TANIMADIK	POZİTİF NEZAKET	

*Tabloda yer alan TR (Türkiye), İR (İran) ve Karma (erkek ve kadın) gruplarını temsil etmektedir.

Rezaei (2007) den yola çıkarak yüz tehdit edici davranışların olumlu yüze karşı derecelendirilmesi, üç şekilde değerlendirilmiştir. Birincisi, dinleyiciye verilen rahatsızlık veya acı olarak, ikincisi de kültürel sıralama olarak görülmekte olup genellikle başarı, güzellik, cömertlik, vb. ilkelerle ölçülmektedir. Üçüncü, ikinci kısımda yer alan davranışların, kişinin kendisine özgü amacı olarak belirtilmiştir. Brown ve Levinson'un nezaket ilkeleri incelendiği zaman, dolaysızlık ilkesi dinleyicinin yüzünü birinci derecede önemli saymamaktadır. Bu çalışmanın verilerinden yola çıkıldığı zaman, İranlı erkeklerin tanımadıkları hemcinsleriyle konuşmalarında, yüz konusunun önem taşımadığı görülmektedir. Konuşucu, dinleyiciye rahatsızlık verdiğini kabul etmekte ancak dolaysızlık ilkesinden yola çıkarak bu konudan herhangi bir rahatsızlık duymamaktadır. Bununla beraber, iletmek istedikleri mesaj veya ifade etmek istedikleri konu, dinleyicinin yüzünden daha fazla önem taşımaktadır.

Bu çalışmada yer alan gruplar incelendiği zaman, kadın konuşucularının, tek toplumsal cinsiyetli gruplarda, birbirlerini tanıyıp tanımamaları göz önünde bulundurulmaksızın, İranlı ve Türk kadınlarının tercih ettikleri nezaket ilkesi, olumlu nezaket olarak görülmektedir. Aksine, erkeklerde tek toplumsal cinsiyetli gruplarda tercih edilen ilke, dolaylılık olarak gözlenmektedir. Böylece Lakoff'un, kadınların daha fazla kibar oldukları iddiası bu çalışmada bariz bir şekilde görülmektedir.

Eckert ve McConnell-Ginet (2003), toplumsal cinsiyet hakkında yapılan deneylerden elde edilen sonuçlar hakkında genelleme yapmak, bu deneylerin belli küçük gruplar üzerinde yapıldıklarından dolayı doğru olmadığı ifade etmişlerdir. Benzer nedenlerden dolayı, bu çalışmanın sonucunda erkeklerin kaba veya kadınların tamamen nazik oldukları değerlendirilmesi yapılmamaktadır.

Lakoff (1975) kadınların dolaylı cümleleri daha çok ve kararsızlık anlamında kullandıklarını belirtmiştir. Nitekim Preisler (1986) tarafından yapılan bir çalışmada erkeklerin dolaylı cümle kullanımı kararsızlık olarak, kadınların dolaylı cümle kullanımını ise özgüven anlamında kullandıklarını gözlenmiştir. Bu çalışmadan yola çıkarak kadınların dolaylı cümle kullanmalarının sebebi, ne Lakoff (1975) ve ne de Preisler (1986)'nın ortaya koydukları neden olarak gözlemlenmiştir. Kadınların dolaylı cümle kullanımlarının sebebi bu çalışmadan yola çıkarak, yüz konusuna önem vermek ve yüz tehdit edici davranışlardan kaçınmak olarak değerlendirilmiş, kadınların dolaylı cümleleri anlaşılmayı artırma isteklerinin fazla olduğundan dolayı kullandıkları gözlenmiştir. Mills (2003); Lakoff (1975), Ploetz (1998) ve Cameron (1998a) gibi araştırmacılardan etkilenecek, tüm araştırmaların temelinde kadınların konuşmasında evrimleştirme isteğinin bulunması ve kullandıkları nezaket formlarının erkeklerden daha çok üretken olması belirtilmiştir. Bu çalışmanın verileri göz önünde bulundurulduğunda, verilerin bu konuyla örtüştüğü görülmektedir. Bu çalışmada kadınların olumlu nezaket kullanımında anlaşılmayı arttırma ve anlaşılmamaktan kaçınma alt kategorisini

dikkate alarak, kadınların yüz tehdit edici davranışlardan çekindikleri belirlenmektedir. Yüz tehdit edici davranışlardan kaçınmak kadınların üretken olduklarına yol açmaktadır. Coates (2013)'e göre kadınlar, halk ve dilbilimciler tarafından nazik konuşucular olarak belirtilmişlerdir. Kadınların tercih ettikleri nezaket kategorilerinden olumlu nezaket, kadınların ilk nezaket ilke seçimi olarak görülmektedir. Böylece Coates (2013)'ün ifadesi bu araştırmanın verileriyle örtüşmektedir. Holmes (1988a), Wolfson (1983), Herbert (1998) ve Baptiste (1990)'nın çalışmalarından yola çıkarak, iltifat cümlelerini kadınların daha çok kullandıkları belirtilmiştir. Bu gözlem bu çalışmanın verileriyle örtüşmektedir. İranlı veya Türk kadın grupları genellikle konuşmalarında iltifat içeren kelimeler kullanmışlardır. Bu iltifat kelimeleri bu çalışmanın bir parçasında yer alan tanıtık İranlı kadın grubunda belirli bir şekilde görülmektedir.

Coates (2013)'ün, aktardığı Goodwin (1980, 1990, 1998) çalışmasında, erkek çocuklarının kız çocuklara göre daha çok talimat ya da emir vererek konuştuklarını ifade edilmiştir. Oysa ki kız çocukları daha çok birlikte hareket etme taraftarı olarak görülmüştür. Bu çalışmada da kadınların daha işbirlikçi oldukları ve birbirlerine iltifat ettikleri görülmektedir. Kadınların bu yaklaşımının sebebi yüz koruma olarak gözlemlenmiştir. Coates (2013)'den yola çıkarak, konuşma konusu seçiminde kadınların daha çok duygularını yansıtan konular üzerinde durdukları görülürken, erkeklerin bu konuların dışında, genellikle spor hakkında konuşmaya eğilimli oldukları gözlemlenmiştir. Coates'ın bu düşüncesi, bu çalışmadan elde edilen verileriyle örtüşmemektedir. Bu çalışmada katılımcılara herhangi bir konu verilmeden konuşmaları istenildiği zaman erkek konuşucuların konuşma konuları politika ve din olmuştur. Bu durum (konu seçimi) kadınlarda değişiklik göstermektedir. Lakoff (1975) erkeklerin daha çok küfürlü kelimeler kullandıklarını ve kadınların daha çok zayıf kelimelerle tepkilerini dile getirdiklerini belirtmiştir. Bu çalışmanın verileri Lakoff'un bu ifadesiyle örtüşmektedir. Erkeklerin konuşmalarında küfürlü kelime kullanımının fazla olduğu ve kadın konuşmalarının

genellikle nazik olduğu bu çalışma verilerinden yola çıkarak da gözlemlenmiştir. Gomm (1981) çalışmasında erkeklerin ve kızların kendi cinsiyetleri arasında daha çok küfrederek konuştuklarını ve karışık cinsiyetler arasında bu durumun azaldığını belirtmiştir. Gomm'un bu ifadesi de bu çalışmanın verileriyle örtüşmektedir. Örneğin, İranlı erkeklerin birbirlerini tanıdıkları grup verileri karma tanıdık grubuyla karşılaştırıldığında, İranlı erkeklerin tanıdık hemcinsleriyle olan konuşmaları, karma gruba göre daha fazla küfür içermektedir.

Bu çalışma, Rezaei (2007)'nin çalışmasıyla bazı konularda örtüşmemektedir. Rezaei (2007) çalışmasında, İranlı kadınların tercih ettikleri nezaket ilkesinin dolaylılık olduğunu savunmaktadır. Ancak bu çalışmada, kişilerin birbirlerini tanıyıp tanımaması etkeni fark etmeksizin, İranlı kadınların her iki halde de (tanıma veya tanımama) tercih ettikleri nezaket ilkesi, olumlu nezaket olmuştur. Rezaei (2007)'nin çalışmasında Türk kadınlarının tercih ettikleri nezaket ilkesinin olumlu nezaket olduğunu belirtmiştir. Belirlenen bu nezaket ilkesi, bu çalışmanın verileri ile benzerlik göstermektedir. Aynı çalışmada, Türk erkeklerinin tercih ettikleri ilke, dolaylılık olarak belirtilmiştir. Ancak, bu çalışmada Türk erkeklerinin dolaylılık tercihini sadece tanımadıkları hemcinslerinin arasında uyguladıkları görülmektedir. Türk erkeklerinin tanıdıkları arasında yaptıkları konuşmada tercih edilen nezaket ilkesi, olumlu nezaket olarak görülmektedir. Rezaei'nin çalışmasında sosyal mesafe etkeni değerlendirilmelerde dikkate alınmadığından, bu çalışmada Türk erkekleriyle ilgili yapılan değerlendirmenin benzerlik veya farklılık göstermesi beklenmemektedir. Rezaei (2007) çalışmasında, İranlı kadınların yüz tehdit edici davranışlarda bulunmaktan kaçınmalarının Türk kadınlarından daha fazla olduğunu, Türk kadınlarının iletişimde daha rahat olduklarının altını çizmektedir. Ancak bu çalışmaya bakıldığında zaman, tek toplumsal cinsiyetli gruplarda İranlı ve Türk kadınlarının her ikisi de yüz tehdit edici davranışlardan kaçınmaktadırlar. Bu çalışmada yer alan Türk katılımcıların olumlu nezaket ve dolaysızlık kullandıkları, yüz kaybı yaşama korkularının olmadıkları, bundan dolayı daha yakın bir iletişim kurmaya çalıştıkları

belirlenmiştir. Tam tersine, İranlı katılımcıların olumsuz nezaket ve dolaylılık kullanmalarından yola çıkarak, herhangi bir yüz tehdit edici davranışta bulunmaktan kaçınma ve yüz kaybı yaşamaktan korktuklarından, konuşmaları muhafazakâr ve dolaylı olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada, İranlı erkek tanıdık, Türk erkek tanımadık, İranlı karma tanımadık ve Türk karma tanıdık gruplarında yer alan katılımcılar arasında dolaylılık ilkesi tercih edilmektedir. Bu veriden yola çıkarak, bu gruplarda konuşmaların dolaylı ve muhafazakâr bir şekilde yapıldığı söylenebilir. Ancak, Türk erkek tanıdık, Türk kadın tanıdık, Türk kadın tanımadık, Türk karma tanımadık, İranlı kadın tanımadık ve İranlı karma tanıdık gruplarında konuşmaların amacının daha samimi bir ortam içerisinde iletişimi ilerletmek olduğu gözlenmiştir.

Hatipoğlu (2012) çalışmasında, erkek ve kadın dilinin kullanımı ve açıklamasının bir bağlamdan diğer bağlama, aynı zamanda bir kültürden diğer kültüre farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Bu çalışmanın verilerinden yola çıkarak kadınların nezaket ilke seçimlerinde İran ve Türkiye’den alınan veriler karşılaştırıldığında herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak erkeklerin konuşması iki kültürden de yola çıkarak farklılık göstermektedir. İranlı ve Türk kadınlarının sergilediği olumlu nezaket ilkesini kullanım isteğinin, kadınların bu iki ülkede yer aldıkları konum ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada dil ve toplumsal cinsiyet arasındaki bağlantı, karmaşık ve bağlama dayanıklı olarak gözlemlenmiştir. Bu sonuç, Hatipoğlu (2012)’nin çalışmasının sonucuyla örtüşmektedir. Hatipoğlu’nun çalışmasıyla örtüşen ikinci konu, dilsel davranışların (linguistic behaviours) her toplumda değişiklik göstermesidir.

Abadzic ve Baksic (2018)’in çalışmasında, tevazu ilkesinin hem İranlı hem de Türk konuşucular tarafından, kendi öz çıkarlarını karşıdaki kişinin çıkarına feda ederek tercih edilen bir nezaket olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın örnek verileri genel olarak, bu konuda Abadzic ve Baksic (2018) çalışmasıyla örtüşmektedir. Farsça konuşucular ile Türkçe konuşucular arasında sosyal mesafe önemli bir rol oynamaktadır. Bu mesafe, Abadzic ve Baksic (2018)

alışmasına göre Farsça konuşucuları arasında Türk konuşuculardan daha fazla görülmektedir. Hatipoğlu (2012) alışmasında, etkileşimde ve konuşmada bağlamın önem taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca, konuşmaların analizinin de bağlam içeriğine dayalı olarak yapılması gerekliliği gözlemlenmiştir. Abadzic ve Baksic (2018) alışmalarında, toplumsal cinsiyet, bağlam, sosyal mesafe ve kişilerin arasındaki ilişkiden bahsetmeksizin genelleme yapmışlardır. Bu çalışmanın verilerinden yola çıkarak, konuşucuların kendi aralarındaki mesafe, konuşmaların analizinde büyük bir rol almaktadır ve bu konu çalışmanın örnek verilerinden yola çıkarak bariz bir şekilde görülmektedir. Ancak, bu konuda genelleme yapmak, bu çalışmanın verilerinden yola çıkarak mümkün olmamakla birlikte Abadzic ve Baksic (2018)'nin çalışmasıyla örtüşmemektedir. Abadzic ve Baksic (2018)'in çalışmasında, veriler film ve televizyon dizilerinden elde edilmiş ancak bunlar doğal konuşma (natural conversation) olarak ele alınmıştır. Oysa ki bu çalışmanın verileri doğal konuşmadan elde edilmiştir. İran'da yayınlanan film veya dizilerde geçen konuşmaların gerçek hayatta geçen konuşmalardan uzak, yapay olduğu bilinmektedir. Bundan yola çıkarak elde edilen verilerden genelleme yapılması, toplumun gerçekte kullandığı dil ile farklı olduğundan, ayrıntılı bir şekilde tartışımalıdır.

Davoudi, Adel ve Ramezanzadeh (2016), İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler ve ders hocası arasında geçen web günlüğü yazışmaları üzerine yaptıkları çalışmada, yer alan katılımcıların kadın olduğunu belirterek, ders hocasıyla yazışmalarında kullanılan nezaket ilkesini olumlu nezaket ilkesi olarak belirtmişlerdir. Kız ğrencilerin kendi aralarında yazıştıkları zaman olumlu nezaket ilkesinden yola çıktıkları vurgulanarak, olumlu nezaket ilkesini takip eden ilke dolaysızlık olarak belirtilmiştir. Bu sonuç, bizim çalışmamızın İranlı ve tanıdık olan kadınlar grubunun birbirleriyle konuşmalarında olumlu nezaket kullanımı açısından örtüşmektedir. Ancak, bu çalışmanın örnek verilerinden yola çıkıldığı zaman, olumlu nezaketi takip eden ilke, dolaylılık olarak belirtilmektedir. Böylece bu çalışma birinci ilkede (olumlu nezaket), Davoudi, Adel ve Ramezanzadeh (2016)'nın çalışmasıyla örtüşmekle

beraber, olumlu nezaketi takip eden ilkede farklılık göstermektedir.

Bu çalışmanın bariz ve ilginç noktalarından biri, Türklerin tanıdık karma grubunda tercih ettikleri nezaket ilkesidir. İranlı karma gruptaki kişiler, tanıdıklarına olumlu nezaket ilkesini sergilerken, Türk karma grubunda olumlu nezaket tanımadık kişiler arasında sergilenmektedir. Türk tanıdık olan karma grubunda sergilenen dolaylılık, İran karma grubunda birbirini tanımayan kişiler arasında sergilenmektedir. İran ve Türk kültürü göz önünde bulundurulduğunda, karma grupta yer alan Türk ve tanıdık konuşucular arasında çıkan sonuç, şaşırtıcı olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Batı ve Avrupa ülkelerinin kültürüne İran'a göre daha açık olduğu bariz bir şekilde belirlidir. Bundan yola çıkarak Türk karma grubunun tanımadıkları kişilerle rahat bir iletişim içinde olmaları ve yakınlık göstermeleri şaşırtıcı olarak görülmemektedir. Ancak, tanıdıkları kişiler arasındaki dolaylılık, toplumsal değerleri göz önünde bulundurularak şaşırtıcı olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadzic, A. & Baksic, S. (2018). Türkçe ve Farsçada Nezaket Stratejileri: İltifatlar. İyi Dilekler ve Saygı Gösterme. *Turkish Studies*, Volume 13/5, S. 1-16.
- Brown, P. & Levinson, S. (1978, 1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*, New York: Press Syndicate of The University of Cambridge.
- Coates, J. (2013). *Women, Men and Language: A Sociolinguistic Account of Gender Differences in Language*, (3. Baskı). NewYork: Routledge.
- Davoudi, M. & Adel, M. & Ramezanzadeh, A. (2016). A Qualitative Study of Politeness Strategies Used by Iranian EFL Learners in a Class Blog, *Iranian Journal of Language Teaching Research*,4(1), 47-62.
- Eckert, P. & McConnell-Ginet, S. (2003). *Language and Gender*, New York: Cambridge University Press.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays in Face to Face Behavior*. New York: Doubleday & Company.
- Hatipoğlu, Ç. (2012). Apologies and Gender in Turkish and British English, *Dilbilim Araştırmaları*,1, (2012), 55-79.
- Holmes, J. (1995). *Women, Men and Politeness*, London: Longman.
- Işık Güler, H. (2008). *Metapragmatics of (Im)Politeness in Turkish: An Exploratory Emic Investigation*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Karasu, K. (2014). *Türkçe Ve Arapça Nezaket İfadeleri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Lakoff, R. (1975). *Language and woman's place*, New York: Harper & Row.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*, New York: Longman.
- Leech, G. (2014). *The Pragmatics of Politeness*, New York: Oxford University Press.
- Malekian, S. (2016). Politeness in Turkish Language by People Living in Jovein in Comparison to Persian Language, *Journal of Literature, Languages and Linguistics, An International Peer-reviewed Journal*, Vol.21.
- Mills, S. (2003). *Gender and politeness*, New York: Cambridge University Press.
- Preisler, B. (1986). *Linguistic Sex roles in Conversation: Social Variation in The Expression of Tentativeness in English*, Berlin: Mouton de Gruyter.
- Rezaei, S. (2007). Gender and Politeness Strategies: A Cross-Cultural Study Of Politeness Strategies Between Turkish And Iranian Students, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, 119-141.
- Ruhi, Ş. (2006). Politeness in Compliment Responses: A Perspective From Naturally Occurring Exchanges in Turkish. *International Pragmatics Association, Pragmatics* 16:1.43-101.
- Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics*. New York: Routledge.
- Watts, R. (2003). *Politeness: Key Topics in Sociolinguistics*, New York: Cambridge University Press.
- Yetkiner, N. (2008). İncelik Kuramı ve Yüz Olgusu Bağlamında Çeviri Çalışmalarında İşlevsel-Edimbilimsel Eleştiri Yöntemi Uygulaması, *Dilbilim Araştırmaları* 2008, Vol. 1, No. 1, ISBN: 978-975-6193-84-6.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. Eğitim ve Bilim Dergisi. 23(112), 7-17.

EKLER

Bu kısımda yer alan *İtalik* yazılar, aynı anda konuşmaları, parantez () ekstra bilgileri, kesme /- işareti ise konuşucunun sözünün kesildiğini ve koyu yazılanlar metin içerisinde bulgular kısmında yer alan örnekler olarak gösterilmektedir.

EK.1. İranlı Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları:

- Zengin insanların 100 de 30u falan evleniyor /-
- Onlarda geri zekâlı olduklarından dolaydır /-
- Ya Salar bence o kadar değil ya 100 de 15i falan diye bilirsın de fazlası bence olmaz
- Parası var oğlum /-
- Ne alakası var ya. Bizim kendi şehrimizde /-
- Erken evlendiriliyorlar
- Benim annem 60li yaşlarında bizim orda yanmış nesil diye biliniyorlar
- *Bizim mahallemizde en az 10 ya da 8 genç vardır ki 30yaşına gelmiş ama hala evlenmeye maddi olarak hazır değil*
- *(arkada 3 kişi birbirleriyle konuşuyorlar)*
- **Parası olmayan birisi bu koşullar altında evlenemez zaten**
- **Haydaa, ya tartışıyor muyduk ya /-**
- **Tabi ki kafan nerde senin ya**
- **Ya kusura bakmayın beyefendiler ya**
- **(herkes gülmeye başlar)**
- *Evlenme koşulları Tebriz de ne durumda?*
- *Tebriz'i sen unut bu konuda. Ha Salar gibi istisnalar olabilir ve vardır da ki kızın babası tamamen arkasında ve ya kendi babası arkasında. Kızın babası 30 milyon para dökmüş kızın ayağına /-*
- *Salar'a mı demiş lan?*

- *Tabi, kıza demiş salar la konuş ben ona 30 milyon para ayarlarım /-*
- *Oha lan oha*
- *(iki kişi kendi aralarında konuşmaktalar)*
- *Ya başlarım onun parasına ya şimdi vermişte sonra babanın bokunu çekecek /-*
- *Ben ona karışamam benim gibiler ve ya Emir gibiler /-*
- *Ha o zaman açık piyasadan yararlanmak lazım*
- *(sessizlik 16" boyunca)*
- *Açık piyasa ya bak çok ciddiym bal gerçekten çok ciddiym sık piyasanın da koşulları olması lazım örneğin /-*
- *Ya o da bir hafta bir türlü diğer hafta başka bir türlü /-*
- *Benim kendi fikrim şöyle ki her bir toplumun kendisine ait bir çöplüğü olması lazım ki insanlar gidip de kendilerini orda boşaltsınlar diye bu çöplük bir pavyon da ola bilir bir bar da olabilir fark etmez. Bu benim kendi fikrimde büyük bir soru işaretidir ki örneğin o çöplük İslam kalıbında İslam'a göre ne olabilir ki? Ki öyle bir şey yoktur zaten bunlar kendi kendilerine İfaf evi diye bir yer açmışlar. Böylece de insanların dine bakış açısını zedeliyorlar. Ha daha mı iyi oluyor tabi ki hayır oda İslam kalıbında piçlik oluyor ama İslam kalıbında. Bunu ciddi söylüyorum bakın.*
- *Yahu bunların adamları /-*
- *Ya hangi İslam yahu /-*
- *Ya İslam'ı inananların hangi kısmından bahsediyorsun Allah'ın aşkına ya*
- *Ağa hangi İslam (herkes gülüyor) İslam'ı bırakmışlar lan*
- *Ya yokta. Biliyor musun /-?*
- *Beyler tartışmadan sapmayalım /-*
- *Ya biliyorum biliyorsun ile olmaz ki hangi İslam onu bir bana açıklasın da*
- *Hoşlanmıyorum /- (alay ediliyor)*

- Tamam? Ya ciddi konuşuyoruz dimi?
- (telefon çalar açılmaz ama)
- Adam milletin 70 milyonunu yemiş başkasının düğününe gitmiyor nedenmiş efendim müzik İslam'da harammış /-
- Evet ya
- Ya bende diyorum ki yahu pezevenk milletin 70 milyonunu yemek haram değil mi peki.
- Ben onları kabul ediyorum ama /-
- *Şimdi seçimler var dimi. Cumhurbaşkanı seçimleri ve ya belediye başkanı seçimleri dimi?*
- *Ya siktirsinler ya*
- *İtin çocukları*
- Tamam? Şimdi seçimler var tamam mı? Şimdi herkes hani oy alacak diye hep yoksul kısımları ziyaret ediyor. Şöyle yapacağım böyle yapacağım diye. Tüm yüksek binalar şık kısımlar elit kesimlerde ya bir göt veren çıkıp da lan siz burada ne bok yiyorsunuz demez mi ya?
- Yo demezler.
- **Kendi otobanımızdan bahsedelim ya. Bizim şu Eher otobanı, 10 senedir Eherin otobanını tadilat yapacaklar yeni cadde yapacaklar. 10 sene önce bütçesini yiyip şimdi sadece bir makine yalandan aşağı gidiyor yukarı çıkıyor yaptığı ilerlediği bir adım bok bile yok.**
- **Ya canını sıkma ya biliyor musun. Keleyber de /-**
- **Lan evlenmeden bahsediyorduk yola inşaata mı çıktınız lan /-**
- **Ya ne boksa artık bir şeyin eksikliğinden bahsediyoruz /-**
- **Bu bokların hepsinin sonu zaten evlenmeye bağlanmıyor mu? O kadara sıkıntı var**

ki insanlar evlenemiyor işte.

- Keleyber şehrinin 29 sene önce olduğu koşullar ile şimdiki oldu koşulların yerden göğe kadar fark var arasında. Şimdi adını siyasi olarak damgalamışlar hiç kimseyi de almıyorlar içeri, tele kabin den bahsediyorlardı 7 sene önce bütçesini almış yemişler /-
- Şan Keleyber müthiş bir yer var ya ulan tamamen doğallık var ya turist patlaması yaşan var ya /-
- Ee ben ne diyorum tabi ki öyle
- Ne kadar ekonomiye destek olur biliyorsun? Bizim kendimize ait bir dükkânımız vardı /-
- Sen haklısın açık olursa turist gelirse ha o zaman elde edilen para fazla olur paran olur paran olursa da evlenmen olur ya haklısınız ya ne diyeyim ki artık /-
- Ee ben neden bahsediyorum ben de işte bu konuya gelmek istiyorum işte. Turist geldiği zamanlar bizim dükkân iki gün içerisinde bir senenin parasını çıkarırdı. Şimdi git bir bak bakalım dükkân sahiplerinin hepsinin eli koyunda oturmuş.
- Turist oğlum turist, şaka değil yani
- Turistlik yerle başka yerler arasında gerçekten büyük bir fark var bu bir gerçek
- Beyler bugün Türkiye neden bu kadar ilerde sizce?/-
- Turistin olsa ülkende para kazanırsan başka ülkeye neden gidesin ki. Paramı kazanırsın keyfini sürersin evlenirsin bu kadar basit işte
- Bu sene kaç kişi Türkiye gitmiş? /-
- Biliyor musun bak bu kadar konuşmanın sonucu ne biliyor musun özgürlüğün olmadığını göstermek?/-
- Özgürlük /-
- *Buyur özgürlük*
- *Senin bakış açında özgürlük nedir ya*

- *Bana baksana ya sen özgürlüğü nasıl anlamlandırıyorsun ya?*
- *Ha buyur paradan özgürlüğe geldik*
- Sakin ol da ben sana anlatayım işte özgürlüğün ne olduğunu. Şimdi bu diyor ki orayı siyasi bir yer olarak tanımladılar /-
- Ee ne alakası vardı şimdi /-
- tabii ki alakası var tabi ki /-
- Lan ne alakası var adam orayı siyasi bir yer olduğunu söylüyor oranın içine sığıldığını kastediyor/-
- Ee biz ne diyoruz, biz de oranın içine sığıldığından bahsediyoruz işte. Kim sığıtı oranın içine acaba /-
- Ee bunun özgürlükle alakası ne
- Özgürlüğü alan insanlar geldiler oraya el koydular siyasi diye damgaladılar sığıtlar içine /-
- Ya şimdi bana özgürlükle alakasını söyle ya
- (sessizlik 9 saniye)
- Ya özgürlüğün anlamı ne biliyor musun ben sana anlatayım işte ya. 30 sene önce Türkiye'den Bakü den doğum günlerinde Keleybere gelip çalıp okuyup oynayıp eğlenirlerdi böylece de iş daha fazla olurdu. Böylece de milletin cebi para görürdü. Tamam mı? Bir adam herhangi bir şeyi alıp cadde kenarında satmaya başladı ondan para kazanırdı. Allah'ın odunundan 1 milyon o zaman para elde derdi. Ama Şimdi nerde o? o olan özgürlük şimdi yok. /-
- Ya senin söylediğin şeyin özgürlükle alakası yok ki oranın o turistlik olma konumunu elinden almışlar /-
- Yahu onu alarak zaten özgürlüğünü de almışlar ya
- Kardeşim özgürlük şudur ki /-

- Ha budur ki önüne bir şey koysunlar sen onu beceresin diye dimi /-
- Hayır, özgürlük budur ki tam kentin ortasına bir tribün yerleştirsınler ve insanlar oraya çıkıp ülkenin şusu busu bozuktur desinler. Hanginizin götü yer böyle bir şey yapmaya /-
- Benim kıcıım/-
- Buna özgürlük derler/-
- Bak! Birisi kalkıp idama gerek yok ki demiş ülkede adama 19 sene içeri tıkmışlar. Ha özgürlük budur ki desinler ki buda bu kişinin fikri böyle düşünüyor işte. Ama yok ki. Özgürlük dediğin ya bu. Fikir özgürlüğü, söylem özgürlüğü. Özgürlük önüne geleni becerme değil ki /-
- Emir bey sen bana bir yanıt ver yahu. Bu sene İran'dan kaç kişi Türkiye gitmiş. Neden otobüsü kenara çekip de kız erkeği otobüse basıp götürüyor. Ne alakası var yahu? Ülkenin anayasasında var ki bir polis sana yaklaşp ve bu kişiyle ilişkin nedir diye sorsun illa casusluk ve ya istihbarat şüphelilerinden /-
- Ya bunlar geçsen yahu /-
- Benim anlamadığım nokta şu ki neden üniversitede kamera olması lazım ki ben bir kız ile konuştuğum zaman güvenlik elemanları gelip beni odaya götürsünler?
- Burası İslam ülkesidir de ondan!
- Ya onlar bir şey çıkarırsınız diye yapıyorlar belki /-
- Oğlum manyak mısın ya abazamıyız lan biz. Onu geçtim kızın akli fikri yok mu lan? Anlamıyor mu ya kötüyle iyiyi. Ayıramıyor mu? Ya bunlar kızın yerine mi karar veriyorlar? /-
- Ha bak bu mesela özgürlüktür yani bak!/-
- Ya kızlara neden akılsız muamele görüyorlar. Ben eğer gereksiz yerinde olmayan veya hatta onu rahatsız edecek bir eylemde bulunursam karşı gelir kabul etmez. Ha benim

istediği ve ya önerim makul ise kız da kabul eder. Gelip de sanki kızın babası, beni alıp da odaya götürmeler falan

- (sessizlik 6")
- Evet, öyle doğru
- Beyler bu sene İran'dan kaç kişi Türkiye gitmiş /-
- *Yahu ağzımıza sıçtın ya söyle kurtul lan*
- *Ya söyle işte*
- *Ya bir siktir yordun aaa*
- *Nedir lan senin derdin*
- Bu sene 700bin ile 1 milyon arası Türkiye'ye gitmiş. Ha kaç kişi Kerbelaya gitmiş 12 bin kişi. 700bin nereye 12bin nereye. O 700 bin neden kakmış ta Türkiye'ye gitmiş?
- Sadece eğlenmek için
- Aynen öyle sadece eğlenmek için gitmişler
- Burada eğlence yok ki
- Şimdi diyoruz ki bizim bu Tebriz'imiz 2018 de İslam ülkelerinin başkenti olacak. Burada ne olacak acaba. Nereye gelecekler gelip Lale parkı mı gezecekler
- Kafalarını örttürecekler ülkeye alacaklar
- (herkes gülmeye başlar)
- Kuzey de öyle güzel denizimiz var güneyde kaç tane denizimiz var, bir göt veren bunları Antalya gibi yaparsa kaç kişi gelir İran'a /-
- *Ya Antalya ne yahu. Millet çıplak mı gezsın /-*
- *Lan çıplak gezmek değil ki*
- *Tüm İranlı şarkıcıların konserleri orda.*
- *Kaç tane gezecek tozacak yeri var adam gibi gezmesi var parayı harcayacak yeri var içmesi var. Millet ailesiyle oraya neden gidiyor hep bel altımı lan. Adam gibi eğlenmeye*

gidiyorlar işte

- Bugün ben bir genç olarak ben cadde de yürürken...

EK.2. Türk Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları:

- İskeletin kemik sayısında söyledi de zaten. Kadınlarda şeymiş, kadınlarda iki tane daha fazlaymış.
- Bununla alakalı bilimsel olarak bilmiyorum ama bazı söylentiler var
- Hadi ya peki hangi kemikler?
- Kadınlarda iki tane fazla var ya /-
- Göğüs kafesi var ya /-
- **Ya hani derler ya kadın erkeğin kemiğinden yaratılmış diye. Şeyi de var ya bunun tanrı Havva'yı âdemin kaburgasından yarattı diye işte âdemden almış Havva'ya vermiş /-**
- **Hah ya bunları geç**
- **Burası Hristiyan /-**
- **Ya başlamayın yine tanrı aşkına ya**
- Ferdi hani o kürek gibi olan var ya /-
- Ya hani var ya sol kaburgasından falan yaratıldı diye o muhabbet oradan gelebilir diye düşünüyorum
- c1 c2 c3 10a kadar var ya /-
- Adnan tabi daha anatomik konuşuyor/-
- L'ler var onlardan sonra S'ler başlıyor ki bunların arasında disk yok şu pediks hani kürek gibi olan var ya /-
- Ya bu kadının federesinden baksaydın keşki
- Aynen
- (herkes gülmeye başlar)

- **Ya hani bunların arasında disk yok ya çok tehlikeli bunların üzerine düşersen /-**
- **Sporcu olduğu için, hoca olduğu için adam**
- Omurganın böyle olması ayakta durmamızı daha da şey yapar. Yani dümdüz bir omurga yok aslında /-
- Bu hırslı dediğin yer kulüp sütunu mu? Peki, neden o taraf?
- Hani diskler yok ya arada. Bide nasıl degeyim insanın evrimleşme sürecinin orada kuyruk varmış o kuyruğu sonradan düşüyor ve günümüzün en büyük rahatsızlarından bel fitiği özellikle R5 S1.
- **İnsanda kaç kemik var dostlar?**
- **205**
- **256 değil miydi ya**
- **205 ile 256 arasında baya fark var ama (güler)**
- **(herkes gülümser)**
- **206 bile olabilir**
- **216 olabilir.**
- **O da olabilir ama 6 var yani bir yerde**
- **(herkes güler)**
- **Bebeklerde kaç var?**
- **Bence 216**
- **Bence daha fazladır/-**
- **Bebeklerde 3 4 kat daha fazladır sonra onlar kaynaşıyorlar ya birbirleriyle**
- **Hm doğru ya**
- **(5" sessizlik)**
- Ee beyler konuşmadınız ya
- Öyle oldu galiba (gülümseme)

- Life is good, right?(gülümseme)
- Ya bırak anatomiye sen İzmir’den geldin bombasında çiğdem yemişsin/-
- Çiğdem yemedik
- Ya çiğdem de fırın
- Ha çelebi
- Ya doğru ya çiğdem nerden çıktı
- Ya bomba çelebi de yenilir ya oraları baya bir gezdik
- *Bomba ne?*
- *Bomba şey*
- *Güzel bir şey*
- Ya böyle hamurumsu bir şeyin arasında ölümüne çikolata sürüyorlar tamam mı onu ısıyorsun ağzından bir tat yayılıyor ki/-
- Bir de sıcak falan, ya böyle elimin içerisinde tutuyorum parmaklarımın arasından falan /-
- Bir yerden sonra zaten ısıra ısıra yemiyorsun böyle akmaya akmaya başlayınca eline bulaşmasın diye bir den ağzına atıyorsun/-
- İzmir’e mi özel bir şey?
- Aynen burada yapıldığını zannetmiyorum hiç görmedim
- Kıbrıs...
- (herkes birbiriyle konuşmaya başlar anlaşılıyor konuşmaları)
- Anlamadığım Boyoz’un meşhur olması ya abi o neden meşhur ki kumru da meşhur kumru daha güzel
- Ya kumru sahil tarafında falan güzel oluyor gittik konakta kahvaltımızı kuru yaptık yani
- (arkadan 3 kişi birbiriyle konuşur bir şey anlaşılıyor konuşmalarından)
- Ya baya güzeldi

- Kumru dediğin?
- Ekmek arasına domates sosu salam
- Ben asıl kumrunun dil etinden yapıldığını biliyorum
- Dil eti?
- Hangi hayvanın dil eti bu
- At
- (herkes gülmeye başlar)
- Büyük baş hayvanın dili olur diye düşünüyorum
- Beyin dil ve paçadan yapılan bir yemek var ya bir yerde satıyorlar hatırlayamadım böyle haşlayıp veriyorlar
- Beyni duymuştum da ama dili hiç duymamıştım
- Ben dil yemişliğim var ama bazen dilin derisini soymuyorlar o dilin bir birine değmesi tuhaf işte
- (herkes gülüyor)
- Dilin derisini soysalar iyi oluyor yani
- (herkes gülmeye başlar)
- Çok garip oldu içim
- Onun dil olduğunu bilmesen verseler mesela
- Yok, abi ya derisinden bile yok yok
- Ya zaten derisinden anlarsın derisi olmazsa anlamazsın ki
- Benim yediğim en iğrenç şey kokoreç olarak kalsın abi (gülme var)
- İnsan kendi dilini kesip yediğini düşünsene (gülme var)
- (16 saniye kendi aralarında konuşuluyor anlaşılıyor konuşulanlar)
- İzmir’de Foça’ya falan da gittik Mustafa
- Eski Foça

- Güzeldi ya güzeldi
- Eski Foça'yla yeni Foça'yı birbirinden ayıran şey ne
- Yeni Foça daha böyle modern diyelim bide kalabalık var ama eski Foça daha böyle sakın
- Ya denizin öyle bir maviliği var ki ben öyle bir mavilik görmemiştim şimdiye kadar
- Geçen yavuzun ayakkabıları gitti ya orda (gülme var)
- Ben ayakkabılarımı çıkardım ya öyle bir uçtular ki zor yetiştim valla
- Suyu düşüyordu adam
- Ayla Karşıyaka var ya bir suru fotoğrafım var benim orda
- Ya orda böyle bir heykel var anlamsız anlayamadım ben onu
- Rampa
- Ha evet rampa ya bana çok anlamsız geliyor ama ya öylesine dikmişler ortaya yani (gülme)
- Al fotoğraf çekin işte diye gibi
- Ya bu olayın çok geyiği var Twitter da falan
- Ha tramvay açılmış bide bedava. Bedava biniyoruz
- Allah Allah
- Nerden nereye gidiyor
- Valla fatihten başlatmışlar konağa geliyor gazi bulvarı Atatürk Lisesi Alsancak/-
- Oha baya gidiyormuş
- Alsancak dediğimiz hak pınar tarafına kadar gidiyor. Karşıyaka'da da var. Ama ulaşımı pahalı buldum ben
- öğrenci1.65 diğeri 2,86
- Ya Foça'dan geri dönemiyorduk az kalsın
- Ya 1 kuruşu nerden bulacağım ben yahu ya sor sor millete soruyoruz bizde bozuk para arıyoruz diyorlar çok sıkıntılıydı /-

- Bir de en son şey oldu mesela günümüzü bitirdik çantamızı aldık İzban'a bindik 3.86 kesti hani para iadesi de oldu ya şimdi bastık geri geldi 40 kuruşa geldik hava alanına herkes dedi bu ne saçma sistem
- Oha
- Valla 40 kuruş tuttu toplam (gülme)
- 3 e 3 iade etti.
- Ya bu şeyden dolayı olabilir hani biz yanlış yöne bastık ya /-
- Galiba uzun hatta yapmıyorlar o iadeyi
- Kısa hatta yapıyorlar
- O bastığın süreyle ikinci bastığın süre aralığını ölçüyorlar galiba
- Ya İzmir'de böyle son durağa kadar gidecek misin gibi paranı kesiyor eğer erken inersen o parayı sana iade ediyor
- Değişik bir sistem
- Ya inşallah buradakini de öyle yapmazlar ya
- Ya Bursa'da da öyle yapmışlar ya
- Ya ben ordayken dedim ki insanlar neden kartlarını indikten sonra okutuyorlar ya bir bakayım dedim bende yapayım dedim bir baktım aaa para yüklüyormuş
- (herkes gülmeye başlar)
- Bursa da ne kadar
- 2.75 falan herhâlde
- Öğrenci
- Onu bilmiyorum
- Ben öğrenciyken bile öğrenci kullanmıyordum abonman kullanıyordum. Abonmanda şey oluyor işte 55 lira veriyorsun bir ay kullanıyordun yürümüyordum bile ya önüme gelen otobüse falan atlıyordum hemen

- Her nisan da bir yere gidiyoruz Mustafa. Birinci sınıfta Çanakkale'ye gittik ikinci sınıfta İstanbul'a gittik şimdi İzmir'e gittik dördüncü sınıfta yurtdışı planı var ama bakalım bilmiyorum olur mu ki nisan gezileri sardı baya
- Ya yurtdışı olmazda muhtemelen Antalya bursa
- Biz seninle ne zaman gitmiştik mart mı?
- O da Nisan'dı
- Nisan mıydı ya
- Aynen
- Dur bir saniye ya yok marttı yok ya pardon 27 28 Nisan'dı nisanın sonuydu. İstanbul'a gittiğimiz de Nisanın başıydı

EK.3. İranlı Kadınların Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları:

- Konumuz ne? Gazal in doğum günü? Hediye ne alalım ona?
- Hediye
- Buyurun? Neyi seviyordun?
- **Ya biliyor musun/-?**
- **Ya canım sen niye 1800 den istiyorsun sana 4000'likten alırsın ya**
- **Hayır, canım kendi telefonumu satarsak 500/600 olur**
- **Eee kalanını mı biz verelim paranın?**
- **Görüyor musun ne kadar kurnaz**
- **Ay yerim seni, eee**
- Ya işte diyorum ki paranın gerisini siz tamamlayın İPHON alalım ki hava atayım

- Sen dalga geçiyorsun dimi
- Yok ya yeminle etmiyorum aaa
- (kıkırtı var)
- Ama benim içimde dalga geçiliyor gibi bir his oluştu ama...
- (kahkaha)
- Samira al işte ya
- Ya çocuk istiyor işte
- Operasyon bitmiştir (ağzında bir şey yerken)
- Bunlar sana yemek vermişler
- Hm
- Aaa telefonla ilgili konuşuyorduk, doğum günü konuşuydu, kaç yaşında olacaksın 19 ya 20
- 20ye basacağım
- Ergenliği geçirmişsin o zaman
- Hangi senede doğdun?
- Ben bunları hatıra olarak tutmuşum
- Onlar ne ki? Bileklik
- ... Ve küpe
- Onları tut aaa sakın satma, için satma gelir mi ki yaaa

- (3 kişi aynı anda konuşmaya başlıyorlar)
- Bir üst model gelirse yine başka bir şey mi satacaksın yeni modeli almak için
- Ya baksanaaa
- Yok ya başka modeli gelirse daha fazla para vermem artık
- Ya biliyor musun bunlar 93(2014) yılında bana aldılar ve tahrana gönderdiler, o da annemin zoruyla
- Eee önceki kaçtı ki, öncekini de 1milyon olduğu zaman almışlardı
- Yahu hepsi aynı işi yapıyor işte sanki yenisi ne yapacak ki
- Sony kaç sene önce 1 milyonu şimdi?
- Hepsinin bir zamanı var işte.
- Herkes bir Iphone alırsa eline...
- Şimdi hangi yaşta olursan ol bir şeye bağımlısındır/ seviyorsundur, benim kendi babam kaç sene önce acayip bir ilgisi vardı telefona ama /-...
- Ben hala babanın telefonlara karşı sevgisinin azaldığını düşünmüyorum
- ...ama sonradan farklı farklı şampuanlar üzerine çevrildi sevgisi
- Aaa bu arada bizim neye bağımlılığımız vardı
- Kepçe
- Kepçe? Kepçe dedi ya
- Ya her yaş kendi heyecan verici etkenleri var işte

- Sen hiç telefon sevdalısı değil miydin?
- Ya öyle de değil canım, bende bir zamanlar telefon sevdalısıydım, yanı belirli bir seviyeye kadar telefon delisiydim, her konuda benim az çok çalışmam olmuştur
- Yahu telefon 10senedir gelmiş
- Ne 10 senedir gelmiş?
- Telefon işte
- Tamam, da bu 10 sene içerisinde ben kaç tane telefon değiştirdim, hep alıp kullanıp satıyordum.
- Evet ya ben hatırlıyorum
- Ya hatırlıyor musun 1milyon hesaba aktarıyorduk ondan sonra... Ticaret yapıyorlardı
- Bide diyorlardı bir zamanlar sim kartlar çok ucuz olacak...
- İnsanlar sermayelerini sim kart ve telefonlar üzerine yatırıyorlardı
- Şimdi Raytel bedavaya veriyor baksana
- Öğrenci kapsamında hepsi
- İrancel, Raytel,
- Her kese dağıtıyorlar
- Kayınpederim ilk telefon alanlardandı
- Bende öyle ki
- Aaa benim de teyzemin eşi öyleydi...

- Ya bende o zaman kayıt yaptırdım ilk çıktığında bir sene sonra verdiler benimkini de
- Ya ben aldıktan sonra aldım öylesine atım evde kaldı arkadaşım bana ne kadar yazık birisinin telefonun var ama kullanmıyorsun diyordu ama ben yapamıyordum işte, telefonumu çıkaramıyordum ayıptı ya, benim telefonumu alıp fotoğraf çekiyorlardı arkadaşlarım
- Benim babam bir telefonla gidip başka bir telefonla eve dönüyordu
- Bizim Mecit acayip bir şekilde telefon delisiydi o zamanlar
- Ya ben yapamam o kadarını da...
- Ya bende ya, insanın işini görsün başka şey istemiyorum ki zaten ben ondan
- Benim arkadaşım (khak tu saret) diyordu alma diyordu...
- Eee şimdi kendisinin neyi var
- Biliyor musun bu tür şeyler Gezel ve Niyayeş için ki telefon delisidirler iyi...
- Ya Allah korusun bun telefonların birisin kap kaçlar yakalarsa... Eşimin amcakızının eşi ona sürpriz yapıp almıştı bu telefonlardan mutfakta open üstünden yere düşüp camı kırılmıştı
- Tamam, da çok dikkatli olman lazım işte
- (3 kişi aynı anda konuşmaya başlıyorlar)
- Tamam, da şimdi onun kaybettiğini bir düşünsene
- Ben sevmiyorum işte
- Ben bunun için telefona fazla para yatırmak istemiyorum çünkü...

- Ya sende belki bizim yaşıtımız olsaydın sende isterdin
- Hayır, canım yaşla alakası yok sizlerde farklı farklı şeylere sevginiz var
- (telefon çalması, açma ve alo demek)
- Tamam, da yaştır, bizlerde sizin yaşıınıza geldiğimiz zaman
- Hayır, hayır alakası yok
- Neden dondurmacıda (telefonda)
- (herkes aynı anda konuşmaya başlıyor)
- **Genel olarak bizler çok kanaatkârdık**
- **Yani bizim nesil kanaatkâr değil mi?**
- **Hayır**
- **Allahtan Gazel de kanaatkâr birisi**
- **Ya arkadaşlar been/-**
- **Hem kanaatkâr hem de ev işlerinde yardım ediyor. Kendi akranlarına göre çok olgun ve hanım hanım**
- **Aslında ben de kendimi çok kanaatkâr birisi olarak görürüm. Öyle olmasaydı babama araba alması gerektiğini, sürücü belgesi, fotoğraf makinesi ve bir sürü şeyi alması için diretirdim/-**
- **been /-**
- **Ya biliyor musunuz davranışları çok mantıklı önemli olan da bu. Kendi akranlarına göre çok olgun ve hanım hanım**

- (herkes sustu 53 saniye boyunca)
- Teşekkürler o senin kendi hanımlığından canım. Ya ben bu telefona üç senedir sahibim aslında /-
- Ya senin bu telefonun ne?
- Asus
- Eee derdin ne o zaman/ -
- Telefon yanı Apple
- Evet, haklısın bende aslında 6'yı seviyorum, hem büyük hem de daha ince
- (20 saniye sessizlik)
- Ya alın yahu bana. Hayatınız da bir kez beni şaşırtın yahu / -
- Ha yanı biz seni hiç mutlu etmiyor muyuz yani, ne demek istiyorsun ya /-
- Ya tabii ediyoruz da ama daha fazla mutlu olmak istiyor belki /-
- Ya ben diyorum ki benim telefonu satalım üstünü siz tamamlayın yaa/ -
- Ya ben hatırlatmam şu kızın doğum gününü belki unutur
- Tabi tabi ben unutayım, siz bana telefon yerine Tişört verin öylemi 5.23
- Ha kolay gelsin (farsça da khaste nebaşid kinaye olarak kullanılır)
- (herkes gülümsüyor)
- Ya bu arada saçlarını ne yapacaksın Rıza'nın bir isteği falan var mı bu konuyla alakalı /-

- Bence sen kendin karar ver senin için /-
- Olur, mu öyle şey ya doğum günün de birlikte olacaklar sen fişeklemesen olmaz mı ya
- (sessizlik 1':18" boyunca)
- **Ya hadi kalkalım artık ya benim içim daraldı**
- **(gruptan 3 kişi konuşmayı terk ederek çıkıyorlar)**
- **Ya keşke öyle demeseydin ya bozuldu kadın**
- **Ya bence de keşke öyle konuşmasaydın alındı ya / -**
- **Uf ya alınacaksa da alınsın ağzını açıp geniş getirmesin o zaman Allah Allah / -**
- **Tamam ya sakın bir şey demedik**
- **Ya kızlar telefon bakalım ha**
- **Ya sende var ya bu telefonla bildiğin becerdin bizi haa, ya yerim seni ya gidelim gidelim (mizah var)**

EK.4. Türk Kadınlarının Kendi Aralarındaki, Tanıdıkları Kişilerle Konuşmaları:

- Ee nasılsınız
- İyiyiz
- Ben notları tekrar aldım
- Ee iyi yaptın
- Bunu söylemem gerekir. Ne kadar tuttu?
- 12,5
- 12.5 mu?
- Ee neden yeniden aldın

- Çünkü hiç uğraşamayacaktım
- Çünkü gerçekten boş iş ya gerçekten
- (herkes gülümsüyor)
- Peki, sizi altı çıktı mı?
- Altın mı?
- Altı notlar
- Ha altın anlıyorum ben onu
- *Bizimkiler herhâlde Ayşe'nin notlarından yararlanmışlardır*
- *6 bilmiyorum ya*
- Biz ders anlamadık
- Evet, pelin falan da öyleymiş
- Sadece bir yerden alınma şansımız var seçkinde falan hepsi eksikmiş
- *Aaa*
- *Haaa*
- *Aaa*
- *Hhh*
- *aaa*
- Var mı ıslak mendiliniz
- Hayır ya şuan vermeyin /-
- Ha tamam
- O sadece kişilik mi yoksa var mı daha
- *Sadece kişilik*
- *Endüstri de varmış seçkinde*
- *Ya başkaları da varmış ağlayacağım ya*
- Neden Gök'e gittin

- 14 çıkardı ya
- 14 mu çıkardı nasıl ya /-
- Endüstri birlikte 14 e çıkardı
- 14 de mi. Biz- kazıklandık o zaman çünkü biz sadece endüstriye seçkinden ama ikili çıkardık siz dörtlü mü çıkardınız/-
- Ya seçkin pahalı ben şey diyorum /-
- Sen bunu nerden aldın seçkinden mi?
- Aynen
- Bakayım- 12 lira
- Ama biz bunu 17 ye aldık dimi
- *Evet*
- *Evet, biz 17 ye aldık*
- Bak 6 yok işte
- Evet ya benim de yok neyse üzülme ya
- yaaa
- (7" sessizlik)
- Sizin tez nasıl gidiyor
- Güzel, bu sefer /-
- O kadar korka korka girdik ki bu sefer toplantıya geç kaldı geçen seferki gibi olacak diye/-
- Hoca geçen sefer sıkıştırdı da bizi/-
- Çalışmadınız diye mi sıkıştırdı
- Ya aslında çalıştık da ama hocanın ne istediğini bilmediğimiz için o yüzden /-
- **O yüzden dedi ya toplantılarda önceki söylediklerini geri alıyorum diye**
- ***Evet ya aynen aynen***

- **Aynen ya**
- O biraz /-
- Ya o azıcık bilimsel hani frontal lob bilmem ne
- Ensar geldi tekrar gruba /-
- Benimle konuştu
- Benimle de konuştu
- Bana dedi ki hilalle nasıl konuşabilirim bana çok sert davranıyor ben de dedim ki o yumuşamaz şimdi zamanla yumuşar süreç falan yaptım
- Ben de tamam hallettik konuştuk ama ben iyiyim dedi o ha gelmek istiyorsan gel bunun için hakan hocayla konuş dedim
- Ömer ne olacak
- **Ömer Ensar olayı olduğundan dolayı ben yok gelmeyim dedi**
- **Ya gelsem de bir şey olmayacak dedi ama gelmem dedi**
- **Geçmiş olsun**
- **Teşekkür ederim inşallah geçer**
- Hangi kısmı sunacağız
- haaa geldik sunuma (gülümseme var)
- İki kısım var orda birisi familiarity, recognition biriside benzerlik kısmı ama zannımca siz familiarity kısmına girmeyeceksiniz
- Hayır, onlar sizinkiler değil
- Bizde diğer konuyu yapıyoruz
- Kolay gelsin ya
- Ya sınavdan hepimiz güler yüzle çıkalım da /-
- Şey ama biz memory kısmına bakıyoruz zaten şey /-
- Bellek kısmı falan mı?

- Bellek taskı bilmem nesi
- O tarz gideceğiz yani
- Haftaya zaten farklı ders /-
- Hakan hoca açıklar
- Hakan hoca açıklar zaten aynen
- Hoca dedi ki haftaya sizi çok yoracağım çok sıkacağım ya hızlı ve sağlam ilerlesin sıklıkla da yani problem değil
- Evet aynen
- Ya biz bir hızla başladık ama hepsi çöp oldu/-
- Yok, bence iyi oldu. Çöp değil de çok şey öğrendiniz hakan hoca da zaten elinden gelen desteği verdi
- Ya biz fotoğraf bulduk. Onları bulurken de baya zorlandık çünkü şey dedik ilk başta biz deney yaparken renkli fotoğraflar kullanacaktık erkeklerin ve kadınların fotoğraflarını eşitlememiz gerekiyordu sarı saçlı mavi gözlü kadın varsa sarı saçlı ve mavi gözlü erkek de olacaktı ya bunları bul ki nerden bulacaksın yaşlı varsa yaşlı bulacaktın /-
- Kanka ben gittim gittiğim yerde herkes öyleydi
- yaaa
- Keşki bana söyleseydin fotoğrafçımızda vardı kaliteli bir fotoğraf çekerdik
- *Yani ya işte zorlanarak eşleştirmeye çalıştık*
- *Sarı saçlı*
- Ya herkes öyleydi sarı saçlı renkli gözlü
- Herkes güler
- Sarı saçlı mavi gözlü gözlüklü sarı saçlı mavi gözlü gözlüksüz
- Evet, öyle kılıflarda vardı ya
- Ya evet ya öyle çevremde vardı ya

- Hepsinin versiyonunu bulmak zorundaydık bulduk da. Biz bulamadık tabi de ama değiştirdik işte
- Ondan sonra ha madem bunları eşitleyemiyoruz dediler o zaman siyah saçlı falan eşitşirmesi yapalım böylece de onların hepsi geğti
- Ya o kadar uğraştınız hepsi boşa mı gitti
- Evet ya önce o boşa gitti sonra siyah beyaz yaptık tamamız yani mutluyuz sonuğta *yeni şeyler bulmayacağız* ondan sonra oluşturduk zaten deneyimimizde hazır ama şey dedi hoca bugün toplantıda standardizasyon açısından. şey gerekiyor slide geliyor / *birisi şu boyutta geliyorsa diğeri başka boyutta geliyor/* aynen öyle oluyor /-
- *Aynen yle*
- Ama şey dedi hoca sevinci ve masklenliği de standartlaştıramadık dedi
- Evet – hilal. Onun da yapamadık zaten /-
- haaa!
- Ama durun şuan başka planlarımız var
- Ha tamam tamam
- (3kişi gülmeye başlar)
- Ya ne bileyim kaç deney yaptınız o başkaysa diğeri de mi başka (gülümseme var)
- Yok, yok eksiklikleri sayıyorum burada da kadın fotoğraflarının hep güzellerini seğmişiz 30 tamamen maskülen kadın seğmemiz gerekiyordu onları seğmemişiz /-
- Hocanın dediği gibi yaşlı kadınları maskülen olarak almışlar bir yere yerleştirmek istiyorlar o da P'yi fazla karşılamıyor/-
- Yaşlı kadın resmi mi bulacaksınız
- Hayır, hepsi bitti. Bir data based üzerinden ilerleyelim dedik bir data bulduk / *oh yaşasın onu ya / ya bana böyle denk geldi yazın başkentte staj yaptığım hoca paylaşmıştı.* Boğaziği bir data based oluşturmuş efsane bir data based oluşturmuşlar fotoğraflar 2015

2016 da çekilmiş / *yeniymiş* / ya yeniye geç o zaman beri analizini yapıyorlar. Geçen ay yayınladılar şeyini düşün artık kaç senelik bir çalışma

- Ya nasıl denk geldi de böyle /-
- Ya efsane denk geldi diyorum ya yoksa/-
- Ya bir araya çıktılar bulduk dediler ya ne oluyor ya dedim bende (gülme var)
- Ya o benim aklımda olduğu için kızlara dedim hadi bir dışarı çıkalım da konuşalım /-
- Ama bu mantıklı güzel bir şey /-
- Ya boşu boşuna ilk deneyi yapıp sonra öylesine bir deney olacaktı ikinci ana deney felan /-
- Hakan hoca da beğendi
- Ya bide hakan hocanın çalışmaları ya bunlar fişekleniyor hakan hoca
- *Aynen*
- *Aynen öyle*
- *Evet*
- *Evet heyecanlanıyor*
- Bide bir şey diyeyim mi bu sene sonunda hepimize yayın yaptıracak haberiniz olsun
- (herkes gülümser)
- Ya bize söylemişti zaten. Size de söylemiş
- (6" sessizlik)
- Size TÜBİTAK projesi düşünüyor hani dedi ya /-
- Allah sizi yaaa
- (herkes güler)
- Ya düşünce aşamasında ya
- Ama yaparlarsa bir de öyle düşün
- Evet

- Üstelik para alacaksınız
- Paraya da ihtiyacımız var dimi
- (herkes güler)
- İnsanlara yardım
- Yaaa ben deneyinize girmek istiyorum (gülme)
- Aynen bende
- Yurtdışında falan yapıyorlar ya böyle projeler sonunda ne kadar para kazanıyorsa 20 50
100 avro ne kadarsa artı çıkarıp böyle veriyorlar zaten
- Aynen evet ya
- Onlar çok şeyli yapıyorlar
- Resmen her projeleri destekli yaaa
- Evet
- İnşallah bize de olur
- Ya direkt aklıma hakan hoca geliyor ya o olmasa diğer hocalar o kadar da destek
sağlayan değiller yani
- Ya hangi hocalar destekliyor sen biliyorsun
- **Sosyal psikoloji için ayda hoca onu da yayınlatıyor**
- **Yayınlatıyor derken**
- **Başka yok zaten**
- **İşte**
- **Sen?**
- **Ya ben diğer hocalarla yapacağım ebru hocalarla**
- **Ya ebru hoca çok tatlı ya**
- **Ya valla bende**
- **Peki ya sen?**

- **(yanıt yok)**
- **Konunuz belli mi?**
- **(cevap yok)**
- **Ya zaten belli olsa bile bir süre ilerlemeyecek**
- Kapatıyorum
- Başarıyla

EK.5. İranlı Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları:

- Konumuz ne fikri olan var mı?
- Yok, öylesine bir konu üzerine konuşacaktınız?
- Eee ne yapılacaktı bu konuşmalarla?
- Valla kız arkadaşım bir arkadaşımın arkadaşının yüksek lisans tezi için istediğini belirtti
- Bence bir sıkıntı yok ya haberlerden konuşalım daha günceldir bence
- Evet ya iyi fikir
- Tabi ki
- Tabi tabi
- Meclise saldırıyı biliyor musunuz peki? En sıcak haber bu işte bugün
- Ha biliyorum ben de. Zaten oturum halka açıldı. O yukardan başlıyorlar ateş açmaya / -
- Eee kimmiş onlar
- Işık işte
- Hm anladım ışık öyle mi?
- (gülerek bir şeyler söyleniyor ama anlaşılır değil)
- 30 küsur kişi darmadağın bir şekilde düşmüşler / -
- Eeee

- Bir ikisi o başlarda zaten kurşunlamaya başlıyor ama diğerleri kaçıyorlar. Meclisin balkonunda saklanmışlardı sonra oradan çıkıyorlar bu sefer de ana cadde de kurşunlamaya başlıyorlar
- Ya bunlar kaç kişilerdi?
- Ya bir dur söyleyeceğim
- Ya bu sırada bir kadın bir erkek hareme İmam'a gitmişler
- Adam gitmiş orada ateş açmaya başlamış. Adamın kurşungeçirmez kıyafet giymişti ha olur da insanları öldüremezsem intihar ederim diye, fotoğrafları var bakabilirsiniz. Bunlar hepsi Tahranın bugünkü haberleri başka bir şey konuşulmuyor ki zaten
- Ya bunlar bugün mü olmuş ya
- Evet, işte neden anlatıyorum ya bugün olmuş işte. Saat 10 küsur de başlamış olay
- Ya ne bileyim ya (bu cümleden sonra mırıldanma var)
- Ya hangi meclis ki bu? Baharistan mı?
- Hayır, hayır meclis Baharistan'dan hani şeye gitmiş adını sen söyle. Hm
- Neyse ya siktir et / -
- Ya sen bana kaç kişi öldürülmüş onu söyle
- Dur söyleyeceğim birazdan internetten bakayım
- Eski meclis Baharistan'daydı onun yerine değiştirdiler ya
- Hadi canım ya dünyadan haberim yok ki benim (gülme var)
- **Ya şu yeni meclis Seyyit khandan da değil miydi ya?**
- **Hayır ya orda değil**
- **Lan, meclis nerde oğlum şimdi?**
- **Ya ben diyorum işte Seyyet khandan da / -**
- **Ya orda değil ya. Sanki sabah akşam mecliste de / -**
- **Ya siktir edin ya. Nerdeyse nerde. Allah Allaaaah**

- (sessizlik 42” boyunca)
- Ya meclis nerde biliyor musunuz? Hani büyük bir salon vardı ya İslam ülkeleri toplantı salonu, ha meclis tam gitmiş o salonun içine şimdi de orda. O salonun tümü şimdi meclis olmuş
- Eee ya ben bir şeyi anlamadım. Bunlar gelip tutuklamışlar mı şimdi?
- Bunlar 5 terörist gruptu birkaçını tutuklamışlar ama milleti hani dağıtanlar var ya öylesine geziniyorlar şimdilik
- Ya anlamıyorum ya bunları. Lan mal mısınız neden millete saldırıyorsunuz ki?
- Haberlerde bunların içerde olduklarını iddia edenler vardı hani?
- Ya bende biliyorum da, saat 14 haberleri hala içerde dedi /-
- Ya kaçırmışlar ellerinden de öyle söylüyorlar / -
- Lan adam kalkmış meclise kadar gitmiş neyini artık tutuklayacaklar allah aşkına ya
- (3 kişi kahkaha atmaya başlar)
- Oğlum Hamedan’a gitmemiş ki koskoca meclise girmiş lan. Hem de Kalaşnikof la. Şaka mısın oğlum ya?
- (herkes tekrardan gülmeye başlar)
- Hem de kalaşnikof ya tabanca (kolt) bile değil
- Ha bunu da bir türlü inkâr ederler merak etmeyin /-
- Analarını inkâr ederlerse bunu da ederler. Lan adam uzun namlu silah kullanmasa nasıl kapıyı kıracak acaba tabanca ile mi?
- (herkes kahkaha atmaya başlar)
- Ya bak bak (bilgisayarda gösteriyor) adamı kalaşnikofun dibiyle yere seriyor
- Adam elinde kalaşnikof bak diğeri de geliyor bel tabanca ile
- Ya bunlar hepsi Işık ’tan dimi ya? Vay şerefsizler vay
- (video izleniyor, konuşma yok)

- DEAŞ üstelenmiş zaten. Mesaj vermişler namussuzlar biz yaptık diye /-
- İyi bok yemişler. Ya çok merak ediyorum şu DEAŞ'dakilerin anaları kaç erkeğin altına yatmış acaba /-
- Bir bilgi elde ederseniz bana da söyleyin çünkü bende gerçekten çok merak ediyorum bu namussuzların doğumunu ya
- Sen nerde gördün bu haberi
- Ya her yerde konuşuluyor ya. Üniversitede dedi çocuklar bana dondum kaldım /-
- Tabi ya her yerde konuşuluyor
- Ya sabahtan ben evden uyuduğum için dünyadan haberim yok ki
- Ha gelin bak burada (bilgisayarda) imam Humeyni'nin türbesinden bir fotoğraf var bir bakın
- **Ya bunu Telegram'dan atsana bana ya**
- **Tamam atarım**
- **Ya bakın buda şu intihar eden şerefsiz. Kafası ta nerde bakın /-**
- **Ooo bu ne lan**
- **Kendi kendini öldürmüş dimi ya /-**
- **Tabi tabi adam /-**
- **Ya bunların kafasında beyin yerine ne var kardeşim ya, bok mu taşıyorlar kafalarında anlamıyorum ki**
- Ya bir insan neden böyle bir şey yapar ki. Masum insanları parlamento da öldür sonra kendini patlat. Nedir ya bu?
- Ya Daiş (İşit) adamları zaten tekfiridir ya ne Allah bilir ne insan bilir ne hayvan bilir bunlar /-
- Ya bunların kendilerine göre bir teorileri var /-
- Ki ölmek önemli değil bunlar için

- Bundan dolayı böyle şeyler yapıyorlar
- Ya kendisi patlamış tamam da cehennemin dibine kadar yolu var namussuzun ama kaç kişiyi öldürmüş ya
- O başlarda bir liste çıktı haberlerde adlar falan vardı ama /-
- Demek ki baya var ya /-
- Ya bak burada Hadi Norouzi, Azem Musakhani ve 33kişi Ölü ve yaralı
- Bunlar ölüler dimi?
- Tabi tabi bular sadece saat 13:14 kadar verilen isimler bundan sonrasınada Allah kerim yani bakalım kaç kişi daha çıkacak
- Ya bunlar milletini neden öldürmüşler ya hala ordayım ben yahu
- Ya bunlar içerde istedikleri neydi artık yapamamışlar dışarı çıkıp millete ateş açmışlar ya
- Parlamento dışında dimi?
- Tabi ya adam meclisin dışarısına çıkıp öyle kurşuna başlamış
- Bu ölenler dışarda ölmüş o zaman dimi?
- Bunların çoğu yaralanmışlar ama ölenler var mı yok mu onu tam olarak bilmiyorum
- Bence içeride kıstırmışlar bunları. Gücü yetmemiş içerde bu yüzden dışarı çıkmışlar /-
- Gücü yetmiş ki dışarı çıkmış yoksa nasıl dışarı çıkacak ki. Gücü yetmemiş ne demek ya çocuk musun?
- Gücü yetmiş içeri girmiş gücü yetmiş dışarı çıkmış /-
- Ya bilmiyorum ya /-
- Ne demek bilmiyorum ya bir Allah'ın kulu da çıkıp alo nereye diye bile sormamış ya ne diyorsun sen
- Pardon ama /-
- Sen içeri gidenleri diyorsun?
- Tabi canım. Onlardan bahsediyorum zaten

- NOPA falan gelmiş kapıdan duvardan girmişler içeri /-
- NOPA gele kadar da bunlar zaten almış ellerini silah yağdırmışlar sağa sola zaten
- Ya bir bunlar eksikti ülke de bunlarda eklendi
- Ya biliyor musun birisi çıkıp da sormuyor arkadaş bunlar nasıl meclise girmişler acaba
- İmamın türbesinde insanların üstünü arıyorlar /-
- O zaman nasıl olmuş ya bu. Şaka gibi ya /-
- Hepsi planlanmış arkadaşım ya hepsi
- Ben anlamıyorum ya bu arama kapısından imamın türbesinden nasıl içeri girmiş bunlar.
Kendilerini geç, kurşungeçirmez var kalaşnikof var /-
- Bunlar meclisten kalkıp da nasıl imamın türbesine gitmişler ki
- Ya diyorlar da bunlar üç kişi ama sonra hani ilan ettilerya3 gruba ayrılmışlar diye
- Bunların başlarından biri şerefsiz yine devam edeceğiz saldırılara diye mesaj yayınlamış
- Komutanlarından biri mi?
- Tabi ya.
- (sessizlik 27’')
- Bunlar en sonunda ne yapmak istiyorlar ki, İran’ımı alacaklar? /-
- Yok ya /-
- Fransa’ya gittiler milletin üzerinden tırla geçtiler o zaman Fransa’yı aldılar mı ki?
- İngiltere’ye iki haftadır arka arkaya bomba düzenlemesi yapıyorlar aldılar mı ki
İngiltere’yi?
- Bence bu kişiler Tahrandaki yaşamıyorlar ki. Başka yerlerden gelip işlerini yapıp gidiyorlar
ya da geberip oluyorlar /-
- Zaten Tahrandaki yaşasalar ki onların anadan emdikleri sütü burunlarından çıkarırlar /-
- Birisi siyanür içmiş diğeri kendini patlatmış /-
- Ne kadar para vermişlerse /-

- Parayla alakası yok ki böyle işlerin bunların hepsi beyin yıkamadan başka bir şey değil.
Hepsi bazı teoriler üzerinden ilerliyorlar
- Şunu yap cennete gidersin bunu yap şöyle olur böyle olur /-
- Şimdi mesela ne olacak yani bu iş?
- Hangi iş?
- Ki böyle bir şey yapmışlar işte
- Hiç ne olacak tutuklamışlar ya da intihar etmişler
- Bunların hepsini tutuklayamamışlar?
- Yapamazlar ki
- Neden ki? Bu kadar donanım var ellerinde /-
- Onunla alakalı değil ki ya bunlar yakalanmasınlar diye kendilerini patlatıyorlar ya.
Görmedin mi fotoğraflarda kendisini patlatmış sadece kafası kalmış meydanın ortasında
- Ya böyle insanlar yaşam diye bir şeyleri yok ki kafalarında. Yaşamları tatil bunların ya
- Sen tut ki bu adamı tutukladılar. Böyle birisi yine konuşmaz ki. Ben burada yaşıyorum böyle oldu şöyle oldu demez ki zaten /-
- Ya bu herifler kendilerini öldürme cüretleri varsa başkasını da öldürme cüretine sahipler.
Umursamazlar ki. Fark da etmez ki bunları idam mı etsinler, kurşuna mı dizsinler ya da bir yelek verip al kendini patlat desinler. Onlar baştan sonucu yapıyorlar işte
- **O kendisini oyun alanında falan zannedip patlatıyor işte**
- **Teorileri /-**
- **Sen bunları nereden öğrendin ki?**
- **Sen hiç haber dinlemediğin çok belli bak /-**
- Ya bende hiç bilmiyordum ki. Mağazada iki kız konuşurken duydun haber kanalına baktım.
Valla ya. Kızlar dedi ya bir haber kanalını açsana /-
- Orda zaten hep saldırıyla alakalı konuşuyordu, ben de o kanalı izliyordum /-

- Evet, hep saldırıdan bahsediyorlardı
- Kızlar bana dediler ya şu zırvalamaları kes TV den de haber kanalına geç

EK. 6. Türk Erkeklerin Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle:

- Konuşmaları Ne konu hakkında konuşacağız?
- Ne konu hakkında istersek fark etmez. Bir çalışma için kullanılacak bu ses kaydı bu yüzden ad vermenize gerek yok zaten ortamda kız olmayınca da gerek kalmıyor toplumsal cinsiyet belirtmeye.
- Abi şu kız olayı derken (gülümse var)
- (herkes gülümser)
- Bu çalışma toplumsal cinsiyetle alakalı bir çalışma şimdi tam olarak anlatamam /-
- Neden peki?
- Şöyle çalışmalarda önce amacın ne olduğu belirtilirse çalışmanın güvenilirliği sorgulanır bu yüzden söylememek tercih edilir ama sizin içiniz de katılımcılar olarak rahatlatmak için ad vermemenizi ve iki konu haricinde konuşmanızı rica ediyorum.
- Peki, o konular ne?
- Ha evet o konular din ve siyaset
- (ortamda sessizlik oluştu 18" kimse konuşmadı)
- Fenerbahçe'den konuşalım mı? /-
- Galatasaray nasıl? /-
- Yani şimdi Trabzon spor varken yakışır mı?
- (herkes gülmeye başlar)
- Peki, sizin kültürünüzden bahsetsek yani Türk kültürün de sevmediklerinizden bahsetsek/-
- Ama dinle alakalı konuşmayacaktık.
- Din değil ki kültür diyor adam.

- Ee tamam da Türk kültürü dinle bağdaştırılmış bir kültürdür herhalde Avrupa kültürü değildir /-
- Pardon Avrupa'nın ne zamandan beri kültüre sahip olduğu savunulur?
- Yok, mu peki?
- **Ya Avrupa'nın dünü belli bugünü belli neyi kültür oluyor bunun ki/-**
- **Tamam, doğru dünü bellide ama bizimkinden daha belli ama konu bu işte /-**
- **Nasıl yani daha belli?**
- **Avrupa'nın bir geçmişi var tamam mı yani bunu okumadan tutun ta eğlenceye kadar. İnsanlar o zamanlarda bizde iyiydi bu zamanda bizden iyiler./-**
- **İyi olma başka kültür başka bunlar aynı değil ki/-**
- **Nasıl aynı değil ya bugünkü gücü geçmişteki doğru kültüründen alıyor/-**
- **Emin misin bundan ya?**
- **Tabi ki eminim adamların dünyaya hükmetmesi kanlarında var hala da var. Kanda olan şeye kültür demiyor muyuz ki. Yani /-**
- **O senin kültüre nasıl baktığına bağlı/-**
- İngilizleri bir örnek alarak bir bak bakalım geçmişlerine. Adamlar geçmişte de dünyaya liderlerdi hala da liderler /-
- Yo öyle değil
- Nasıl öyle değil ya. Geçmişte kraliyet kimin elindeydi eki Osmanlının demiceksin herhalde
- Tam da onu diyecektim.
- Şaka yapıyorsun herhalde bu Osmanlı imparatorluğunu neden bu kadar büyüttük ki gözümüzde acaba ben çok merak ediyorum aslında /-
- Aslında bende arkadaşşa katılıyorum Osmanlı'yı son yıllarda baya büyötmeye çalışıyoruz neden ki gerçekten yani merak etmiyor değil insan./-

- Harem açmaya düşünüyoruz demek ki
- Şakasınız beyler herhalde. Koskoca imparatorluğu haremle mi ölçüyorsunuz? /-
- Ya neyle ölçelim. Din kabul etmeleriyle mi ölçelim.
- Dinden kastın ne peki
- Ya Müslümanlık işte. Yani Müslümanlığı bastırma falan filan hikâyeler var ya sanki Müslümanlık yoktu da o dönem yaratıldı. Sanki dünyada adalet yoktu da bir şah çıktı o yarattı adaleti. Ya tarih ya /-
- Tamam, Osmanlı zamanından oldu demiyorum da ama o zamanlarda bu olaylar vardı.
- O zamanlar daha/-
- Ya kusura bakmayın da neden bir türlü bu geçmişten kurtulmuyoruz arkadaş ben bunu anlamış değilim ya
- Neden kurtulalım ki.
- **Ne faydası var bunun ülkeye millete bilmem nesine**
- **Gururu var**
- **Neyi? Gurur mu? Valla ben bir Türk olarak Osmanlı hükümetinden gurur duymuyorum nokta.**
- **Tamam, sen duymaya bilirsin ama birçok kişi var gurur duyacak./-**
- **Ondan dolayı halimiz bu işte. Geçmişe saplantı gibi kalmışız**
- **Ya aslında geçmiş ülkelerin bir parçası ama onu ta zaman boyunca kullanmak ne kadar doğru tartışılır/-**
- **abi tartışılır tabi ki. Adamların yaptıkları saldırı öldürme harem kurma devlet genişletme bilim ilim nerde bilemezsin. Ha birde bak bakalım o zamanlarda başka ülkeler neler yapıyor ne durumda nasıllar.**
- Ya biliyor musun sorun o değil zaten sorun /-
- **Sorun bizim kafamıza işlenen tarih zaten ondan kopamama. Sen bugün TV'yi aç**

kaç tane dizi görürsün bu Osmanlı dönemiyle alakalı. Bunlar 10 sene önce neredeydi abi? Şuan ben 25 yaşımdayım 10 sene önce 15 tim hatırlamayacak bir yaşta olamazdım zaten o zamanlar deli gibi televizyon seyredirdim. Hani neredeydi? Son yıllarda neden çıktı? Bu kadar yoğunluk hayırdır yani? Ya birisi de çıksın da abi bu zamanlarda bir bok yoktu desin ya /-

- **Tamam, da şimdi bir diziden konuya nereye bağlamayı anlamaya çalışıyorum. Da. Yapamadım.**
- **Bence arkadaş o dönem düşmanı da /-**
- **Ha bak işte. Sorun bu zaten sizin bakışına ters bir bakış oldu mu hemen düşman kesildik. 5 dk. Sonra Türkiye düşmanı diye ilan edersiniz artık/-**
- **Yavaş olalım azıcık ya bir çalışma için buradayız yani ülkenin kurtarması bizde değil şuan sadece konuşuyoruz ya (gülümseme)**
- Ya biliyor musunuz ben ikinci lisansımı yapan bir kişiyim. İkinci üniversitemi okuyorum benim ilk bölümüm neydi biliyor musunuz? Ben tarih öğrencisiydim. Ve size şunu anlatayım o kadar aşkla üniversiteye gittim bir ay öğreneceğim diye yalan dolanları verdiler elimize hoş geldin dediler. Ya bir olay 3 yazar tarafından nasıl tam aksine yazılır ki yorumsuz aaa yorumdan bahsetmiyorum. A olayı diyeyim ad vermeyim tartışmaya yol açmasın. A olayı olmuş mu olmamış mı muallak ta mı kalmış hangisi abi? Al bunu tarihte incele./-
- Tamam, da öyleyse tarih boş yani onu mu demek istiyorsun?
- Bak tarih boş demiyorum ama her şeyi bırakıp da tarihten medet ummak saçmalık bence/-
- Nasıl medet umuyoruz yani? Şimdi ben Osmanlı devletini seven olarak Osmanlı devletinden medet mi umuyorum? Bu çok saçma bir bakış açısı/-
- Bir sen benim bakış açıma saçma diyemezsin nasıl ben seninkine diyemem ha sen medet

umuyor musun orası kalsın da ama sana bir soru soracağım? Bu arada yaş kaç? / 23 /
ha tamam. Sen Osmanlı imparatorluğun kaçınıcı imparatorluk olduğunu biliyor musun?

- Birinci imparatorluk
- (sessizlik 28")
- Kardeşim sen Osmanlı'nın dünyaya gelen kaçınıcı imparatorluk olduğunu bile bilmezken nasıl onu savunuyorsun ki? Sen Osmanlı'dan ne biliyorsun ki de savunuyorsun onu?
- Sen bilmediğin çok şeyi biliyorum bundan emin olabilirsin /-
- Ya beyler tartışma tartışmadan çıkıyor /-
- *Sadece son söz söyleyip konuşmam artık iki yaş var aramızda ve bir konu üzerine tartışıyoruz ama maalesef tartıştığın konu hakkında ufacık bir bilgin yok sadece Türkiye'ye kendime ve ilerdeki çocuğuma gerçekten acıyorum. Ben sustum artık*
- Ya bu konudan çıksak artık diyorum başka konuya geçsek olur mu ya ali hoca çalışmaya uyar mı?
- Tabi tabi lütfen konu sizde
- (turkuaz cümleyi söyleyen kişi eşyalarını alıp odadan çıkar)
- Siz fazla konuşmadınız (gülümseme)
- Açıkçası konu beni açmadı ve hani ali hocamda söyledi ya siyaset olmasın diye ama arkadaş sağ olsun zart zurt diye siyasete girdi konuşamadık
- Siz ne işle meşgulsünüz?
- Ben bankacıyım ama aynı zamanda okuyorum yüksek lisans
- Peki derslerle iş arasında zamanlama problemi yaşamıyor musunuz?
- Ya sağ olsun hocalar da destekliyor iş yerinden de destekliyor bizim müdür zor olmuyor o kadar
- Ha iyiymiş ya

- Evet ya iyi
- Siz öğrencisiniz anladığım kadarıyla
- Ha evet ben öğrenciyim psikoloji okuyorum da. Bakalım
- (her kes gülümser)
- Çok umutlu değiliz galiba (gülümseme)
- Yok, hayır umutluyuz da... Hocalar müsaade ederse

EK.7. İranlı Kadınların Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları:⁴

- Merhaba millet iyi misiniz? Nahit hanımın gelin olduğunu duydum. Azıcık bu konu hakkında konuşalım istiyorum. Belki birisi İran da olan kız isteme ve evlenme adetlerini bilmiyor o kişilere azıcık konuşalım bu konuyla alakalı. Ve bu konuyla alakalı bilgilendirelim. İsteyen birisi gelmiş eğer ok olursa ki umarız tatlı bir şekilde sonuçlanır. Ben bu konu hakkında konuşmak istiyorum. Sizden istiyorum ki bu tanışma ve kız isteme olayları hakkında konuşalım.
- Ehsan beyin ailesi Ehsan beyin kız kardeşinin aracılığıyla ki Nahit hanımın yüzme öğrencisiydi kız isteme için geleceklerdi, bugün arayıp ve istemeye geleceklerini söylediler.
- Bugün pazar saat 4 Ehsan beyin ailesi elinde çiçek ve tatlıyla kız istemeye gelmişler ve şimdi aileler birbirleriyle konuşuyorlar ki birbirlerini fazla tanısinlar. Ailelerin büyükleri yani anne ve Ehsan beyin annesi ve Nahit hanımın annesinin izniyle Ehsan bey ve Nahit hanım birbirleriyle konuşmak için başka bir odaya geçmiş ve konuşuyorlar ki birbirlerini fazla tanısinlar ve birbirlerinin isteklerini bilsinler ve dinlesinler diye.
- Ne kadar güzel ki bu fırsat gelin ve damada veriliyor ki bu koşullarla birbirleriyle konuşup ve isteklerini belirtsinler. Bu adım yaşamın önemli ve zor adımlarından biri olarak değerlendire bilinir ki kişi kendi istekleriyle alakalı konuşup ve isteklerini açı açık dile

⁴ Kişiler birbirini tanımıyorlar ama kız tarafını ve erkek tarafını tanıyorlar ve onların hakkında konuşuyorlar.

getiriyor.

- Gelin ve damat bir saat oda da konuştuktan sonra dışarı çıkıp ve fikirlerini ailelerin büyükleriyle paylaştılar ve koşulların ok olduğundan dolayı büyüklerin birbirleriyle danışmalarından sonra bir hafta iki aile birbirleri hakkında araştırma yapmaları ve ondan sonrada gelinin ailesi eğer damadın ailesi ve kendisiyle alakalı araştırma olumlu ise gelin ve damat hastaneye gidip ve kan testi ve evlenme testlerine başlayacaklar.
- Bu evlenme testlerinde danışmanlık derslerinin olması başka bir önem taşımaktadır ve kişiler bunu çok ciddiye almaları gerekir. Öyle dimi?
- Tabi ki öyle genetik danışmanlık ve aile danışmanlığı da almaları lazım. Cinsiyetler arasındaki sevişmeyle alakalı yöntemlerden tütün ta en küçük detaylara bile değinilir danışmanlık merkezinde. Böylece çiftler yeni bir yaşa girmeleri daha kolay ve daha bilgiyle beraber olur.
- Aslında bugün bana haber geldiği kadarıyla gitmişler kan ve evlenme testlerine. Ve şöyle anlaşılmış ki akşam gelin ve damat alyans almak için dışarı çıkacaklar ve çıkmışken de ayna ve şamdan da alınacaktır. Ve bizim ailelerimizde yeşim kumaş alınır bir adet olarak. Bu yeşil kumaş iyi ve her zaman canlı bir evlilik olma sembolüdür.
- Tüm gençlere hayatlarında güzel ve yeşil yeşil yaşam diliyoruz zaten. /-
- Bir şey daha eklemek isterim, bu yeşil kumaşı damat evlendikten sonra geline kendisi kıyafet buluz ve ya herhangi bir şey olarak kullansın diye hediye eder.
- Bu akşam nişan töreni olacağını belirtmişler haberiniz var mı peki?
- *Tabi evet var*
- *Tabi*
- *Evet var*
- *Herhalde*
- *Var*

- Gece saat 9 da kız ailesi toplanıp ve damadın ailesiyle Mehir konusunu konuşup ve kesinleştirecekler. Mehir bir kız için bir himaye anlamı taşımaktadır. Ve ben bu konu üzerinde çok hassasımdır aslında.
- Şimdi şöyle bir durum var bazı kişiler kızlar yanı doğum tarihleriyle bir cumhuriyet altını istiyorlar ama biliyorsunuz ki devlet kanun olarak sadece 100 tanesini kabul ediyor. Tamam, Mehir güzel bir şey de ama ne kadarı güzel acaba?
- Bence kızların doğum tarihi kadar cumhuriyet altını olması daha iyi /-
- Ama okadarını zaten alınamıyor ki. Boşanırsa bile.
- Bence kadın çalışıyorsa hiç böyle şeylere gerek yok ki. Erkeğin parasına gidiyor gibi geliyor bana
- *Aynen öyle ben tamamen katılıyorum sana*
- *Ben katılmıyorum asla*
- Ne gerek var ki? Bence bu gösteriştten başka bir şey değil zaten /-
- Tamam, işte olsun ne olacak ki. Zaten boşanırsa bile 100den fazla alamayacaksın madem öyle ha 100 ha 1371 ne fark eder ki. /-
- Be kendi gururumu 1371 tane cumhuriyet altınına satmam
- (sessizlik 47")
- Ya aslında biliyor musunuz en iyisi gelin ya da damadın en iyisi yaşamlarına konsantre olmaları. Tamam, katılıyorum zaten Mihrin kız için maddi bir himaye olduğunu ama yine de yaşamı bilmez ise altın olsun bir milyon yine bir şey ifade etmez bence /-
- şimdi evli olmadığınız için böyle düşünüyorsunuz ama evlendikten sonra ve o koşullarla karşılaştığınızda bakalım aynı şeyleri söyleme şansınız olacak mı /-
- Şimdi böyle düşünüyorsam o zaman da böyle düşüneceğime eminim baba evinden görmüş geçirmiş kızım ben koca parasına kalmamışım bunun için de gurur duyarım.
- (sessizlik 27")

- Evet devam edelim lütfen. Belediyeden memur geldiğinde ne yapıyor?
- Tabi ki 3 kez soru soruyor kıza bu erkeği eşin olmak istiyor musun diye. Eğer bu 3 kez söyledikten sonra kız evet yanıtı verirse o zaman memur onları karı koca ilan ederek evlendiriyor.
- Bunu da ilave edelim ki genellikle kızlar üçüncü kez evet derler adet olarak. /-
- Ben bu âdeti hiç savunmuyorum zaten çok gereksiz geliyor bana /-
- İlk defa sorduklarında evet cevabını alırsa şayet o zaman kız dünden razıymış derler. Ağırdan satmamış olur kendini./-
- Eee diyelim ki öyle. Kız zaten razı olmasa orda ne işi var ki. Orda ağırdan satıp da sonra kendilerini hanımefendiler 100 cumhuriyet altınına satıyorlar ama nasıl iş bu /-
- Şimdi cumhuriyet altınının ne alakası vardı bizim konuşmamıza, lütfen ya başlamayalım gene!
- Hanımlar değişik fikirleriniz olabilir neden hoş görmeyelim ki.
- Ya hoş görelim de bazı şeyler gerçekten saçma geliyor bana. Orda kendini ağırdan satıyor sonra 100 altının peşine düşüyorlar ha anladık /-
- Ya siz neden herkesi aynı gözde görüyorsunuz mesela Nahit hanımın ağırdan almasında bir sıkıntı mı var /- anlamıyorum ki?
- **Ben kişi üzerinden bahsetmiyorum ben genel konuşuyorum adetlerin bazılarının ne kadar saçma olduklarını söylüyorum. Sizin bakış açınızda olamayabilir ama benim bakış açımda böyle. Bu konu zaten buranın konusu olmadığı için lütfen devam etmeyelim.**
- *Aynen*
- *Evet lütfen*
- *Lütfen hanımlar*
- *Yani olmazsa iyi olur*

- Evet, gelelim konumuza. Tabi ki gelin evet demeden önce babasından ve büyüklerinden müsaade alarak evet der ve ondan önce isterse dua okur ve orda ki olan her gence mutlu dileklerini ve istedikleri insanla mutlu mesut yaşama dileğini beyan ederek evet der. Aynı şekilde damat da dua ederek müsaade alarak evet diyerek memur onları karı koca ilan eder./
- Bunu da ekleyelim gelin ile damat evlilik senedine imza atarak karı koca oluyorlar.
- Iranda adet böyle ama bunu da söylemek lazım ki konuştuğumuz bu evlilik tamamen adetler ve görücü usulüyle yapılan bir evlenme şeklidir. /-
- Bence bunun diğer kısmıyla da alakalı bir şeyler söyleyelim ki tam köylü olarak görünmeyelim
- (sessizlik 18")
- Kız oğlan birbirlerini dışarda görüp sevgili olduktan sonra ve zaman geçirerek birbirlerini tanıdıktan sonra evlenmeye karar verirlerse yine erkek tarafı kızı istemeye gelir ve adetler bundan sonra devam etmeye başlar. /-
- Çok merak ediyorum neden bu konuya değinme gereği duydunuz? Bir sorum daha acaba adetler den yola çıkarak evlenenler köylü mü? Hepsi dağ başından mı gelmiş acaba? Neden öyle bir cümle kurma gereği duydunuz?
- Çünkü modern dediğin hangi devirde yaşıyoruz ki /-
- Ha modern dediğiniz evlenip 3 sene sonra boşanmak mı oluyor acaba?
- Alakası yok. Nerden çıkarıyorsunuz ki. Ha diyelim bile öyledir yok efendim eski adetlere göre evlenelim eşimiz istediğini yapsın ama biz diyelim ki ama beyazla gelmişim beyazla çıkacağım böyle saçma bir şey olur mu ya? Mahkûm mu bir kadın buna /-
- **Özür dilerim lafınızı böldüğüm için ama şimdi baktığınızda boşanma oranı hangi türde daha fazla herhangi bir araştırmanız oldu mu acaba?**
- **Diyelim ki /-**

- **Tabi ki modern de /-**
- **Bir dk. Müsaade ederseniz anlatacağım. Diyelim ki hanımefendinin söylediğine göre modern evliliklerde boşanma daha fazla peki bir soru soracağım. Bir kadın neden boşanmak ister? Ve ya eşler neden boşanır? Çok detaya girmeden yanıtı çok basit. Anlaşamazlar. Ha gelgelelim hanımefendinin savunduğu eski yönteme erkek ne yaparsa yapsın aman boşanma yok anlaşıyoruz aman boşanma olmaz eee ben ne anladım bu birliktelikten ne anladım bu yaşamdan? /-**
- **Siz haklısınız ama bazı aileler bunu kabul etmez ama /-**
- **Başlarım aileye ben mi yaşıyorum ailem mi yaşıyor benim hayatımı. Allah Allah.**
- **(Sessizlik 2:20)**
- Hanımlar bu konuşma benim bir arkadaşımın isteği üzerine yapıldı konu vermedi ben kendi kafama göre bir konu seçtim ama umarım tatsızlığa sebep olmamışımdır /-
- *Hayır, canım ya*
- *(gülümseme)*
- *Olur, mu ya*
- *Valla insanlar ilginç!*
- **Teşekkür ederim geldiğiniz için ve zaman ayırdığınız için**
- **Ne demek**
- **Rica ederim**
- **Teşekkür ederim**
- **Güzeldi**
- **Berbattı sinirim bozuldu ya**

EK.8. Türk Kadınlarının Kendi Aralarındaki, Tanımadıkları Kişilerle Konuşmaları:

- Merhaba
- Selam

- Merhaba
- Anket mi yapıyorsunuz
- Evet
- Ne anketi
- Ya yapı marketleriyle ilgili. Yani hangi yapı marketini seçiyorsunuz ne kadar süre gidiyorsunuz ne alıyorsunuz ile ilgili
- Peki, şirket neden bu anketi yapıyor
- Büyük şirketler bizim şirkete başvuruyor araştırma şirketlerine yani onlarda bizlere söylüyor bizlerde sahaya inip evlere falan gidiyoruz araştırma yapıyoruz daha sonra bunu büyük şirketlere gönderiyoruz onlarda kim ne kadar çok tercih etti ne kadar çok başka şeyler aldı onların analizini yapıyorlar /-
- Bu arada tanışmadık da ben gamze, ben gonca gül, ben Melin, ben ebru, eda, bende buse
- (hep beraber gülümseme)
- Peki, para alıyor musunuz bundan siz?
- Alıyoruz
- Ne kadar alıyorsunuz mesela
- Yani projeye göre değişir o
- Günlük kotanız var mı peki?
- Tabi canım. Yani her projenin 500 600 bir kotası oluyor kotayı on kişiye dağıtıyorlar bu şekilde
- Ya bir şey soracağım ya insanları güdüyorsunuz böyle anket yapıyoruz ya falan filan diyorsunuz telefon numarası isteyince bir bakışları değişiyor dimi
- Ya onlar zannediyor ki bizler onların bir numaralarıyla kendi üstümüze bir araba bir ev ya da bir ofis falan *alacağız gibi* /-
- *Aslında o alabilir* /-

- Ama
- Aslında olabilir çünkü ulaşımı çok kolay
- Yapmak isteyen birisi için herhangi bir numara *herhangi bir şifre* /-
- Küçük bir telefon olsa bile/-
- Nerde oturuyorsun
- Mamak
- Mamak
- Mamak
- Aa aynı yerde oturuyorsunuz
- Sende mi orda oturuyorsun
- Ben Mamak Netavega tarafında oturuyorum
- İkea falan
- Baya oldu mu çalışalı
- Ben işimden yeni ayrıldım /-
- Yok, ben baya oldu çalışalı
- Peki, üniversite falan nasıl oldu
- Benimki bitti
- Ben hala devam ya sen?
- Ben hazırlanıyorum
- Sen ne okudun?
- Halkla ilişkiler
- Sen?
- Ben üniversiteye hazırlanıyorum 21 yaşımdayım lise mezunuyum şimdilik
- Sen kaç yaşıdaydın
- 24 ben

- Ha bu arada ben de ben Ankara da yaşıyorum
- (herkes gülmeye başlar)
- Sen nerde oturuyorsun?
- Buse sende hiç konuşmuyorsun tatlım
- (sessizlik)
- **Buse problem mi var?**
- **Ya bir şey yok kızlar**
- **Buse biraz bizi yabancılardı sanırım**
- *Aynen*
- *Muhtemelen*
- *Aynen galiba öyle oldu*
- **Buse sessiz ya çok konuşmaz o fazla konuşmaz ya o**
- **Ya olsun ya biz yine de tanıştığımıza memnun olduk buse**
- (sessizlik)
- Çok teşekkürler
- Kendinize dikkat ediiin
- İsterseniz bizde sizinle anket falan yapa biliriz bu arada
- Yaptık ya zaten gün içerisinde birden fazla yapamıyorsunuz
- Peki, o zaman
- Bizi arayacaklar mı ki oradan
- Tabi ki teyit için yani bu kişi gerçekten siz misiniz anket yapıldı mı /-
- Ya bir şey soracağım telefon numaramı verdim ama genelde çok havalı bir cümle olacak ama (tebessüm var) okul da oluyorum meşgul olurum o zaman /-
- O zaman açmazsan ya iptal ederler atıyorum çok kişi açmadıysa atıyorum tamamen 20 kişiyi aradılar 10u açmadıysa ve sen 11inciysen eğer benim projeyi iptale düşürürler ve

ben maaşın yarısını alamam/-

- Ne zamana arıyorlar peki/-
- Bir iki güne arıyorlar zaten
- Hangi saatler arasında belli olur mu?
- İşte oda değişiyor ama genelde öğleden sonra aralar teyit için
- Ya bu aramanın civarı yok mu ya
- Yani 3 bazen 5 bu civarlarda
- Beni akşam aramışlardı geçen hiç kimseyi bulamayınca kendimi yazdım bende
- Sende yazıyor musun kendini?
- Ooo annem baban kardeşim teyzeler dayılar
- Komşular falan
- (herkes gülmeye başlar)
- ooo bütün mahalle var yani eniştelere kadar
- **Bir şey soracağım peki iyi getirisi var mı bu işin**
- **Tabi ki 5 milyar kazanan var ya**
- **Vallahi mi?**
- **Valla**
- **Ama o azıcık çok rahat bir insan böyle rahat konuşabilen her insanla oturup sohbet edebilen bir insan/-**
- **Birazda böyle yavşak falan olunca**
- Boş vaktiniz kalıyor mu peki 5 den sonra
- *Yani*
- *Kalıyor kalıyor*
- *İşe bağlı aslında*
- Buyur abla

- Bir kadın: broşür
- Tamam, alalım abla
- Ne broşürü?
- Oxford (kişiler güler)
- Bak mesela bu abla da broşürden para kazanıyor
- Günlük dağıtımı dimi
- Ya bunları alıp gidip çöpe atsa
- Sürekli birileri geziyor. Bizde yok o mesela ama /-
- Peki, neden böyle bir şey yapıyorlar ki
- Birisi dağıtıyor diğeri izliyor falan /-
- Ama bilemez ki gerçekten acaba dağıtıyor mu?
- Ya peki sizi izleyen oluyor mu?
- Yok ya bizler en rahatlarıyız ya bizim müdürümüz hiç bir şeye karışmaz/-
- Gezerek çalışıyorsunuz aslında çok güzel
- Ya başladığımda ben evden çalışıyordum evden iki ay boyunca hiç dışarı çıkmadım. Bir yere gideceğim zaman babam arabayla bırakırdı ya 10 kilomu ne almışım/-
- Aynısı bana da oldu
- Sonara sahaya bir çıktım 7kilo verdim 3 haftada bide dans
- Çok güzel
- 3haftada 7 kilo mu?
- **Ne dansı yapıyorsun**
- **Salsa Bachata**
- **Kızların 4u: ayyy**
- Bende başlamıştım ama yine de bıraktım
- Evet, bende bıraktım zaten derslerim ortasında girdim derste adımlara uyum

sağlayamıyordum çünkü /-

- Ya müzikle birleşeceksin sadece kursta değil kurs dışında da müziği dinleyeceksin ya benim telefona baksalar müziği Bachata müziği sürekli yabancı dinliyordum ben zaten şu şarkının başından hemen anlıyorum ben zaten sesinden hemen anlıyorum zaten
- *Sen dans falan*
- *Yok, benim hiç işim olmaz bu cüsseyle*
- *(gülme)*
- Estağfurullah
- Ben istiyordum zaten arkadaşlarla beraber gidiyorduk zaten artık nerdeyse yalvarır durumdaydım ne olursunuz bir dans edelim pratik yapalım diye/-
- O anları ben yaşadım bilirim
- Aynen
- Eda yeter bıktık sesleri bana da tanıdık (gülümseme)
- Ben hiç kimseyi tanıımıyordum ilk başladığımda İnterreal'den biriyle tanışmıştım
- İnterreala gittin mi?
- Ya Inter-Railin çoğu kampına gidiyorum ya
- Nasıl ya Inter-Rail yaptın diyelim ondan sonra kampa /-
- Ya o farklı bir olay ya
- Ondan sonra mı kampa gitmişsin/-
- Senin dediğin Erasmus
- Yok, hayır canım Inter-Rail
- Benim dediğim Inter-Rail Türkiye kamp /-
- Bunun Erasmus'la alakası yok bak Inter-Railin mantığı zaten /-
- Alışmak gezmek/-
- Aynen trenle yurtdışına gidiyorsun /-

- Tamam, onun Türkiye versiyonu var böyle şehir şehir geziyorsun felan /-
- Bunun dansla ne alakası var?
- Oradan oraya geçtik. Ha şey şuradan geldik Inter-Rail böyle kamplara gidiyorum ben böyle işten falan şey bulduğum zamanlarda Whatsapp grubu var Ankara Inter-Rail diye kampa falan gidenler hep orda oluyor. Orada yazmışlar (iki kişi arkadan konuşmaya başlar) dansa gitmek isteyenler falan bende Antalya'da okurken dans eğitimi almıştım böyle falan Ankara'ya gelince de çok gitmek istedim dansa çünkü insanlarla o kadar /-
- Ya RnB'yi hiç düşündün mü (arka plandaki konuşma bitiyor)
- Ya bu bünyeyle çok zor olur ya /-
- Ya olur ya ne insanlar ne dansları yapıyor ya
- Ben Salsa'yla kendimi daha iyi hissediyorum sanki oyun oynuyormuşsun gibi yani ben mesela hiç kimseyi tanımıyordum bana yazdılar gidelim diye bende ok dedim /-
- Nereye gidiyorsunuz
- Çankaya tarafında böyle triyo dans /-
- Ayda ne kadar veriyorsunuz peki
- Erkek yaklaşır, kızlar zamanınız var mı?
- Bir şey konuşuyoruz burada özel mevzu
- Ha tamam o zaman (erkek söylene söylene uzaklaşır)
- Ya senin adını unuttum ben bu arada adın neydi senin
- Ebru adım
- Ha kusura bakma isimler karışıyor bazen

EK.9. İranlı Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanıdık Olan

Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları:

- A: Annelerden haber var mı ya?
- D: İyiler sağol sizinkiler nasıl

- B: Onlarda iyi nasıl olsunlar
- C: Ya geliyor musunuz millet ya
- E: *Geliyoruuuz*
- F: *Geliyoruuuz*
- B: *Canım benim ya bensiz dayanamıyor ki*
- D: Allahım ya kızların bu tarofı beni bayıyor (tarof, farsça kelime)
- B: Kıskanma patlarsın (gülümse)
- F: Ya çocuklarla uğraşma ya
- A: Eee başlayalım mı ya geberiyorum açlıktan
- D: Bu çok belli zaten bakılırsa o cüsseye /-
- B: Dur orda bir ne oluyor ya sen benim çiçeğime şişkomu diyorsun/-
- F: Susuuun açlıktan öleceğim ya hadi ya
- D: Valla ben de açım ama /-
- A: Sen zaten doğduğunda aç doğmuşsun
- (herkes güler)
- C: Tabi sizde her gün iki buçuk saat spor yaparsanız öküz gibi acıkırsınız, uğraşmayın aşkımla benim
- (kızlar güler)
- A: Antrenörüm benim afiyet olsun benimkini de ye /-
- E: Abi bu laflar nereye gidiyor böyle benimkini de ye felan ayıp aaa/-
- C: Sen bir pisliksin biliyorsun dimi?
- F: Şimdi mi öğrendin ya bunu ben kaç senedir biliyorum
- D: Allahlım ya ya bir sus yemek yiyeceğiz bir lokma ya
- C: *Pardon aşkım*
- F: *Sustum*

- A: *Kapadım*
- (2:17" sessizlik var)
- E: D'm tuzu uzatır mısın?
- D: Al kardeşim
- B: Çiçeğim sende benim kolamı açar mısın lütfen
- C: Tabi ki aşkım ne demek
- (17" sessizlik sadece TV izleniyor)
- F: Şu herifi gördüğümde ishal oluyorum ya
- D: Kimi la
- C: Ya sofradayız ya
- (herkes gülüyor)
- F: Ya ne dedik ki Allah Allah
- A: F Trump'a acayip kıl/-
- D: Şerefsiz ya domuz herif ayyaş /-
- E: Oğlum ne oldu ya yine burayı Kudüs'e çevirdiniz (savaş alanı demek deyim)
- D: Adam mal tamam mı? Şerefsizin çocuğu dünya onun elinde zannediyor /-
- E: Değil mi kardeşim
- C: Değil. Adam Amerikan başkanı olabilir ama insanlıktan payı yok
- B: Ya her şeyi geçtim bana koyan ne biliyor musunuz bu vize işleri ya
- A: Ya ne demeysin bildiğin Araplarla aynı muameleyi gördük ya
- F: Zaten Arap biliyorlar seni merak etme
- A: Parçalarım bak seni
- (her kes gülüyor)
- **D: Ama bu bir gerçek biliyor musunuz hatta/-**
- **C: Pardon aşkım lafını böldüm ama (D gülerek kafa sallıyor) abi ülkenin profili belli**

yani onlara da hak vermek lazım/-

- **B: Ama...**
- **C: Söyle canım**
- **B: Hayır hayır devam et pardon**
- **C: İnsanlar gidip de haritayı karıştırıp İran'ı bulup ya da Google'a yazıp İran hakkında okuyacak hali yok yani /-**
- **E: Yo hiç öyle değil insanlar geliyorlar Tebriz'in pazarında Abğuşt yemeğini biliyor ya**
- **C: Tamam da yüzde kaç biliyor ki acaba. Onun uğraşı kültür araştırmasıysa bal gibi de bilmesi lazım işi o çünkü fotoğrafçıysa onu yapması lazım işi o zaten ama sıradan normal bir vatandaş neden böyle bir şey yapsın ki /-**
- **E: Yo yine katılmıyorum /-**
- **A: Ya zıplatma insanın sinirini ya ne bok biliyorsun ki katılmıyorum katılmıyorum doktor hanım konuşuyor burada Allah Allah (mizah var)**
- **(E tebessümle sadece bakar)**
- **F: O tebessüm ne demek biliyor musun?**
- **A: Fuck you demek**
- **(herkes kahkaha atar)**
- **E: Ya olur mu ya tövbe de**
- **D: Ya he he**
- **(herkes gülmeye başlar)**
- **B: Ama E bence yanılıyorsun burada**
- **E: Ne konuda**
- **B: Hani diyorsun ya katılmıyorum diye**
- **E: Abi bilmeleri lazım değil mi ya**

- A: Ya ne saçma konuşuyorsun ya bazen sen. Sen onların ülkesi hakkında ne kadar bilgin var ya Allah Allah. (sinirlenme var)
- E: Var tabi
- A: He var ne var bir söylesene ya
- C: Ya çocuklar (üzüntü var)
- D: Ya bilgisi olabilir yani ne var bunda
- A: Yok D'ciğim yok ya Allah Allah. Bana 50 eyaletten 20sini saysın kendimi keseyim ya burada/-
- E: Ya uuuf
- A: Hadi say
- E: Hepsini bilmiyorum ki
- A: Öyle mi beyefendi hani bilmeleri gerekiyordu ne oldu neden bilmiyorsun
- (E gülmeye başlar)
- (13"sessizlik)
- **D: Ya sizce açılır mı ya doktora gitti ya**
- **F: Kardeşim sen Almanya istemiyor muydun ya**
- **C: D Amerika olmadı diye Almanya istedi yoksa Amerika'yı istiyordu**
- **B: Öylemi ya**
- **D: Tabi benim yerime C yanıtladı (iğneleme var)**
- **C: Ya aşkım ya özür dilerim (utanma var)**
- **D: Şaka yaptım aşkım şaka şaka. B'ciğim şöyle bir şey var Almanya da avantaj fazla ama diğer tarafta Amerika tamam para ödenecek orda ama benim ülkem yani sık değil millet somurtkan değil daha önce de orda yaşadığımdan dolayı da bir tecrübem var ama Almanya değişik ya bir de sistemleri çok sıkı fıkı bu azıcık geriyor beni ama**
/-

- F: Abi adamlar ama iyiler ya makineler falan
- D: Ya adamlar her şeyde iyiler de sadece yaşam nasıl olur falan pişman onlar beni düşündürüyor aslında
- A: Olur olur benim hocama ikisi de yakışır da şu anası beli olmayan Trump yüzünden şimdilik Almanya diyelim
- F: Bende yüksek lisansa başvurabilirim aslında biliyor musun?
- E: Ya otur oturduğun yerde ya ne yapacaksın yüksek lisansı
- C: Ne demek? Oturup ne yapacak. Ballı çay mı yapacak?
- (gülüşür)
- D: Ya aslında akademisyenlik düşünüyorsan ok de düşünmüyorsan bilmiyorum yani bu aile koşullarına hayat koşullarına bin bir türlü şeye bağlı ya ama okumak her zaman iyidir /-
- B: Tabi tabi senin gibi spor ve okuma delisi azdır bilirim

EK.10. Türk Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanıdık Olan

Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları:

- G:Millet ne kadar oturacağız burada?
- E: bilmem ne dersiniz kızlar
- E:biz burada insan değiliz kızlara sor sen vay anasını vaay
- (herkes güler)
- E: abi otururuz ya bunaldık mı çıkarız işte
- K: aynen ya
- K: ben zaten 20 dakikaya topuklarım canlar
- K: o zaman ben kayda alıyorum konuştuklarımızı hocama ses kaydı olarak vereceğim.
- E: ne hocası bu kanka ya. Ne yapacak ki bu ses kaydını
- K: ya siz geyiğinize bakın işte Allah Allah

- K: kanka başı dibi saçmalayacağız yani
- E: ben o hoca olsam sizin bu gereksiz sesinizi hiç çekmem ha
- E: adama üzıldüm şimdiden bro./-
- E: Lan adamın kulakları bu ne biçim sesler diyecek ya
- K: gırgırınız bittiyse konuşacak mıyız?
- K: kanka Trabzon spor maçı ne oldu ya /-
- E: ya ebenin bir şeyi oldu diyeceğim hocaya ayıp olacak aaa. Değerli kankışım benim bir Fenerbahçe taraftarı karşısında Trabzon spordan bahsedilir mi? Ayıp değil mi ya /-
- K: Aaa beşleyeceğim futbol muhabbetinize haaa. Adam gibi şeyler konuşamıyor musunuz oğlum siz ya
- E: senin neyin var?
- E: in love misin yoksa? Kim? Hadi hadi
- (sessizlik17")
- K: kız harbi neyin var ya bak endişelendim aaa
- K: yok ya bir şeyim yok Allah Allah
- E: kızım periyod musun ya harbiden çıktık oturup konuşalım diye suratından düşen 5 parça/-
- K: ya sıkıntı ne söylesene kanka sancılandım yahu
- K: ya yerim sizi iyiyim de ama bu Nur hocanın dersi beni acayip endişelendiriyor ya
- E: ya kanka neden öyle diyorsun ki neyi var dersin ya çalışırız hallederiz ya. Biz varız yanında ya /-
- E: yok millet ya kız haklı kadın bildiğiniz sadist olan tiplerden biri. Ya kadının suratına gıcığım ya dersi siktir et /-
- K: oğlum ne yaptı da böyle gıcıkısın ya/-
- K: ya suratındaki harekete baksana /-

- E: oğlum havanı almış olmasın senin
- (herkes gülmeye başlar)
- E: yok be kanka ya kadının gerçekten götü çok kalkık ya. Burnu havada anasını satayım. Sanki bölümü geçte sanki bizi dünyaya ülkece o temsil ediyor /-
- K: kanka kadının bilgisi iyi ya öyle de /-
- E: ya ne iyi si ya Allahlınızın aşkına ya sizi bilmem ama bence abi her prof olan gerçekten bilgisi iyi diye bir şey yok ya valla bak çok samimiyim bu konuda
- K: tamam da kanka ama olmasa o Prof.'luk unvanını nasıl alıyorlar ki oda baya /-
- K: ya etmeyin ya önüne gelen Prof. oluyor zaten ya gözünüzü seveyim makale yazıyorsun yılını dolduruyorsun bilmem cart curt al sana Prof.'luk unvanı /-
- E: sanki matah bir şeymiş gibi
- K: iyi ki millet ben şu ders konusunu açtım aaa yoksa var ya siz patlayacakmışsınız lan /-
- E: ya kanka ne var biliyor musun gidersin Almanya da, İngiltere de. İsviçre'de ya gidersin Amerika'da Prof.'luk unvanını alıp gelirse var ya elinden öperim ama adam gibi üniversiteden ya X hoca gibi Y hoca gibi ne bileyim şuan aklıma gelmiyor isim ama ne biliyor musun bilmem şu dağın başındaki şu üniversiteden mezun bilmem buradan mezun oradan yüksek lisans doktora ondan sonradan geliyorlar kaç sene sonra olduk Prof. ya beni delirten nokta bu zaten yoksa bilgisi var mı yok mu değil ki kesinlikle benden fazladır bilgi ama abi her bilgili olan da hoca olamıyor /-
- E: ama haklı ya öğretme bir yetenek /-
- **E: kız bu kayıтта mı?**
- **K: eveet niye ki**
- (herkes gülmeye başlar)
- **K: ya hocalara girdiriyoruz burada ne demek niye ki.**
- **E:kanka hem de enine boyuna**

- (herkes kahkaha atar)
- **K: yok ya bu hoca kafa hoca. Bizim bu hocanın yanında neler konuşuruz neler.**
- **Hocam yaaa kusura bakma seviyorum seni (gülür)/-**
- E: oğlum Allah bize de nasip etsin lan böyle hocalar
- K: ellerinizi 3 defa açın gökyüzüne bakın sakalınıza sürün duanız kabul olur /-
- E: sen var ya
- (her kes kahkaha atar)
- K:ya şaka maka rahat olun çocuklar hoca hiç kimseyi tanımıyor sadece bizim konuşmamıza bir araştırma için ihtiyaç var bana diyor ki çocukları kısıtlama ne istiyorsanız konuşun ama doğal olsun küfür müfür falan (gülünüyor)
- E: hocam ya bizi de bu araştırmaya yerleştir öyle küfürler edeyim ki kitap olsun ya
- (her kes gülmeye başlar)
- K: gırgırınız geçtiyse haftaya sınava ne bok yiyeceğiz hakkında bir fikriniz var mı acaba
- E:valla yeriz o boku yani yapacak bir şey yok (gülünür)
- K: ya kanka ciddiym ya kadın sakat kanka
- K: ya gençler kakara kikiri tamam da ama doğru diyor ha birde finalin 100 de 40 olacakmış/-
- E: ney yok deve/-
- E: kanka ben sana söyledim ya kadın sıkıntı diye /-
- E: ya bu nedir ya sıkıntıyı geçtim bu bildiğin sancı lan sancı
- K: Ne oldu hani halin haraptı? Gördünüz mü durum ciddi. Sıçar benim ortalamama bende sıçarım onun ağzına valla
- **K: sıçma ve tuvalet muhabbetiniz bittiyse benim bir önerim var /-**
- **E: hah grubun beyni konuşsun (gülme var)**
- **K:sus be (gülme var). Bence bu akşam ya da yarın tüm konulara bakalım ertesi gün**

toplanaalım konu tekrarı yapalım böylece/-

- E: ya bir şey soracağım sorular yazılı mı test mi ne tür boktan ya. Kanka fena gerildim ya
- E:ya kanka bende gerildim ama güzel öneri
- K: ya böylece hem anlatana bir tekrar olur hem dinleyenler öğrenir/-
- K:aşkım ne yapalım biliyor musun? Bence kaç bölüm varsa bölelim kendi aramıza herkes bir bölümü alsın o bölümü böyle suyunu çıkara çıkara anlatırız ya böylece konuları tam ve eksiksiz olarak anlarız /-
- E: ya ebemin neyi kadar konu var ya /-
- E: ya bir şey diyeceğim Allah aşkına ya lan bu kadar zaman bir garson gelip de ne istiyorsunuz diye sormaz mı lan
- E: ne biçim mekâna getirdiyseler artık bide siz beyefendiler kızlara sorun ne kadar oturacağız diye mekân bel abi akşama kadar otur ne bok yemeye geldiniz diye soran yok
- (herkes kahkaha atar)
- K: bende
- E: yürü koçum benim (güler)
- K: pardon bakar mısınız? Pardoon bakar mısınız? Ben bir Latte alacağım
- E: ben neskafe Gold alayım
- E: ben bir şey almıyorum/-
- E:ne demek ya almıyorum alıyorsun. Bir neskafe daha
- Garson: neskafe iki oldu?
- E: aynen
- K:milkşeyk
- K:türk kahvesi
- Garson: nasıl olsun?
- K: Orta lütfen

- E:kapuçino
- E: ya Allah aşkına ya baya dolandınız mı bu kahveyi bulmak için bu ne lan adam uyuşuk lan.
- K: susar mısın ya
- K: katılıyorum baya çenen düşmüş senin haa/-
- E: ya kankalar fenalık geldi şu kız yüzünden ya sınavı soktu kafama kafamı içerde çaprazlıyor
- **K:valla ben dedim en iyisi okuyup gelip beraber çalışmak**
- **E: yapalım ya. Notlar peki**
- **K: oha yuh. Notum yok deme alırım ayağımın altına**
- **E:kanka bu kızın bugün neyi var lan aslan falan mı yemiş**
- **K: evet aslan yemişim lan Allah Allah**
- K. ya benim aşkımla uğraşmayın yahu
- K:aynen ya. Dayağı yiyeceksiniz ha
- E: neden şimdi çoğul yaptınız yani bizim ne suçumuz var alır ortaya paşayı verin odunu
- E:vaaaay satış ha hem de bir dk. içinde. Vaaay
- E:hadi bölelim konuları o zaman.
- E: hadi madem ben ne bok yiyeceksem artık
- K: ya ben veririm notları ağılama ya
- E:5 dk. önce parçalıyordun kız çocuğu /-
- K: çocuğumu? Küçül de cebime gir

EK.11. İranlı Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanımadığı Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları:

- K: Genellikle ailede görevleri fazla kadınların örneğin çocuk yetiştirmede falan ama şimdi azıcık değişime uğramış gibi.

- K: Şimdi genellikle herhangi bir çalışma yerine gittiğiniz zaman kadınları işe alma taraftarılar ta erkekler/-
- E: ya biliyor musunuz?
- E: bazı yerlerde kadınları alet olarak kullanıyorlar örneğin kendileri para kazanmak için kadınları kullanıyorlar. Örneğin bir satıcı kadın olarak alıyorlar ve onun makyajına busuna osuna dikkat ettiriyorlar kendi cepleri para görsün diye. Yani kadının oradaki tavının değişik olması gelen müşteriye konuşmasıyla falan fazla satış yapmasını sağlaması gibi /-
- K: hayır öylede değil
- E: ben böyle olduğunu düşünmüyorum
- K: her yer böyle değil
- E:heryer böyle değil
- K:bu olayı İran'la sadece alakalı değil ki dünyanın her yerinde böyle ki zaten. Yöntemleri farklı yoksa amaç aynı zaten. Allah'ın Avrupa'sında böyle bir şey yok mu yani (etraftan konuşma sesleri var kişiler birbirleriyle konuşuyorlar) bu söylenen şeyler kadınlar hakkında her kadına da şamil olmaz ki. Geçmişteki kadınlar gibi düşünün kimisi pavyonlarda çalışmak isterdi kimisi de üniversiteye giderdi Şah zamanını hatırlasak. Bence bu tamamen kadının öz saygısından kaynaklı bir olay
- E: hocam bizim dinimizde en mükemmel örnek insan hazreti Ali ve hazreti Fatima. O zamanlar ev işlerini hazreti Fatima ve dışarıdaki işleri hazreti Ali yapardı. Biz d İslami bir toplum olduğumuzdan dolayı ve Şii olmamız nedeniyle öyle olması gerekir yani ev işleri kadınlara kalmalı ve dışardaki işleri erkekler yapmalı diye düşünüyorum. Örneğin evlat yetiştirme da fazla annenin görevidir ta babaya. Para kazanmak erkeklerin işi ama şimdi mesela üniversitede bir iş ilanı var hemşirelik iş ilanı diye. Bir kaçanın hemşireye ihtiyaç var diye yazılmıştı erkek hemşire değil ama. Kadınların işe alımı erkeklerden daha fazla olmuş son zamanlarda.

- K: bence erkeklere verilen maaş onların aileyi maddi olarak idare etmelerinden dolayı yeterli olmadığı için erkekler az maaşla çalışmayı kabul etmiyorlar. Bir erkek 400 Tuman ile çalışmayı kabul etmez ama kadınlar için problem değil çünkü ya evli değiller ve ya eve maddi olarak destekçiler. **Kadınlar ya 400 de 400dur deyip işi kabul ediyorlar ben böyle düşünüyorum tabi ki bu benim kendi fikrim ki bu kadar kadınlara fazla iş tanımının sebebi kadınlara az maaş vermelerinden dolayıdır bir kadın bunu kabul ediyor ama bir erkek bunu yani düşük maaşı kabul etmiyor /-**
- K: çok pardon kesiyorum lafınızı ama o eskilerden ki erkekler dışarda ve kadınlar evin içinde çalışıyorlardı şimdi baktığınız zaman tam tersi bile olmuştur ben öyle çiftler tanıyorum ki erkek evde çalışıyor yani ev işlerine bakıyor ve kadını dışarda çalışıyor ve evin işlerinin hepsi erkeğin üzerine /-
- K: ya pardon ama bu kısmın yüzdeliği azdır toplumda /-
- E: ya o bir istisnadır zaten de /-
- K: tamam istisna ama var yani
- K: ya bu bir istisna her kes böyle olacak değil ki
- K: ya açıkçası ben şimdiye kadar böyle bir şeyle karşılaşmadım ki erkek evde otursun ve kadın ama sadece kadın dışarda çalışsın. İstisnalar tüm toplumlarda var sadece bizim topluma özel değil ki /-
- K: bu konu o kadar da uçuk bir konu değil benim babam ev erkeğiymiş ve annem çalışmış. Babamın elde ettiği para ve hala onunla da yaşamını sürdürdüğü para mirastan kalan paraydı ama annem kendi çalıştığı için çalışıyordu ve babam ev işleriyle ilgileniyordu. Eve gelen paran iki taraftan da oluyordu ama benim ağır şartlarımda babam yanımdaydı çünkü babam evdeydi ve aynı zamanda da benim yetiştirmem de babamın annemden daha fazla etkisi var.
- E: evlenmelerde böyle devam ediyor yani. Mesela bir erkek kadınının çalışmasını

istemekte ve /-

- K: onların böyle bir istekte bulunmalarının sebebi paragözlü olmalarından dolayıdır /-
- K: *herkes öyle değil ki zaten*
- K: *onların gözü kadının getirdiği o az miktarda olan paradan kaynaklıdır*
- K: diğer konulardan biride bizim kültürümüzdür zaten. Örneğin baya bir zaman oldu taksilerde kadın taksiciler olması ve biz yani kadın topluluğu taksilerde bile kadın sürücü olmasını tercih ediyorum ben kendim bile taksi istediğim zaman taksi sürücüsünün kadın olmasını vurgulayarak taksi isterim. Kendi kızımı bir yere göndermek istersem kesinlikle kadın sürücü olmasını vurgularım çünkü daha güvenilirdir.
- K: bu konunun başka bir tehlikesi de var topluma o da şu ki kadınları işe alıyorlar ve erkekler toplum içerisinde işsiz kalıyorlar işsiz kalınca evlenemiyorlar ve evlenme yaşı ilerliyor
- **E: hocam ben bir şey söyleyeceğim. Kaç dakika önce arkadaşımız Şiilikten Müslümanlıktan bahsederek ve bizim toplumun Müslüman bir toplum olduğunu vurgulayarak erkeğin dışarda ve kadının evde çalışmasıyla alakalı bir şeyler söyledi şimdi bizim konuştuklarımız o lafların tam tersine o zaman burada bir paradoks söz konusu değil mi?**
- K: *aslında beyefendinin söylediği gibi olmalı ama şimdi ekonomik sorunlar ve aile tipinin değişimi falan /-*
- E: *toplum /-*
- K: *ben evde /-*
- K: **ben şimdi evde oturup** çocuk büyütmeye bakarsam hayatımda ve yaşamımda istediğim rahata ulaşamam o rahata ulaşmam için bende eşimde çalışmak zorundayız. Benim kocamın aldığı maaşla ben çocuğuma istediğim refahı sağlayamam zaten
- E: bu insanların istekleriyle de alakalı zaten. Siz o aldığınız maaşa ok deyip de razı

olursanız bence o zaman da mutlu bir hayatınız ola bilir

- K: her şey gitgide pahalalanmakta ben isteklerimi ne kadar kısıtlasam da bir noktadan sonra olmuyor yani.
- E: hocam kentler büyüdükçe kadınların rolü daha fazlalaşıyor. Benim küçük bir şehirden geliyorum bizim şehirde eğer bir erkek evde oturursa ve kadını çalışıyorsa millet ona güler. Bir kadının dışarda çalışmasının bir sakıncası yok çok normal bir şey ama bir erkeğin evde oturması çok ayıp bir olay. Erkeğin olayı dışarda çalışmak evde değil ki
- K: bence bizim fitratımızda var kadınlar evde otursun erkekler dışarda şimdi böyle olmayınca erkeklerin evde oturma sayısı arttıkça da depresyon oranı fazlalaşıyor.
- K: bence hiç zorlamamak gerekir kim nasıl istiyorsa öyle devam etmesi lazım. İstiyorlarsa çalışsınlar istiyorlarsa evde otursunlar.
- **E:hocam peki bir şey soracağım hani hep kadınları överek konuşuluyor ya. Kadın hakları diye bir şey var neden erkek hakları diye bir şey yoktur**
- **K: ya /-**
- **K: zaten onların var ki /-**
- **K:her yer zaten onların ki /-**
- **K: hiç bir yer olmamış ki erkeklerin haklarını ayaklar altın alsınlar**
- **(erkekler kendi aralarında konuşmaya başlarlar)**
- **K: Allah hakların hepsini erkeğe vermiş ki zaten**
- **(öğrenciler kendi aralarında konuşmaya başlarlar)**
- **K: siz herhangi bir yerde bir erkeğe haksızlık yapıldığını gördünüz mü hiç ama kadınlara gelince hiç düşünmeden haksızlıkta yapılır hakları da alınır ve onların sesi bile çıkmaz neden çünkü onlar kadın**

EK.12. Türk Erkeklerin/Kadınların Farklı Cinsiyetten (Kadın/Erkek) ve Tanımadığı

Kişilerden Oluşan Bir Ortamdaki Konuşmaları:

- E:Arkadaşlar referandumdan girelim mi konuya?
- *E:buyur giriş serbest*
- *K: iyi olur*
- *K:tam bana göre*
- *E: oğlum boş ver referandumu ya*
- *K: hayırdır, benim oyum*
- *(herkes gülmeye başlar)*
- K:ya referandum diye bir şey yok ki zaten hepsi dümen bir kişi oy veriyor
- E: insanların evet veya hayır demesi aslında problem o değil insanlar düşünmek istemiyorlar çünkü çok zor bir hayat şartı var. Şimdi sen Avrupa gibi ortalama günlük 6 saat çalışmıyorsun ki sen Türkiye’de 14 saat 15 saat çalışıyorsun. Eğer inşaatta çalışıyorsan zaten gece gündüzün yok zaten de. Türkiye’nin bir kısmı yeterli olmadıkları için ağır işler yapıyor ve adam zaten geçim derdiyle uğraşıyor. Şimdi günün sonunda referandum dediğinde ya git işine ha evet ha hayır ya bir git başımdan diyor düşünmek istemiyor çünkü. Baştaki yönetsin ben düşünmeyim diyor. Sebep o yani.
- E: başka bir nedeni yok yani dimi?
- E: :Eee yok yani son 15 yılda da bu kitlenin sayısı gitgide artıyor yani. Eğitimi az kaliteye olmayan. Düşünmesine müsaade edilmeyen. O yüzden yani. Düşün 100 de 36 gelir eşitsizliği daha da arttı.100de 36 daha da fakirleşiyor Türkiye. Kişi başına gelir arttı deniliyor ama bunun adalette dağılımı nasıl. Ne kadar fakirsen ne kadar yoksulsan ne kadar muhtaçsan sen o kadar kontrol edebilirsin. Bu bir yapılmış politika 50 yıl önce de böyleydi şimdi de böyle /-
- E: bu her zaman işe yarar insan doğası değişmez /-
- E: acaba Ülkeyi analiz etmek istersek nasıl ederiz?
- K: 3. dünya ülkesi

- (gülünür)
- K: onu bile demeye bazen korkuyorum ya neyse
- E: yok o kadar da değil
- (12 saniye boyunca herkes birbiriyle konuşuyor konuşulanlar anlaşılıyor)
- **K:Ya bir üçüncü olalım da**
- **K:aynen kız**
- **K:ya en iyisi 1. dünya 2.dünya 3.dünya ve Türkiye en iyi sıralama böyle**
- **(herkes güler)**
- **K:ya yapmayın ya bir kategoriye gireriz yahu (herkes güler)**
- **E: ya o kategori kelimesini bir daha söylesene Allah aşkına ya (herkes güler)**
- **E:bence hiç büyütecek bir yanımız yok ki**
- **E:bence de bölgesel olarak tamam da ama dünya çapında yok**
- **(kaç erkek alkışlar ve herkes güler)**
- **E: ya adam haklı hiç değilse futbol liderlerimizi bir yerlerde gözüküyor da böylece adımız söyleniyor**
- **(iki kız 3 erkek aynı anda konuşmaya başlar anlaşılmaz konuştukları)**
- K: ya durumumuz nasıl biliyor musun? Çok biliyoruz havasındayız ama kendi kendimiz bile ne kadar az bildiğinin kanaatinde değiliz sorun bu zaten /-
- K: özgüven diyorsun yani
- K:aynen hani var ya biraz biraz her şeyden bizdekilerde öyle zaten. Bir bakıyorsunuz herkes kahvede oturmuş ama hepsi siyasetçi maşallah. Hani iki yorum yapı biliyorsa siyasetten anlıyorum havasında ama aslında böyle bir şey yok ortada
- E: ama şöyle bir şey de var bir Türk olarak yani Türk vatandaşı olarak bir kaç hatamız var birincisi öz eleştiri yapamıyoruz yapsak bile karşıdaki kişi kolayca alınıyor çok alingan bir toplumuz bir bu ikincisi Türk toplumu ne olumsuzlerinin farkında ne de olumlularını

farkında. Ne potansiyelinin farkında ve ne de hatalarının farkında. Bazen hatalarını iyi bir şey sanıyor. Bazen de iyi noktalarını kötü sanıyor /-

- (son kişi konuştuğundan beri kızlar arasında fısıltı sesi var)
- *K: kaç yaşındasın ya sen?* (gülümseme var)
- *E:bu zaten böyleydi de böyle olacaktı zaten*
- *E: hep böyledir ki*
- *K: kaç yaşındasın ya?* (gülme var)
- *E:yok bilmem dünyanın bu kadarına hükmet ediyorduk /-*
- *K:eeee yaptık ama şimdi herhangi bir yerimiz yok dünyada*
- *E: Galatasaray'ın UEFA kupasını alması gibi aldık ama ne oldu yani şimdi ne durum da yani*
- (herkes gülmeye başlar, iki kız kendi arasında konuşmaya başlarlar)
- *E: gerçek ama bu Osmanlıydık bilmem şunu yaptık bunu yaptık eee şimdi ne*
- *E:hindistan bir zamanlar acayip imparatorluktu ondan sonra 300 sene İngiltere hükmü altında kaldı/-*
- *E: Eee şimdi ne halde*
- *E: şimdi söyle bir şey oluyor adam uzaya çıkıyor ama sokaklarında bir ineğe saygısızlık yap gör bakalım bu adamın uzaya çıkması kaçta yazar ki*
- *E: onlar inançlarından öyleler ki. Ha bizim ülkedeki dinin rolü ne?*
- *E:oooh tam konu*
- *K: ben konuşmam*
- *K: sustum*
- (gülümseme olur)
- *K: şöyle bir şey var insanlara /-*
- *K: hiç bir şey yok*

- E: ya bence /-
- (kahkaha atılıyor)
- K: insanlara sorduğun zaman birçoğu kesinlikle Müslümanım diyorlar ama inandıkları şeyi tam ne olduğunu bile bilmiyorlar ne kadar olduğunu bile bilmiyorlar /-
- K: cahiller cahil
- K: ve katılıyorum sana bu kadar cahilken de cahillikleri sayesinde aldatılıyorlar. Gerçek inandıkları şeyin ne olduğunu bilseler kanmayacaklar aslında /-
- K: cahilleştirilmeleri de söz konusu zaten /-
- K:kimse açıp kuranı ya da kitabı okumuyor ki /-
- K:evet
- K: hocaya gidiyor hoca ne derse onu kabul edip onu uyguluyor /-
- K: kesinlikle
- K: tamam da hocanın doğru söyleyip söylemediğini nereden biliyoruz biz araştırmadan sonra ne işime yarar ki onun söyledikleri. Ha araştırıyoruz kendimiz öğreniyor muyuz? Hayır. Böyle olunca da tabi ki hocalar ne diyorlarsa ok verip hocalarda kullanıyor istediği yöne çekiyor istediği şeyi yaptırıyor belki dinle alakalı olmayan şeyleri bile biz din ile alakalı diye dinin adına yaşamaya kalkıyoruz
- (9" herkes bir birine giriyor konuşuyorlar birbiriyle anlaşılıyor)
- **K: ya arkadaşlar kaç kişi tanıyorsunuz hocaya gidip de hocam bu neden böyledir diyor ve ya soruyor /-**
- **E: tamam kabul ediyorum yok da ama kendini de hoca zanneden kısıtlı bir kısım ve öyle davranan insanlar çok /-**
- **K: ya sana bir şey söyleyeyim tamam ok gidip de hocaya sorarsın hocanın görevi bu zaten sana yanıt verme sorularını yanıtlama falan filan ama konu şu ki ortalıklarda hoca kalmamış ki sen gittiğinde makul bir yanıt alarsın diye. Aslında dini insan**

dediğimiz o kadar az ki ve geriye kalan din adına çalışan insanlar dini o kadar yanlış anlatıyorlar ki. Yanlışları doğru diye kabul ettirmişler. Mesela bakıyorsunuz bir ayet ortahıklarda dolaşıyor ama öyle bir saçma sapan bir şekilde dolaşıyor ki bu ne alaka bu ne yani /-

- K: Arap kültüründen çıkan şeyleri din adına bize empoze edecekler /-
- E: kesinlikle, mesela örnek vereyim hani kuran okurlarla Araplar hani güzel bir avazla bizim Türkler onu duydukları zaman ağlamaya başlarlar /-
- E: *ya millet gerçekten ne olduğunu bilmiyor ki*
- K: *ağlıyorlar ya*
- K: *inanamıyorum ama gerçek ya*
- K: ya ben şöyle bir şey okudum bir yerde. Bir Arap Türkiye'ye geliyor camiye gidiyor orda imam kuran okuyor ve millet ağlamaya başlıyor adam gülmeye başlıyor ya neden ağlıyorsunuz diyor kadının kadınlık döneminden bahsediyor. Ya siz düşünün işte bu kadar hacı hoca camiye gidiyor ama Arapça bilen bir Allah'ın kulu yok orda/-
- E: adamlar belki başka bir şeye ağlamışlardı ya nerden biliyorsunuz yahu (herkes gülmeye başlar)
- K: millete sorduğunda 5 vakit namazlıyım diyorlar ama neden okuduğunu ne okuduğunu niçin okuduğunu neden bile secdeye gittiğini bile bilmiyorlar /-
- E: ya haklısın aslında kurana geldiğinde ne diyor sana oku diyor dimi. Adama diyorum ki kuran da bu geçiyor biliyor musun evet diyor bilmem Bakara suresinin hangi ayetinde geçiyor diyor ama ne okuduğunu bile adam bilmiyor ki bu kısım da var Müslüman topluluğunda.
- E: oku oku oku eee hangi surede geçiyor
- K: ya okumuyor ki
- E: yahu okusa ne işe yaracak ki

- K: ya bazı insanlara oku dediğinde aklına ne geliyor biliyor musun oku da ne okuyorsan oku yani. Arapçasını okursan sevap Türkçesini okursan bir cacık yok eee tamam eyvallah okuyalım Arapçasını da/-
- K: ama ilk başta ben onun orda Arapçasının ne olduğunu bilmem lazım ki okuduktan sonra uygulayıp sevap işleye bileyim diye öylesine okuyorum boşu boşuna /-
- K: işte onu bile yanlış saptamışlar Müslümanlara Arapçasını okuyun daha büyük bir sevap aslında yok öyle bir şey. Kuranı kerimin, ben araştırdığım için söylüyorum. Kuran yorumsal bir kitap bunun Arapçasını bir düz anlamı var okuyan her kişi Arapça bilirse anlar birde bunun batın anlamı vardır bunu kişi kendi okuduğunda kendi anladığı ve kendi çıkarımından yola çıkarak anlamaya başlar bunu millete söylediğinde eee peki ben sevapları başka sen başka mı anlıyorsun diyorlar tabi ki hayır bu öyle bir şey değil burası tamamen belirli dinin belirli bir kuralları var ama bunun dışında insanın kendi kafasına göre kendi inancına göre yorumlayacağı belirli şeyler vardır. Ha Arapça okuması doğru çünkü maniler o kişinin anladığıdır o ayetten senin anladığın onu da farklı olabilir sen okuyacaksın ve batın anlamları sen kendin kendine göre çıkaracaksın ve senin vicdanıyla orda birleşecek ama insanlar bunu Arapça okusam sevap kazanırım diye algılıyorlar lan senin Arapça okuman inandığın güce ne faydası var senin kıldığın namaza mı ihtiyacı var yâda ne bileyim insanları kandırıyorlar cennette huri var ergenliğe girmiş huri kuranı kerimde toplumsal cinsiyet bile vermiyor bu böyle geçmiyor ya dünyaları yaratandan bahsediyorsun diğer taraftan seni ergenliğe girmiş bir huriyle mi kandıracak yani bu. Bu kadar basit mi yani?
- (konuşmaya girişiliyor 7" boyunca hiç bir şey anlaşılmıyor)
- E: tabi doğru dedin ama onun sebebinde de şöyle bir şey var. Bazı toplular yazılı kültüre sahiptir bazıları sözlü geleneğe sahiptir. Türkler her zaman sözlü geleneğe sahip olan bir toplum olmuştur. Sözden çıkar yola büyüklerin sözleri bir yerde kaydedilmez nesilden

nesile aktarılır.

Özet

Konuşma ve iletişimde önemli konulardan biri, nezaket olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, İran vatandaşları olan kadın ve erkekler ile Türk vatandaşları olan kadın ve erkekler arasında ayrı ayrı gruplarda nezaket açısından karşılaştırma yapılmıştır. Nezaket konusu ele alınarak hem, cinsiyetler arası bir karşılaştırma yapılmış, hem de iki farklı ülke vatandaşları olan kişiler arasında bir kıyaslama sunulmuştur. Bu kıyaslama da sadece toplumsal cinsiyet unsuru değil, oluşturulan gruplarda tanışıyor olup olmama unsuru da ele alınarak nitel bir sonuca varılmıştır. Çalışma karma ve tek toplumsal cinsiyet (kadın/erkek) içererek, 12 grup, 72 kişiden oluşmuştur. Bu çalışmanın yöntemi gözlem-kayıt olarak belirlenmiş, çalışma verileri Tebriz (İran) ve Ankara (Türkiye) den toplanmıştır. Veriler, Brown ve Levinson (1978, 1987) ayrıca Leech (1983) nezaket ilkelerinden yola çıkarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada olumlu nezaket kadınların hemcinsleriyle olan konuşmalarında tercih ettikleri ilke olarak belirlenmiştir. Ancak bu durum erkekler grubunda değişiklik göstermektedir.

Anahtar sözcükler: *Toplumsal cinsiyet ve dil, cinsiyet, Nezaket, Brown ve Levinson, Leech, Sosyal mesafe, Türkçe ve Farsça*

ABSTRACT

Politeness has been considered as one of the crucial phenomena in people's both dialogues and interactions. In this research, citizens of Iran and Turkey in both female and male gender have been compared separately in terms of politeness strategies. Taking politeness strategies into consideration, a comparison has been done both between two genders and among participants sharing the same citizenship. In this research for deducing qualitative findings not only gender but also knowing each other have been paid regarded too. The research involves mixed and single groups including male-male, female-female, and male-female. Furthermore, it has comprised 12 groups including 72 participants.

Observation and recording have been taken as a method for getting data in this research and all data have been obtained from Tabriz (Iran) and Ankara (Turkey). Besides, all data have been analyzed based on Brown and Levinson's (1978, 1987) and Leech's (1983) politeness strategies. In this research, positive politeness has been discovered as a strategy which has been turned to account by both known and not known female-female groups. Conversely, this case has not been demonstrated by known and not known male-male groups.

Key words: *gender and language, sex, politeness, Brown & Levinson, Leech, social distance, Turkish and Persian*